

**SZILVESZTER TESTVÉR ÁLMA
ÉS EGYÉB ELBESZÉLÉSEK**

**IRTA
SZOMAHÁZY ISTVÁN**

TARTALOM

Szilveszter testvér álma.
Szilveszter testvér kísértése.
A kolostor szakácsa.
Nickelsdorf rudacskái.
Haller Ida.
Az utolsó éjjel.
A püspök halála.
Mese a szeszélyes asszonyokról.
Téli hangulatok.
Tatjana.
Mese a sellőről.
Willy Sauters.
A fehér holló.
Jávor tanár.
Titánia nászúton.
Bella kisasszony tudománya.

Szilveszter testvér álma.

Nem tudom, emlékeznek-e önök a jó Szilveszter testvérré, akit valaha az útszéli komédiások kocsijába kergetett a juliusi vihar, s aki a signor Artignelli pompás rüdesheimi borától annyira megfélekedett egy délutánra az ő istenes hivatásáról. A szegény fráter, aki azon az estén szégyenkezve borult le a kegyes szűz szobra elé, még mindig sorra járja laptikájával a környék országútját és falvait... De az üzlet rossz és a koldulás alig jövedelmez valamit... A kolostorban szomorú élet van mostanában, s a levert atyák még Dominik úrnak, az ő híres francia szakácsuknak is fölmondani készülnek...

Szilveszter testvér, akinek zöldes reverendáját az utolsó kukoricacsősz is ismeri, ezt a prédikációját mondta el a domborádi búcsún, ahova a Bakony minden ájtatos svábja, parasztja összegyülekezik évenként.

Oh, kedves fiaim, milyen rettenetes álmodom volt a múlt éjjel!... Azt álmodtam, hogy örökre behunytam a szememet és Filemon, a szegény csacsi, árván maradt utánam az istállóban. A laptika, amelyet ti mindannyian ismertek, nem nyikorgott többé az országúton, s az öreg gvárdián a kolostor templomában meghatva énekelte utánam a rekviemet. A páterek egy nap szomorúan szürcsölték a Dominik úr aranyárga levesét, mert Szilveszter testvér, az ő leghívebb szolgájuk, örökre búcsút mondott a földieknek.

Meghaltam, édes fiaim, mint egy béka. Lelkem odafenn lebegett az aranyosszélű felhők között, ahonnan a legmagasabb hegy is akkora, mint egy vakandtúrás. Mindig messzebbre, mindig magasabbra távolodtam el tornyaitok fölül és a szívem, higyjétek el, nem volt egészen fájdalom nélkül.

Esteledett amikor a mennyország kapujához megérkeztem. Fáradt voltam a hosszadalmas utazástól, de azért levertem magamról az út porát és meghúztam a csöngetyút a kapu mellett. Szent Péter, a mennyország kapusa, kinézett egy pillanatra a rekesztéken, s látván, hogy az Ur egy szegény szolgája áll előtte, készségesen kinyitotta a kapu szárnyát. Egy hasadéknyra beláthattam a mennyországba. Oh, édes fiaim, milyen gyönyörű volt ott minden! A ködszerű, aranyos épületekből túlvilági zene hallatszott, szeráfok, szárnyas angyalok sűrögtek föl-alá... Egy hatalmas karosszékben megpillantottam a megboldogult püspököt, aki az üdvözültek mosolyával hallgatta egy rózsaszínű angyal udvarlását.

De Szent Péter nem engedte tovább, hogy elbáméskodjam, hanem nyájasan megszólított:

- Szólj, ki vagy édes fiam?
- Szilveszter testvér, - válaszoltam alázatosan.
- A kolduló barát? - kérdezte most Péter, a szemöldjét összevonva.
- Igenis, rebegtem.

Szent Péter haragosan rám nézett és hirtelen becsapta az orrom előtt a mennyország kapuját. Jaj, édes fiaim, mennyire megrémültem! Remegve szóltam be a hasadékon, mint egy bűnben talált gyermek:

- Oh, hatalmas szent, hát én ki volnék zárva a mennyországból?

Szent Péter hidegen válaszolt:

- Nem itt a helyed, szegény barát, a mennyek nem fogadnak be...

- És miért? - kérdeztem halványan s a térdeim megcsuklottak rémültömben.

De belülről senkisémet válaszolt. Szent Péter otthagytott a kapunál, a rekeszték kis rézajtáját becsukták. Ott álltam, édes fiaim, a hideg, homályos magasságban, csak nagy távolról gyujtogatták föl a csillagokat. Elképzélhetitek-e, jó emberek, milyen rettentő gondolatok küzdöttek az agyvelőmben? Hát kegyes életemnek, lemondásomnak, bűn nélkül való istenfélelemnek az lenne a jutalma, hogy a tisztító tűzbe kerüljek, avagy - Uram bocsáss! - a pokol iszonyatos lángjai közé? Kétségbeesve zörgettem a hatalmas kapun, de egyetlen lélek sem válaszolt.

Ki tudja, meddig álltam ott, mikor egyszerre nagy fényességet látok föltünni a föld felől. Mintha színes fáklák közeledtek volna a felhők alól, a pillantásom elveszett a napsugárban. A fényesség mindig közelebb jött, míg egyszerre ott állt meg mellettem, a mennyország kapujában.

Jaj édes fiaim, mint káprázott a szemem! A menet élén az elhunyt érsek haladt, tündöklő, bíborszínű öltözetben, mellén ott függött az aranykereszt. Mert az érsek aranyos palotájának ugyanazon a napon volt halottja, amelyiken én, szegény, szőrcsuhás barát, örökre behunytam a szememet. A hatalmas egyháznagy érkezett most ide a mennyországhoz s egy szelídarcu, szőke angyal sietve meghúzta a csöngetyűt...

Oh, istenfélő híveim, mennyire másként fogadták őt, mint engem... Szent Péter hajlongva közelített és alázattal tárta fel a kapuszárnyakat. És még láttam, amint a nehéz bíborruha méltóságosan besurran a mennyekbe, hol milliónyi csillag fénylett hófehér világosságban. És megharsantak a mennyei trombiták, az angyalok édes diszkantja megcsendült, mintegy üdvözlétképp. Mindenütt hajlongva fogadták a megboldogult érseket, láthatatlan orgonák zúgtak...

Szent Péter is rajta felejtette a szemét, a kapu nyitva maradt egy pillanatra. Lopva surrantam be, de a mennyország kapusa most hirtelen észrevett. Ismét haragosan, visszautasítólag kiáltott reám:

- Menj, semmi kereseted a mennyországban!...

Leborultam Szent Péter saruihoz és sírva öleltem át lábait. Könyörögve szóltam:

- De miért? Azt mondd meg legalább, miért vagyok száműzve a mennyekből?

Péter megsajnálta és részvétellel tette a fejemre az ő nagy, jóságos kezét. Kissé melegebben szólt:

- Kelj föl, szegény Szilveszter testvér, kelj föl. Pihenj meg itt a portákszobában és halld meg, micsoda bűnnel vagy vádolva...

Megtörten ültem le, míg ő sajnálkozva nézett végig.

- Nagy a bűnöd, jámbor fráter és a tisztító tüzekben kell vezekelned hosszú éveken át. Mert mit tettél teljes világi életedben? Potomságokért vesztegetted az Ur szentséges ígét. A kinyilatkoztatásokat, az Isten örökös igazságait te romlott karalábéért, elsorvadt káposztáért, ecetes borért vesztegetted. Hát így becsülted meg, mit a Szent Atya reád bízott valaha? Hiszen évszám se szedtél össze néhány jóra való csirkét és a szép, sárga kappanoknak, az aranyszínű somlyai bornak, a kövér, rőt nyulaknak még színét sem láttad hosszú zarándoklásod alatt. Hát az Ur szent ígétéért te csenevész sárgarépát, rothadt burgonyát fogadtál el cserében? Ugyan szégyeld magad, boldogtalan testvér. Lám, az elhunyt érsek jobban megbecsülte, amit az Isten kegyelme reája bízott. Láttad-e, micsoda tornyos házban lakott? Hat fehér ló húzta a hintáját, amelyen parókás, libériás hajdu ült. Bezzeg az ő kegyes tanításait nem megzápult tojásokkal fizették. Aranyos, ezüstös tálakból evett és tokajit szürcsölt naponkint. Kövér ujjain gyémán-

tos gyűrűket hordott, mint maga az uralkodó fejedelem. Menj, Szilveszter testvér, te nagyot vétkeztél. Menj, hogy a purgatórium kapuit gyorsan fölnyissák előtted...

Szólt és kitudskoltak a kapun. Én pedig, édes fiaim, fázva, meztláb indultam meg azon a göröngyös úton, amely a tisztító tüzek felé vezet. Mentem, mentem, míg szerencsésen föl-
ébredtem álmomból...

- Akarjátok-e hát, jámbor híveim, hogy így járjak, ha egyszer a szememet behunyom? Vegyétek lelketekre ezt a különös álmot, mert az Ur szól hozzátok belőle. Minden kövér kappannal, minden átalag jó borral közelebb visztek a mennyországhoz...

*

Filemon, a Szilveszter testvér öreg csacsija ugyancsak nyujtogatta a derekát másnap, a kolostor kényelmes istállójában. Teljes életében nem erőltette meg magát annyira a drága nyalánkságok cipelésében, mint ezen az áldott hétfői napon.

Szilveszter testvér kísértése.

Fráter Szilveszter, a kolduló barát, a kicsiny talyigán üldögélve, melyet a kolostor öreg csacsija csöndes nyugalommal huzigált tova az erdőszélen, sopánkodva szólalt meg magában:

- Uram Istenem, így lesz hát ez örökké?

A csacsi, aki szent hivatását már tizenhat év óta teljesítette a jámbor páterek érdekében, szürke, alamuszi fejét olyanformán bólogatta meg, mintha választ adott volna a kérdésre:

- Ej, ej, derék Szilveszter, hát te még hiszel az emberek jó szívében?

Mert a szentséges állat, mely a jó atyák részére ajánlotta fel az életét, bizonyára szomorúság közt látta, hogy az elemózsiák ma már alig folynak be oly bőségesen, mint tíz, tizenkét év előtt, mikor még szinig megtelt a kordé, ha a kolostor kapujához közeledtek. Sonka és vaj, garmadáit a tojásoknak, itt-ott egy eleven malac vagy pulyka, sárgahúsu, finom kappanok, egy-egy átalag arany színű bor, minden könnyüszerral kikerült itt a vidéken, ahol az emberek, de különösen az asszonyi népek, istenfélő ájtatosságban nevelkedtek.

Oh, hogy elmúltak ezek a gyönyörű idők! A fráter naphosszat bolyong a környékbeli falvakban, de alig gyűl össze egyéb, mint néhány tojás, egy halom zöldség s egy-két hordócska savanyu, zamattalan bor, mit a derék páterek borzongó arcfintorgatások közt hajtogatnak föl néhanapján. Csak a gálosvölgyi káptalani kasznár ad olykor egy-egy kövérebb kappant, meg az öreg gróf, aki szekérszám szállíttatja az elemózsiát s a finom somlyóhegyi bort. Oh, ha az öreg méltóságos úr nem volna, éhen kellene elveszni a kolostornak!

- Jóságos atyám, hát ezek mind a poklokra kerülnek?

S nagy elkeseredésében a jó fráter elbúsulva lógatta le a fejét s a szörnyű melegben, mely ide, az erdei fák közé is behatolt, csöndesen szunyadozni kezdett. Utoljára azt gondolta magában: „Oh, oh, ti rossz keresztények, hát így megfélemlítettétek az Isten önfeláldozó szolgálóit? Jó atyám, ne büntesd meg őket érdemük szerint!” S a következő pillanatban már mit sem tudott az önző világi hívságok felől s álmában szinte hallani vélte, ahogy az Ur egyenkint maga elé idézi az egyház e kőszívű híveit s szigorúan kérdezi tőlük: „Rossz emberek, hát ti az én szolgálóimnak csak megromlott sárgarépát s pár hitvány tojást adtatok?” S a mennyei poroszlok közből kapták a gálosvölgyi kovácsot, néhány nyersszavu kurta-nemest, akik a csacsifogat közeledtére bezárták kapuikat, s nagy diadallal cipelték őket a mennyekből kifelé, a poklok örökös tűzéig. S fráter Szilveszter sajnálkozva nézett utánok egy darabig, mintha azt mondta volna: „Lám, lám, szerencsétlen emberek, nem mondtam-e én ezt meg előre?”...

A csacsi, mely maga is álmos volt kissé, alkalmasint így elmélkedett magában: „Minek ébreszteném fel a szegény páttert? Biz' Isten ráfér egy kis pihenés!” S csak lépésben, lustálkodva ballagott tova az erdőszélen, s azt hiszem, maga is elbóbiskolt ezen az ismert úton, mely a kolostor felé vezetett.

Pedig fenn az égen csunya felhők keletkeztek, a menny, messze a látóhatár szélén, morajlani, dörögni kezdett, s az erdei fák teteje meg-meghajladozott az erős forgószélben, mely a hatalmas zivatart megelőzte. Az égiháboru néhány perc alatt csattogni kezdett, az eső csurgott, s a felhők sűrű szürkességét egy-egy fényes villám tette ragyogóvá. A jó fráter, aki épp az elitéltek érdekében kockáztatott meg egy bátortalan könyörgést, ijedten ébredt fel álmából.

- Szentséges atyám, micsoda idő!

A szegény Szilveszter helyzete valóban borzalmas volt itt az erdőszéleken. Sehol egy fődél, egy menedék, ahova e rémületes vízözön előtt meghúzódhatna. A csacsi, amely időközben szintén felébredt, bámészkodva tekintett végig a fák között.

- Huh! Ennek a fele sem tréfa, gazdám!

Alkalmassint ezt gondolta magában, de amint ez már természetes, mitsem mondott. Ellenben a fráter, aki fázkolódva húzódott össze az ülésében, így szólt:

- Hanem most aztán előre, Stella!

A jó állat maga is ezt akarta, s amennyire egy tizennyolcéves, viharedzett csacsi képes, ügetni kezdett az erdei úton. Minő pompás dolog lett volna e rémületes időben a kolostor istállójában ropogatni az illatos friss szénát, amelyet Klaus, a fűtő, szokott volt eléje helyezni odahaza! Oh, ez a fiu kitűnően gondoskodik az emb-, akarom mondani a csacsiról; mintha csak ezt mondaná: „Derék füles, hiszen jóformán te táplálsz az egész kolostori személyzetet. Itt a ropogós széna, most egyél te is szolgám, amennyi beléd fér!”

Az öreg, megfakult esőernyő mitsem használt e bibliabéli vízözön ellen, mely nagy patakokban csurgott alá a türelmes fráter haján és ábrázatán. Ha csak valami fődél volna, ahova az ember meghúzódhatnék! Ugyan, Stella, szedd egy kissé jobban a lábaidat, hogy kiérhessünk valahára ebből a rengetegből!

Kétségbeesve ügetett tovább a jó csacsi, s ime, ahogy az út délnek kanyarodott, a kis erdei tisztáson, ahonnan a fát a kolostor majorságába szállították, két hatalmas, sárga, fődött kocsi tűnt a szemébe: valóságos paloták ebben a borzasztó időben, mely a legkisebb hajlamot sem mutatta arra, hogy kiderüljön. Két megrekedt komédiáskocsi volt, mely itt a tisztáson akarta bevárni, míg a nap kisüt megint a fellegek közül.

A fráter, tisztába jövén a dolgok mivoltával, így fohászkozott magában:

- Oh, szent atyám, minő jó dolguk van ezeknek a pogányoknak!

De ugyanekkor signor Callioni, az utazó cirkusz-társaság igazgatója, csodálkozva tekintett ki az ablakon:

- Nini, egy barát!

Signorina Giulietta, a műlovarnő, szánakozva nézte a szegény papot, akiről csak úgy csorgott a víz.

- Ugyan, Callioni, hívjuk be, míg az eső eláll!

S a direktor kitérve az ablakot, vendégszeretőleg kiáltott a fráter felé:

- Hej, tisztelendő úr, álljon meg! Nem lehet ebben az időben tovább menni! Jöjjön be hozzánk, amíg a nap kisüt.

- Igen, de a csacsi? - szólott a szegény testvér zavarodottan.

- Ide kötvük a kis lovak mellé s jól betakargatjuk pokrócokkal. Pompásan el fognak mulatgatni egymással a kis állatok.

Remegve egy kissé, de azért elszántan ment föl a tisztelendő a lépcsőkön, kezeivel a reverendáját oltalmazva, mely kopott és zöld volt már az idők viszontagságai következtében.

- Dicsértessék a Megváltó! - mondotta az ajtóban alázattal.

De magában, pauzát sem tartva a szent mondás után, azonnal hozzátette:

- Jézusom, micsoda társaság ez!

Mert a kocsiban, ahova most belépett, majd csaknem az egész cirkuszbeli személyzet együtt volt: a két sovány bohóc, akik rövid, szurtos vitorlavászon kabátjukban, a csillagos, tarka ruha nélkül, amelyben a közönség ismerte őket, szakasztottan olyanok voltak, mint két megkopasztott szajkó; signorina Giulietta, a lovarművésznő, aki *Demont*, a szénfekete kocsihúzó lovat, csengő hoplákkal szokta gyorsabb menésre nógatni; signor Callioni, a direktor, kopott bársonyzekéjében, s neje, ki az előadási napokon füstölgő petróleumlámpások alatt szokta árusítani a biléteket, de most egy megcsorbult késsel burgonyát aprított egy bádog lábasba; Herr Christián, a „vasember”, aki üllőket kalapácsoltat a mellén; egy sanda és borzas istállóí szolga, aki könnyező szemekkel élesztgette a tüzet; egy fehérszőrü gömbölyü pincsi kutya, amely a primadonna ölében hevert, három apró gyerek s két ragyogó, kéktollas papagály. Mindezek valamennyien a jó tisztelendőre bámultak, aki ijedten állt meg a küszöbön.

- Tessék beljebb kerülni, Eminenciád! - rikácsolta feléje az egyik bohóc, aki a cirkuszi bódé közönségét szokta pazar ötletekkel fölvilványozni.

Leültették az egyik székre, de az istenfélő Szilveszter kellemetlenül érezte magát ebben a könnyelmű társaságban. A gyerekek közül kettő, a jövőre kor lovarművészei és akrobatái, nyájasan húzódott közelebb hozzá, s a papagályok egyike a vállára telepedett.

A dolog egy kissé aggasztónak látszott. Fráter Szilveszter sohasem volt egy fedél alatt olyan nőekkel, akik szépek és fiatalok. Mindennek dacára merev mosolygással csípte meg a kis Zsors hideg arcát s némi szögletes enyelgéseket kísérelt meg a barátságos fiúval, aki már önálló piécekkal szerepelt a cirkusz elkoptatott szőnyegén.

- Csókolsz-e mindjárt kezet a tisztelendő úrnak?

Signorina Giulietta mondta ezt, s nyájasan szembe mosolygott a baráttal. Bársonyos, kis kacsója, melyekkel esténként a lovagostort suhogtatta, a fiú vállán át a jó Szilveszter nagy vörös kezeit is megérintette kissé. A szegény tisztelendő, akit most már halálos gyávaság fogott el, szorongva sóhajtott fel magában:

- Oh, szent atyám, állítsd el már egyszer ezt az esőt!

De a könyörgés mitsem használt most; a komédiáskocsi ablakain kívül, a homályos, szürke ködben, egész vízáradat zuhogott a zöld erdei fák fölé s a kocsi teteje csak úgy kopogott ebben a kétségbeejtő özvívben. Sűrű, szürke párák fogták el mindenünnen a kilátást s csak a csacsi meg a kis lovak bámész feje látszott be olykor az ablakon, meg a nagy abrakos zsák, amelyet nyakukba akasztottak.

- Velünk tart, tisztelendő úr?

A sanda istállóí szolga ugyanis egy gyűrődött, vörös terítővel ékesítette föl a nagy ebédlőasztalt s míg a clown fütyölve törölgette a poharakat, tányérokat, villákat helyezett el köröskörül. Signora Callioni, aki vendégszerető mosolygással tekintett a tisztelendőre, mindenestől az asztalra helyezte a lábast, mely finom, illatos párákkal ingerelte a jámbor Szilveszter étvágyát.

- Vajjon vétkezem-e, ha velök tartok? - mondotta magában ájtatosan.

S tekintettel arra, hogy a sok vándorlásban derekas étvágyra tett szert, a kezeit dörzsölve telepedett le az asztal mellé, a fontos kérdés eldöntését későbbi időkre halasztván.

A papagály néhányszor a tányérjába ütötte a csőrét s a lovagló kisasszony, aki mellette ült, pajkosan szögezte rá nagy, zöldes szemeit. Oh, ha ezt a lakomát a kolostorbeli testvérek látták

volna! Minő nagy, komoly veszedelmek fenyegették az istenfélő fráter lelki üdvösségét! A fényesre kopott, zöld reverenda a lakoma közben bizalmas közellétbe húzódott a csillogó szemű primadonna selyemruhájához, sőt a kutya, amely a művésznő ölében hevert, nyájas barátsággal nyalogatta meg az ő nagy, otromba tenyerét. Oh, minő durvák, esetlenek voltak ezek a tenyerek a lovaglós kisasszony bársonyos, puha kacsóihoz képest! A szegény Szilveszter, aki gyerekkora óta alig látott mást, mint a kolostori szakácsnő vörös, fagyoskodó kezeit, ijedten forgatta szemét a plafond felé, melyről a függő-lámpán kívül nagy, vörös paprika-füzérek lógtak az asztalra.

De signorina Giulietta, aki a kacérságot még a manége mellett megszokta, pajkos mosollyal nézte a barát elfogult zavarát, s a saját kezével öntött a pohárba a finom rüdesheimi borból, amelyet az ifju gróf estélyéről a köpenyege alatt hozott el a ravasz Callioni mester.

Csengő, ezüstös hangja vidáman csattogott, mintha e pillanatban is lenge fehér szoknyában hallgatná a kisvárosi cirkuszi habitüék udvarlását.

- Föl a pohárral, tisztelendő úr!

- A Szentséged drága egészségére! - toldotta meg a bohóc, miközben Callioni mester egy trágár, olasz bordalt énekelt, amiért a felesége kedélyesen hátba csapta.

- Oh, atyám, ments meg a gonosztól! - mondotta a szegény fráter megrémülve. De az átkozott rüdesheimi pompásan itatta magát s korty korty után csúszott le a derék testvér kiszáradt gégéjén. Egy percre eszébe jutott még a gvardián, aki a refektóriumban oly tekintélyes komolysággal foglalja el az asztalfőt, s a páterek mind, akik most celláikban, imazsámolyukon térdepelnek. Az ablaküvegen át belátszott egy percre a csacsi hosszúkás feje, mely komolyan, szemrehányólag bólogatott a tisztelendő felé, mintha azt mondta volna: „Oh, micsoda szerencsétlenség! Boldogtalan Szilveszter, ön biztosan a poklokba fog kerülni!” De ő mitsem hallott többé mást, mint a kacér, csengő hangot, mely édesen fűrődött a fülébe:

- Az ön egészségére, szent atyám!

Callioni mester, aki most tökéletesen becsípett, e percben derékon kapta a feleségét s Christian, „a szenegambiai császár udvari akrobatája”, egy régi harmonikát szedett elő valamelyik sarokból. A clown, aki a tenyerein közeledett a pap felé, keserves zokogásra fakadt:

- Meggyónhatom-e vétkeimet, szent atyám?

Mire a jó Szilveszter, kipirulva, mint a főtt rák, készségesen válaszolt:

- Beszélj, jámbor hívő, hallgatlak.

De titkolózva, elfojtott suttogással tette hozzá:

- Hanem csak gyorsan, édes fiam, mert szomjas vagyok.

S akkor az ördög a kezébe adta a poharat, s ismét az ajkaihoz emelte; mert az, aki most a lelkébe lopózott, aki poharát a zöldszemű lányéhoz ütötte, s aki pajkos istentelen nótákat énekelgetett vele, nem volt, nem lehetett más, mint maga az ördög, aki ily módon akarta ezt a becsületes, istenfélő lelket a saját hatalmába keríteni.

*

Mikor a délutáni órákban a kordé kemény deszkáin fölébredt, a nap ragyogóbban sütött az égboltozatról s a domboldal, smaragdzöld fűszálain, páfrányain gyémántos vízcsöppek csillogtak. Üde volt minden itt a mosolygó erdőszélen s a cserfák, a tölgyek nedves levelei édes illattal töltötték meg a levegőt. A csacsi szelíden, egy vértanu gyöngéd szemrehányásával

tekintett a nyujtózkodó barátára, aki e pillanatban nem tudta, álmodott-e, vagy igazán egy kóborló komédiás család körében töltötte el ezt az iszonyatos délutánt!

Az erdőben, a kifehérlő út hosszán, egyetlen kocsit sem látott. A tisztás, mely a domb alatt elterült, egészen üres volt, csak a péterkék, a cincérek mászkáltak a magas fűvek között s egy-két csillogó, kénsárga pillangó cikázott szerteszét a levegőben.

A kordén, mialatt a csacsi vidám ügetéssel igyekezett a kolostor felé, a szegény barát szörnyű kétségek közt sóhajtott föl magában:

- Oh, atyám, világosítsd fel az elmémet a multak felől!

Mint egy különös álom, tűnt fel előtte a sárga komédiás-kocsi, a kacsingató primadonna, a bohóc csontos ábrázata, a hajlott orru papagály s mind ez a furcsa, frivol környezet, mely egy varázslat könnyűségével tűnt el szemei elől, eloszlott, szerteszállt a levegőbe, s egyetlen jelt sem hagyott maga után, mely bizonyossá tegye, hogy itt volt.

De azért este, mikor a jámbor atyák nyugalomra tértek, a kolostor éjszakai csöndjében a jó Szilveszter óvatosan surrant be a kis egyház homályos hajójába s szent áhítattal borult le a szűz anya aranyos szobra elé:

- Kegyes szűz! - mondotta félénken, - bocsáss meg, ha - *esetleg* vétkeztem!

A kolostor szakácsa.

Valahol messze, a regényes Normandia egy hercegi kastélyában töltötte el Anzelm úr ifjúságának legszebb napjait; hófehér kabátban, hófehér kötényben és egy négyszögletes, ragyogó vászonsipkában, melyet a tekintélyes főszakács, aki kuktai minőségben maga mellé fogadta, igazi jóakarattal helyezett el az ifju legény fekete hajfürtjein.

A hosszú harminc esztendő alatt, amely a szép normandiai napok mögött lefutott, talán egyetlen szála sem maradt meg e bozontos hajerdőnek, amelyben valaha nem egy puha, fehér kéz babrált szerelmesen. Anzelm úr, szakácsá üttetvén, Párisba jutott, ahonnan egy magyar gróf dús javadalmazással szerződtette. Innen került a boldogult püspök konyhájára, aki valósággal kényeztette a derék mestert s egyáltalán képtelen volt arra, hogy valami kívánságát visszautasítsa.

Az alsó papság, a vidéki klerus vetélkedve igyekeztek a szakács kegyeit kiérdemelni s hír szerint néhány kanonoki székre is az ő jelöltjeit hívták meg. De az öreg püspök egy nap örökre búcsút mondott az Anzelm úr pompás pástétomainak s a konyhákat hosszú időkre bezárták. A szakács levette a pikézubbonyt s a vászonsipkát, s feketében, gyászfátyolos cilinderrel kísért el a megboldogult főpapot a püspöki kriptáig.

De visszajövet, ahogy a krónika meséli, közvetlen a sirbolt vasajtaja mellett, már hárman is odacsatlakoztak az elárvult szakácshoz s hizelgő ajánlatokkal halmozták el; miközben sóvárogva gondoltak a tüneményes püspöki ebédek menüjére, melyeknek kilenc vármegyében híreket futott.

Az izraelita földesúrnak, aki hercegi feltételeket ajánlott, udvariasan nem-et mondva, két komoly versenyző maradt csupán: a főispán s a tiszteletreméltó ferencendi barátok kolostora.

- Méltóságod állandóan itt lakik? - kérdezte Anzelm úr a főispántól.

- Nem, tisztelt barátom, csak három hónapon át.

- S az év többi részében?

- Ön minden teendőtől föl van mentve.

- Ez hiba, mert a tétlenséget nem szeretem. Művészetem megkívánja, hogy mindig foglalkozzam. Egyébiránt, hogyan állunk méltóságod étvágyával?

- Köszönöm barátom, én csak megvolnék, hanem a feleségem szenved némelykor.

- Emésztési zavarok?

- Időnkint.

Ez döntött. Anzelm úr kijelentette, hogy a fölajánlott állást, legnagyobb sajnálatára, nem fogadhatja el.

Másnap, a délelőtti órákban, a refektoriumban, ahol az egész konvent összegyűlt, a tiszteletreméltó paterek formális vizsgálatnak voltak alávetve. A szakács, akinek kebelét az igazi művészek hatalmas ambíciója dagasztotta, valóságos keresztkérdések alá fogta a derék atyákat s egy órai examen után tökéletesen meggyőződött afelől, hogy a kolostorban műértő publikumra fog találni. A gourmanderia nehéz művészetében a jó atyák mindegyike tökéletes otthonoságot fejtett ki.

Megszemlélvén a konyhát és a kolostor egyéb helyiségeit, Anzelm úr kijelentette, hogy hajlandó a szerződésre. Ám kikötötte, hogy a lakásában azonnal virágokat helyezzenek s a *Figaro*-t, mely nélkül egyetlen percig sem tud meglenni, minden késedelem nélkül praenumerálják. A menu összeállításában a nagytehetségű férfitökéletesen szabad kezet kötött ki magának.

- Meglesz, monsieur, meglesz, - szólt a gvárdián megindulva.

S az atyák, gasztronómiai álmaikba elmerülve, sóvárogva csettentettek a nyelvükkel, mintha már is ott ülnének a fehéren megterített asztal mellett.

*

Óh, minő pompás ebédek voltak azok, amiket ez időtől fogva a sötétbarna refektoriumban föltálaltak! Minő ragyogó gyűjteményei a peccsenyéknek, a mártásoknak s a császárság tüneményes crémejének! Lucullus úr, aki a bankettek terén már a ködös ókorban bírt magának némi népszerűséget szerezni, határozottan elbujhatott volna a kolostor új szakácsának föltaláló képessége mellett. A szegény kanonokok, magányos palotáikban odahaza, határozott szükölködésre voltak kárhóztatva, e derék barátokhoz hasonlítva. Anzelm úr, úgylátszik, szigorú fogadalmat tett, hogy a páterekkel már itt, e siralmas földi létben megismerteti a paradicsomot.

De hogy meghíztak valamennyien! Minő válogatott gyűjteménye halmozódott itt együvé a tokák legpompásabb példányainak! Igen, ezek valódi papi tokák voltak, kompaktak, tekintélykeltők s mégis annyira kedélyesek! Egy-egy miséző atya, a szürke templom oltárköve előtt állván, körülötte a fehéringes minisztráns gyerekekkel, akik nagyranitott szemekkel szívták magukba a tömjén átható illatát, vasárnaponkint - Uram bocsáss! - a régi misés könyvbe tekintgetve pompás peccsenyét látott lelki szemei előtt, a saláták haragoszöld bokor erdejével körülvéve. S ebédek előtt, felgyülekezve a dióbarna ebédlőbe - amíg Ignác, a pincemester, öreg kosarakban cipelte fel a pince legmohosabb palackjait - minő mennyei kedéllyel dörzsölgették össze kezüket s minő ragyogó jókedvvel tudakozódtak az egymás drága egészsége felől!

Ama kiválasztottjai a szerencsének, akik vasárnaponkint, vagy valami ünnepélyes alkalomkor a kolostor ebédlőjébe meghívást kaptak, valóságos csodákat tudtak mesélni a gasztronómiai tudomány e hatalmas vívmányai felől. S Anzelm urat, ahogy gyászfátyolos cilinderejével némelykor az utcákon végig haladt, sokkal inkább megsüvegezték, mintha a főispán, vagy akár egy eleven miniszter ment volna el a boltok előtt.

*

Ám régi dolog, hogy a nagy művészek kilentized része szeszélyes, civakodó és összeférhetetlen természetű. Ignác, a pincemester, aki tizenkilenc év óta kezelte a kolostor aranyszínű borait, egy nap sötét arccal jelent meg a gvárdián előtt s tudtára adta, hogy a következő héten távozni fog a kolostorból.

A gvárdián, aki békés, áldott természetű férfitök volt, maga elé citáltatta a gögös konyhai deszpotát s kísérleteket tett, hogy az ügyet békés úton intézze el. Ám Anzelm úr azonnal kijelentette, hogy ha a pincemester marad, ő tüstént búcsút mond a kolostornak.

Végre is mit lehetett volna tenni? Pincemester akad több is, de a szakácsnak hetedhét országon sem lehet párjára találni. S a becsületes Ignác, aki majdnem egy ötödrész századot töltött a hordók és dongák közt, aki a pincebeli kincsekre féltékenyebb volt, mint maga a gvárdián, egy nap szégyenszemmel vonult el a hátulsó ajtón, mint a legutolsó mosogató leány, akinek habozás nélkül kitették a köpönyegét.

De mindez még hagyján lett volna, ahhoz a szenzációs eseményhez képest, ami egy havas decemberi éjszakán megtörtént. Anzelm úr hátulso lakásában esténként rendes kártyapartiek folytak le, mivel a szakács nem tudott volna megnyugodni abban, hogy a rendes preferánsz játszmájáról lemondjon. Négy vagy öt vendégével, akik alkonyattájt pontosan megjelentek, sokszor éjfélutánig is elmulattak ebben az otthonos kis fészekben, leereszkedő könnyel üdvözölvén egy-egy szembejövő pátert, aki a hatalmas férfiú e kegyenceit mély hajlongással fogadta.

Ám egy éjjel a jó páterek gyanusabb hangokra ébredtek föl. Hegedük, bögők hangjai törtek át a kolostor csöndes folyosóin és mikor a gvardián éjjeli pongyolában kisietett, hogy a szokatlan lárma felől értesülést szerezzen, csodálatos látvány tűnt a szemébe. Anzelm úr vendégei víg táncra perdültek s a lakás kinyitott ablakain át dallamos polkák hangjai suhantak ki a havas téli éjszakába. Egy egész társaság volt, mely hajnal felé vígan lakmározott, és hangos felköszöntőkkel üdvözölte a világ legszeretreméltóbb háziurát.

A szakács később imponáló komolysággal mondta:

- A születésem napját ünnepeltem.

S midőn a gvardián homályos célzásokat tett arra, hogy a dáridót előlegesen tudatni kellett volna, hidegen fordult meg:

- Nem tartottam szükségesnek. Egyébként ez többször is előfordulhat. Ha esetleg nem tetszik: minden pillanatban távozhatom.

Mit lehetett volna tenni? A jó páterek ezentúl pamutot raktak a fülükbe s félénken húzódtak meg ágyukban, nehogy a vidám hangokból hozzájuk hallassék valami.

*

A portás egy este rémült arccal szaladt föl a gvardiánhoz.

- No, fiam, mi történt? - kérdezte a jó pap szeliden.

- Óh, tisztelendő atyám, milyen eset! A portánál mintegy harminc perc előtt, gyöngé csengést hallok. Kisietek s fölnyitom, hát egy alacsony, símaarcu fiú áll előttem, aki a szakács után tudakozódik. A jövevény egy kissé gyanusnak tetszik s azért vele megyek a folyosói följárás lámpájáig, hát - szent atyám légy velem! - azonnal fölismerem, hogy egy átöltözött leány áll előttem. Egy leány a kolostorban! Megfogom a karját, hogy visszatartsam, de a debella kirántja magát a kezeim közül és szalad egyenesen az udvar felé, ahol a szakács pipázva tekintget ki az ablakon. Gyorsabban, mint ahogy itt elbeszélem, már el is tűnik az ajtónyílás mögött s Anzelm úr feje is rögtön visszahúzódik az ablakból. Kopogtatok, hogy nyissák föl, de erre a szakács mérgesen tárja ki az egyik ablakszárnyat s fenyegető kézmozdulattal kiáltja felém: „Rögtön elhordja ön magát az ablakom elől!” S én lélekzet nélkül szaladtam idáig tisztelendő atyám s most alázattal várom kegyes parancsát, hogy mit cselekedjem?

- Óh, édes fiam, micsoda borzasztó eset! Egyébiránt értesítsd a szakácsot, hogy azonnal látni kívánom.

Amíg a megrémült portás odajárt, a jó gvardián izgatottan járt föl és alá, sötét gondolatokba merülve.

A refektorium asztalát komoly veszedelem fenyegette. Óh, óh, ez a könnyelmű Anzelm bizonytalán a poklokra fog kerülni!

A kopogtatásra a szegény atya minden lélekerejét összeszedte.

- Micsoda fehérszemély volt önnél, Anzelm úr?

- Az unokahugom, tisztelendő atyám.
- Férfiruhában?
- Mindig abban szokott járni, tisztelendő atyám. Régi tradíció a családjukban.
- Ej, ej, ön borzasztó férfi, Anzelm úr!

Néhányszor hevesen járta végig a kis szobát, de a következő pillanatban megállott. Minő rémületes dolog volna, ha az öreg helyettes püspök az eset felől értesülést nyerne valahogy! Egy leány, aki éjszakánként férfiruhában lopózik a kolostorba! Nem, ezt már lehetetlen volt elviselni!

Szigorúan, hogy a portásnak még a fogai is összeverődtek, könyörtelenül állott meg a bűnös szakács előtt, aki közönyösen várta az ítéletet.

- Még ebben az órában el fog távozni a kolostorból...
- Óh, a legnagyobb örömmel.

De amikor, egy hosszú félóra múlva, a zárdakapu nagy robajjal megnyilott s Anzelm úr alakját elnyelte a homályos éjszaka, a szegény gvárdián sötét pesszimizmussal hajtotta le a fejét s még csak álom sem jött a szemére az egész hosszú éjszakán keresztül.

*

Óh, de másnap! A jó atyák nem dörzsölték össze a kezüket, hanem egyenként, komor arccal léptek be az ebédlőbe, mintha mindnyájan a „memento mori”-t viselték volna az ábrázatjukon. Hol volt a jókedv, a tréfálkozás, a pajzán anekdoták? A kedélyes refektorium egészen elvesztette jellegét és egy cinterem komorságával meredt a belépőre.

És az ebéd, amelyet az öreg szakácsné föltálalt! Hol voltak az Anzelm úr pompás levesei, ezek az aranszínű, erőteljes folyadékok, melyeknek kanalazgatása közben a jó atyáknak kivétel nélkül megeredt a nyelvük és sűrű kocintgatások közt éltették a hazát, a kolostort, az egész világot? Hol a pikáns sauce-ok, a saláták s a halak reszkető gelée-i? Hol a fácán, mely ropogósan, étvágyingerlően emelkedett ki a hatalmas tálakból, a pompás bordeauxit tévén kívánatosá, melyből egy egész hordót őrizett a kolostor kincseket érő pincéje? Hol a torták, a krémek, a puddingok, melyeknek ragyogó poéziséhez képest csak hitvány fércmű volt a szakácsnő minden egyes alkotása?

Ah, ez rémületes nap volt! A kolostorban megszűnt a tréfa s a páterek szóltanul kopogtak végig a hosszú folyosókon, vagy sötéten zárkóztak el szobáikba. Még a mise is szinte komorabb volt a kis egyházban s bár kinevessenek, - maguk a szentképek is mintha szomoruban néztek volna maguk elé, mikor a jó atyák bánata felől értesültek! Ej, micsoda rémületes konsternációt idézett elő ez a bűnbe tévedt férfi, aki oly közönyösen vált meg a kolostortól!

Titokban, még önmaga előtt is restelkedve, a gvárdián már a negyedik napon engesztelő gondolatokkal foglalkozott. „Ej, ej, ha úgy véletlenül betoppanna még egyszer!”

De Anzelm úr nem toppant be. Tétlenül bolyongva az utcákon, sokszor a kolostor előtt is elment, melynek ablakain belől sovároghva nézett utána egy-egy páter, a gvárdián érthetetlen szigorát kárhóztatva. Pedig közeledtek a husvéti ünnepnapok is, amikor a barátok éttermében szokott összegyűlni a város minden notabilitása, ragyogó szemekkel élvezvén a pompás menut, amelyhez hetedhét vármegyében sem volt hasonló dusálkodás.

Husvét előtti hétfőn, körülnézve, hogy nem látja-e valaki, a gvárdián magához intette a portást, aki sietve szaladt föl a lépcsőkön.

- Tudod-e, - mondta neki suttogva, - hogy Anzelm úr hol lakik?

- Tudom, tisztelendő atyám.

- Azonnal keresd föl, s mondd, hogy tüstént látogasson meg. Beszédem van a gonosz emberrel!

De milyen vakmerőség! A szakács azt üzenté, hogy ha a gvardián urnak beszéde van vele, szívesen látja magánál, akár ma ebéd után is.

- Óh, óh, istentelen férfit!

A konvent tiszteletreméltó feje e napon minden ételt érintetlenül hagyott az ebédlőben. Sötét kétségbeeséssel szemlélte, ahogy az atyák szóval merednek tányérjukra, itt-ott csipegetve, kapkodva valamit, mint akiknek az egész ebéd terhükre van. A kolostorban rémületes állapotok uralkodnak...

- Óh, édes Megváltóm, éhen haljunk-e hát?

Higyjék vagy nem, de a gvardián, az ebédutáni órák csendjében, titokban kisurrant a kolostorból, s mindenféle rejték-utcákon, közökon át bujdokolt a külváros felé, ahol a gonosz szakács a tanyáját felütötte. Mint ama nagy császár egykor, aki szőrcsuhában zarándokolt Canossába, ő is födetlen fővel járult e borzalmas ember elé, föláldozván önmagát, hogy a kolostort megmenthesse.

- De az unokahugom, tisztelendő atyám?

- Ha megint eljönne, - mondta sóhajtva, - legalább a hátulsó kapun bocsásd be, édes fiam...

Ragyogó napfény aranyozta meg a kolostor szürke falait, mikor Anzelm úr diadalmasan visszatért a konyhájába.

Nickelsdorf rudacskái.

A terjedelmes főhercegi konyhákban nagy az izgatottság. A csöndes utca járókelői, kik az üvegportálés palota előtt bizonyos félelemmel nézik a két őrtálló katonát, távolról sem sejtetik, milyen lázongó tépelődéseket folytat odabenn egy meghasonlott talentum.

A délelőtti napsugár vidáman tűz be a konyhák magas ablakán s aranyos sávot von a nagy vörösréz kondérokra, melyekben erőteljes burgundi leves fő, a hosszú koppasztó asztalokra, hol a fácánok sárga bőre megcsillan a kukták keze alatt, a rákokra, melyek még élnek a kosárban, a könnyü, hófehér habra, melyet sárga réztálakban vernek. A sipkás, zubbonyos szakácsok buzgólkodva járnak ide-oda, a kukták ritmussal vágják apróra a zellert és a ludmájás hachét. A külső konyhában csinos cselédleányok készítik kéz alá a nyers anyagot, a szomszédos cukrászatban lázasan dolgoznak a kis főhercegnők kedvenc tortáján, a főkulcsár aggódalmasan motoz az éléskamrák raktáraiban. A gourmanderia e világos műtermében mindenki érzi, hogy kiváló dologgal van elfoglalva.

Tizenegy óra van, a villásreggeli ideje. A kis főhercegnők ez időben abbahagyják a kényeszmunkát és boldogan kelnek föl a zongora mellől. Mindkettő éhes, mint valami fiatal párdúc. Egy komornyik a tálaló asztalra készíti az aranyos felhordó tálokat, a főszakács műértő pillantást vet a véres hússzeletekre (a kis Theodora Annunciata vérszegény), a fácán piros combjára, a kedvenc torta vékony szeletkéire. Minden rendben van, a főhercegnők kielégíthetik étvágyukat. A komornyik sietve távozik a belső termek felé, a függő üveges folyosón keresztül.

Nagy, katonai ebéd lévén, a munka lázasan folyik. A főherceg tegnap jött vissza háromhetes főfelügyelői szemléjéről. Ma az egész vezérkar itt lesz jóformán és a generális urak értenek a gourmanderiához. A szakácstudomány ez előkelő művészei teljesen tisztában vannak azzal, hogy ma műértő publikumra találnak.

De mindez a mozgalom, sürgés-forgás egyszerre elhal a legbelső konyha ajtaja előtt, melynek üveges kalitkáján belül az öreg Nickelsdorf Antal dolgozik kora reggel óta. Mint a bibliai főpapot, ki a szentek szentélyébe lépett, hogy az Isten színe elé boruljon, őt sem zavarta senki ezekben a nagyfontosságú pillanatokban. Ünnepies magány, csöndes áhítat közepette várta a szeszélyes muzsát, mely barázdás homlokát megcsókolja.

Egy-egy kuktát, komornyikot, aki véletlenül arrafelé tévedt, ijedten kergettek vissza:

- Pszt, csöndesség, az öreg Nickelsdorf dolgozik!...

Pedig a dinasztia e legvénebb szolgája tétlenül ült a széken, homlokát sóhajtván fektette tenyerére s idegesen toppantott lábával. A szakácstudomány molett muzsája, mely eddig mindenha hűséges volt hozzá, most makacsul vonakodott, hogy megjelenjék előtte.

*

A főhercegasszony, ki egy kissé ideges volt, az utóbbi időben, reggel bosszankodva itta meg teáját. Az angol rudacskák, melyeket a teába mártogatott, az utóbbi napokban határozottan nem izlettek neki. Olyan közönséges, olyan individualitás nélkül való volt mindez, hogy a fenséges asszony éhesen kelt föl a reggeliző asztal mellől.

A főkonyhamestert már reggel nyolckor elhivatták a főhercegi palotába.

A fenséges asszony mosolyogva fogadta:

- Kedves gróf, - mondotta - önök azt akarják, hogy éhen haljak...

- Miért, fenség?

- Ezekben a tearudakban nincs semmi kiemelkedő. Olyan jellem nélkül valók, olyan közönségesek, mint egy csütörtök délután. Valami pikánsat, különöset óhajtanék.

A gróf izgatottan rohant le a konyhába.

- Nickelsdorf, - szólt, - mi dolog, a fenséges asszonynak nem izlik a teasütemény.

Az öreg szakács megrémülve ugrott föl helyéből.

- Kegyelmes úr! - sóhajtotta megtörten.

- Valami pikáns, valami különös kellene. Egy még eddig nem létezett íz, melynek föltalálása önre vár. Vonuljon vissza s az estéli teához már, remélem, az ön új találmányát adhatjuk föl.

Cilinderjét fejére csapva, a gróf csakhamar eltűnt a kis főhercegnők lakosztályában.

*

A főhercegi kápolnában tizenkét órát harangoztak.

Baur, a kormánytanácsos, kíváncsian kukkantott be a konyhába.

- Nos?

- Semmi, még mindig semmi, - intett a főszakács elhalóan.

A komornyik, ki a Nickelsdorf ajtaja előtt őrt állt, aggodalmasan mesélte a többieknek:

- Az öreg, úgy látszik, elaludt. Mozdulatlanul ül a karosszékekben, fejét a kezére támasztva.

A szakácsok szótlanul jártak-keltek, a kukták titkolózva dugták össze a fejüket. A pástétomvagdáló cselédeányok félelemmel suttozták:

- Semmi, még mindig semmi.

A kastély platánjai szomorúan zúgtak odakünn, a szélkakas elkeseredve forgott. Az udvari titkárok mintha lemondólag integettek volna egymásnak, a főudvarmester mintha lehorgasztott fővel járt volna a palota lépcsőzetén. Sőt künn, a kapu előtt, a talapzatos oroslánok szomszédjában is elborultan jártak föl-alá az őrtálló katonák s keserűen ismételték:

- Semmi, még mindig semmi!...

*

Félegy táján megkopogtatták az öreg Nickelsdorf ajtaját.

A főkonyhamester volt, ki sápadtan állt meg a szegény szakács szobájában.

- Nos?

- Semmi, kegyelmes úr. Be fogom adni lemondásomat, mert a tehetség örökre búcsút vett tőlem. Nincs egy ideám, nincs egy ihletett pillanatom. Csupa közönséges sablonok hullámanak a lelkemben.

A gróf szájalmat érzett a vén szolga iránt.

- Még nincs minden elveszve, - szólt, - adok egy újabb órát. Félkettőig talán jön egy használható ideája. Bátorság!

Otthagya a szegény szakácsot, az alkotás lázas vágyával szívében.

*

Egy óra felé az őrtálló komornyik nagy képpel ujságolta:

- Az öreg akként jár föl-alá, mint egy kiéhezett oroszlán!

Tíz vagy tizenöt perc múlva lázasan nyílt föl az ajtó.

- Hol a kulcsár? - szólt a vén Nickelsdorf izgatottan.

A kulcsok idegesen csörömpöltek, az éléskamra ajtaja sietve föltárult, a kukták lélekzet nélkül hordták ki a szükséges anyagokat. Pár pillanat múlva a Nickelsdorf asztala felől keverés, munka zaja hallatszott el a konyha minden egyes részébe.

A konyhabeli személyzet respektussal suttogta egymás közt:

- Nézzétek, micsoda glória van a homloka körül!

Az volt, igazi glória. A nagy poéták lelkesedése töltötte be a Nickelsdorf egész lényét, s ugyanaz a fényesség ragyogott a halántékán, mely a Danteén, Miltonén, Tassóén valaha, mikor örökbecsű műveiket megalkották. Az ifjuság; az erő, az ambíció utolsó föllobbanása volt az, amely a halhatatlan teasüteményben megnyilatkozott.

*

A gróf az első kész példányt műértőleg vette az ajkai közé.

De harapás közben egyszerre megállott.

Szemeit egy gourmand hamisítatlan élvezetével zárta le, nyelvével kéjelegve csettintett.

Micsoda teasütemény volt ez! Egy kissé sós, egy kissé parmezános, itt-ott kiérezett valami a vaj átsuhanó hangulatából. Analizálni lehetetlen lett volna mindezt, mert a csodálatos rudacskák egyenesen a szívhez szóltak. Micsoda jellem, micsoda kifejezett individualitás! A vén Nickelsdorf a legszebb hattyudalt alkotta meg ezúttal mindazok közt, melyekről a poézis története megemlékezik.

A főkonyhamester szinte öntudatlanul szólott:

- Felséges!...

És a napsugarak, melyek vidáman táncoltak a konyha asztalain, tűzhelyein, elragadtatva ismételték:

- Felséges!

A szakácsok, a kukták, a cselédleányok, sőt talán a ceremóniás főudvarmester, a finom udvari titkárok, az őrtálló katonák is azt mondták magukban:

- Milyen felséges találmány!

Mert Guttenberg, Sohwarz Berthold, Stephenson, sőt Edison is egyszerü kontárok voltak e pillanatban az öreg Nickelsdorffhoz és az ő halhatatlan teasüteményéhez hasonlítva.

*

Este, lefekvés előtt, a komornyik meghajolva jelentette:

- A tea, fenség!

A Balzac híres regényét eldobva, a főhercegnő unatkozva szólott:

- Idebenn fogom meginni!

A kis divánasztalt a pamlag elé húzták s a főhercegasszony fölemelkedett fekvéséből. A forró, barnavörös tea átsötétlett a porcellán finom aranyvirágain.

A rudak, a Nickelsdorf halhatatlan rudacskái, hivatólag szembe mosolyogtak vele. Szinte hallhatólag mondták:

- Itt vagyunk, itt vagyunk végre. A művész hattyudala vagyunk, a legnagyobb mű, amelyet életében megalkotott!

De a fenséges asszony nem hallotta ezt. Ügyet sem vetve a Nickelsdorf szegény alkotására, kényeskedve ivott meg néhány kanál forró teát s idegesen tolt a csészét. Szép, fehér ujjával a csöngető gombjához közeledett.

S míg az öreg szakács szívdobogva, izgatottan, a művész remegő félelmével várta a szürkülő hajnalt, a főhercegnő álmosan szólott a besiető komornának:

- Vetköztessen. Lefekszem...

Haller Ida.

A kis diákokat valami láthatatlan kapocs köti össze széles az országban. Mikor Szedenich főtisztelendő urat egy szeptemberi napon Veszprémbe helyezték át a nyitrai rendházból, a gimnázium környékén megdöbbentő hírek keltek szárnyra az új professzor kegyetlenségéről. Honnan tudták a Szedenich tanár úr viselt dolgait? Nyitrai fiu sohase kerül a veszprémi gimnáziumba és talán évtizedek is eltelnek, amíg egy felföldi ember a dunántúli hegyek közé elvetődik. És mégis minden kis diák szívébe félelem és aggodás költözött, mikor a Szedenich tanár úr neve augusztus végén megjelent a piarista rendház kapuján. A piacon, ahol a diákok naphosszat csereberéltek a régi iskolai könyvekkel, az ötödosztályosok halaványan és megilletődve tárgyalták az új tanár életrajzát. Koller Félix érdeklődő csoport közepette mesélte, hogy Szedenich főtisztelendő úr Nyitrán huszonhárom fiút buktatott meg az ötödikben az algebrából. „Vérengző tigris, - mondta szomorúan, - aki egyetlen hibáért szekundát ír.” És mivel az algebra amúgy is minden kis diák mumusa, a piaci cserebere fölé a sötét félelem komor árnyékai borultak...

A mende-monda nem bizonyult tulzottnak, mert Szedenich tanár úr, mikor osztályában legelőször megjelent, csakugyan úgy viselkedett, ahogy a fáma beszélte. Negyvenéves férfi volt, arca szederjes a mindennapi borotválkozástól, keskeny ajkát az aszkéták keserű vonása szegélyezte. Kopott, zöld reverendát viselt és mikor noteszéből a neveket fölolvasta, szűrő kegyetlenséggel nézte végig a fölálló diákokat. Tizenkét évig volt a nyitrai rendházban és így kissé megérezett kiejtésén a tótos felföldi dialektus.

- Áki nálám nem tánul, - mondta valami megdöbbentő mosollyal, - az egy hét mulva akár ki is márádhát az iskolából...

A diákok, akik tavaly a szelíd Szalay főtisztelendő úr vezetése mellett járták végig a negyedik osztályt, fogvacogva távoztak az iskolából. És a többi osztály, ahol Szedenich tanár úr ebben az évben nem tanított, kárörvendő pillantásokat vetett tizenegy óra után a szegény, megszontyolodott ötödik osztályra...

Még az első hetekben történt, szeptember végén, Szedenich főtisztelendő úr épp az arányszámítást magyarázta, s óra végén, kevéssel a csöngetés előtt, halálos csöndben nézte végig a noteszét, hogy egy diákot kiszóljon. Mindenki dideregve ült a helyén, attól félve, hogy a sors az ő nevét jelöli ki s a megkönnyebbülés hangos moraja hallatszott, mikor a tanár egyszerre így szólott:

- Kolnay György!

Egy sápadt, rövidnadrágos fiúcska lépett ki a tábla mellé, afféle kényeztetett úrigyerek, akit még tizenöt éves korában is hosszú harisnyában járatnak. A fiu, aki csattos lakkcipőt, hófehér kézelőt viselt, behunyt szemmel állott meg a kegyetlen tanár színe előtt.

- Kolnay György, - szólott Szedenich főtisztelendő úr, - Kolnay György, maga most szépen el fogja ismételni...

Itt azonban érthetetlen dolog történt; Szedenich főtisztelendő úr hirtelen megállott, szűrő pillantását a sápadt gyerekre szögezte s a megdöbbenés látható jeleivel dadogta:

- El fogja ismételni... el fogja ismételni... szépen el fogja...

Gyorsan végigsétált a katedra előtt s miközben az osztályban halálos csönd támadt, egyszerre csak egészen odalépett a nyárfalevél módjára remegő György mellé.

- Hogy hívják az édesatyját? - kérdezte a gyermektől és selymes haját gyöngéden végigsimította.

György most majdnem hangtalanul susogta:

- Kolnay Károlynak...

- És micsoda az édesatyja?

- Törvényszéki bíró, főosztelendő úr...

Szedenich tanár úr még egyszer föl meg alá sétált a tábla előtt s egyszerre csak a megindulás melegsége öntötte el borostás ábrázatát.

- Kolnay, - mondta lágyan, majdnem mosolyogva (és a föld nem reszketett meg az örömtől, hogy Szedenich tanár úr mosolyog) Kolnay... fiacskám... mondjad csak meg (egyszerre tegezni kezdte a gyermeket) nem Haller, a Sédmalom molnára volt-e a te anyai részről való nagyapád?...

György bámulva nézett a félelmetes tanárra s kipirulva bólogatott:

- Igenis... Haller molnár volt az én nagyapám... Haller Mihály, a negyedik malomban...

A kurátor eközben erősen megrántotta odakünn a nagyhangú *secundus* csöngetőt, mire Szedenich tanár úr még egyszer megsimogatta a gyermek rózsás arcát (most már rózsás volt az örömtől) és nyájasan így szólott hozzá:

- Csak tanulj fiacskám... szorgalmasan tanulj... és jöjj föl hozzám holnap délután öt óra után...

Ötvenhat diák diadalordítása közt haladt lefelé a kis Kolnay György a várhegy bástyáin... Mi fogta el egyszerre a vérszomjas professzort? Miért cirógatta meg ily apai gyöngédséggel a remegő és ismeretlen gyermeket? Az iskolatársak bámuló irigységgel fogták körül a szerencsés Kolnayt, míg Szedenich főosztelendő úr mélyen elgondolkodva ballagott föl emeleti szobájába...

*

Szedenich főosztelendő úr mélyen elgondolkodva ballagott föl tanári szobájába és odafönn megállott a sublád előtt. Egy percig tünődött, mintha álmodt volna, aztán egyszerre kihúzta a sublád legalsó fiókját...

A fiókban mindenféle lim-lom hevert, himzett óratartók, pamutdinnyék, likőröskészletek a különböző névnapokról, régi lázsiások és aranyak és legalul, a sarokban, egy kopott, szattyánbőrből készült albumkönyv...

Szedenich főosztelendő úr elővette az albumkönyvet. Mi történt vele? Tanártársai bizonyára megdöbbenek volna, azt látva, hogy a matematika professzora álmodozva lapozza végig a régimódi, megfakult arcképeket. És mit szóltak volna, ha azt is hallják, hogy Szedenich főosztelendő úr így susog egy kép láttára:

- Haller Ida!

A kép egy tizenötéves, kissé kócoshajú gyermeket ábrázolt, afelé eleven francia babát, pufók arcocskával, aranszöke hajjal, meghatóan édes, jóindulatu kék szemmel. A gyermek oly bájosan nézett az öregedő piaristára, hogy Szedenich tanár úr végigsimította a homlokát... És ekkor úgy tetszett neki, hogy az a tizenhat év, mialatt másfélezer apró nebulót vezetett be az algebra titkaiba, egyszerre köddé és párává foszlik a Haller Ida napsugaras pillantásától...

Szedenich tanár úrnak ugyanis eszébe jutott az a tizenhat év előtti nyári nap, mikor a pécsi szemináriumból idelátogatott Veszprémbe s egy délután a negyedik malom előtt találkozott a vajaskenyeret majszólló Haller Idával... Beszédbe elegyedtek és hamarosan megbarátkoztak... Szedenich szerelmes verseket írt, Ida pedig kijelentette, hogy sohase megy férjhez... „A lemondásnak és az emlékezetnek fogok élni!” - mondta bánatosan, miközben bájos, gömbölyű arcocskája majdnem kicsattant az egészségtől...

Szedenich utóbb ki akart lépni a szemináriumból, de nagybátyja, a veszprémi kanonok, gyorsan visszacsavarta a fejét. A fiu megmaradt a papi pályán és Haller Idától nem maradt más emléke annál az egyszerű arcképnél, amelyet a leány, búcsúzáskor, a kezébe adott. De a keserűszívű, korosodó piarista szívében mégis ez az ártatlan kis regény képviselte az ifjúságot és a poézist... „Mit csinálhat most Haller Ida?” gondolta magában némelykor a rendház boltívei alatt, miközben egy édesajku, szőkehajú francia baba jelent meg izgatott képzelődése előtt...

Szedenich tanár úr utóbb visszatette az albumot a sublád fiókjába és az ablakból félórán át nézte a piarista-kert sárguló falombjait, melyek mindjobban beleolvadtak az alkonyi ködbe... „A Haller Ida fia” susogta magában kissé megindulva és ábrándosan így szólott magában:

- Ugyanaz az édes arcocská, amilyen az övé volt egykor... És az ajka... egészen az édesanyjáié... Azt hiszem, boldog lennék, ha a gyerek piros ajkát megcsókolhatnám...

*

- Fiacskám, - mondta Szedenich tanár úr, miután a boldog Györgyöt almával és kaláccsal megkinálta volna, - hozd el holnap az édesanyád arcképét, mert úgy rémlik nekem, mintha lánykorában ismertem volna...

Kolnay György másnap elhozta az arcképet és mialatt Szedenich főtisztelendő úr remegve az ablakhoz sietett, gyönyörűséggel babrált az aranymetszéses könyvek közt, melyek a tanár asztalán feküdtek. Sokáig csend volt a szobában, de végtére a főtisztelendő megszólalt. Hangja remegett, amikor ezt mondta:

- Ez az utolsó arcképe?

- Igenis, az utolsó, főtisztelendő úr...

- De hiszen... itt még... nagyon is fiatal az édes mamád... Pedig, ha jól tudom...

Kolnay György szomorú kis arcát szeliden a tanár felé fordította:

- Az utolsó arcképe, főtisztelendő úr... Ez még 1891-ben készült... egy évvel az anyuskám halála előtt...

Mint a sebzett vad, úgy ugrott föl Szedenich főtisztelendő úr a gyermek szavára. És egész testében remegve, hörgő hangon kiáltotta:

- Meghalt?

- Óh, már hét éve, főtisztelendő úr... Akkor halt meg, mikor Erzsike hugocskám született...

Szedenich főtisztelendő úr ekkor leroskadt a karosszékebe, szemét fátyol borította el és egyszerre vad erővel vont magához a megdöbbsent gyermeket. És az alkonyi csöndben összevissza csókolta a György ajkát, miközben leomló könnyei a gyermek rózsás arcocskáját áztatták...

Az utolsó éjjel.

Csillagsugaras nyári éjszaka volt, a közeli fürdőből csapatostul rándultak ki a vendégek a szomszédos báróék parkjába, melyben mégsem volt oly türethetetlen a forróság, mint a völgykatlanban meghuzódó villák között. A park lenyulott a vízpartra, ahonnan friss szellő suhant föl a mélyen hallgató tölgyekig, melyek a kis tornyos kastélyt körülvették. Most senkinek sem volt kedve a lefekvéshez, a lányok álmodozva nézték a tavon reszkető holdvilágot, az urak szentimentális verseket szavaltak a nyári éjszaka szépségeiről. Oly csöndes, oly titokzatos volt minden és annyira messze estek most a nagyváros banális lármájától! Mintha nem is ugyanabban a világban éltek volna, a fák között, a lejtős domboldalon, villamos szikrácskák csillogtak, az alvó virágok illatos üzenetet küldtek a távolról csacsogó hullámoknak. A lármás budapesti asszonyok megilletődve nézték a homályos kastélyt, mely gondosan el volt rejtve a viruló fák sűrűjében, a férfiak pedig irigykedve beszéltek a kastélybeli uraságokról, akik az édes mesefészekben töltik el földi életük javarészét.

- Szőke báró afféle angolizlésü amatőr, aki naphosszat a könyvei és a ritkaságai közt pepecsel - mondta egy miniszteri hivatalnok. - Egy időben a Házba is bevásárolták, de volt annyi esze, hogy ott hagyta a politikai cirkuszt. Régebben gyakran reggeliztünk együtt a kioszk ákácái alatt, de most már legalább két-három éve, hogy nem láttam Budapesten.

- Nem az adósságai miatt köszönt le? - kérdezte egy belvárosi ügyvéd. - Ha jól emlékszem, efféle hírek keringtek felőle az utóbbi esztendőben.

- Mi nem jut eszébe? Azért vonult vissza, hogy teljesen a gyűjtő-szenvedélyének élhessen.

A kis kastély emeleti szárnyában ekkor hirtelen kigyulladt két gyertyaláng s a parkból tisztán lehetett látni a két fiatal bárókisasszonyt, akik szalagos éjjeli pongyolájukban a fekete zongora körül foglalatoskodtak. A fürdőközönség jól ismerte a két rózsásarcu babát, akik társalkodónőjük, egy csunya, de nagyon barátságos arcu angol missz kíséretében mindennap megfordultak a fürdői sétatéren. Látszott rajtuk, hogy az ágyból keltek föl, mindkettőnek pár akaratos fürt szabadult ki az aranyszőke hajából és a szalagjuk csokra ellen is lehetett volna jogosult kifogásokat emelni. Az asszonyok, a született esztétikusok, gyönyörködve nézték a két viruló teremtetést, akikről nem egy fővárosból idetévedt úrfi álmodozott a kánikulás napok unalmában. Míg néhányan léha megjegyzéseket tettek, Ella baronesz fölnyitotta a zongorát s a következő percben egy édes keringőmelódia lopózott végig a szunnyadó fák között.

- Ezeknek aztán exotikus izlésük van, - mondta valaki a parkban sétáló vendégek közül. - Éjfélkor fölkelnek az ágyból, hogy a zongorát gyötörjék.

- Miért ne! - szólott egy sápadt fiatal asszony, aki valaha kilencágu koronákról álmodott. - Van is ezeknek egyéb gondjuk, mint a multság! A sors egy édes meseországgal vette őket körül e gyötrelmes földi életben...

A keringőt jókedvű operette-áriák váltották föl s a nyaralók kissé irigykedve néztek a kivilágított ablakokra...

*

A kastélyban korán feküdtek aznap este. Vacsora közben borongós hangulat uralkodott, a báró szótlanul szívta a szivarját, később pedig hosszasan künn állott az erkélyen... A tavat nézte, meg a park platánjait... A két leány egy darabig még szomorúan elüldögélt az asztal mellett,

de mikor Miska, a báró volt huszár-inasa, az utolsó tányért is leszedte, a missz fölállott az asztal mellől.

- Jó lesz lefeküdni, édeseim, mert holnap korán kell talpon lennünk...

A bárókisasszonyok tehát elbúcsúzkodtak az édesatyjuktól s kilenc felé már bevonultak a hálószobájukba. A jó Isten tudja, hogy min járt az eszük, de mindegyikőjük ébren virrasztott a sötétségben. Körülbelül éjfél felé járhatott az idő, amikor Mici fojtott hangon megszólalt:

- Nem alszik?

- Nem, - susogta Ella és ő is fölült az ágyában.

- Tudja, hogy mi történik holnap?

- Tudom.

- A kétórai vonattal utazni fogunk.

- És mi lesz velünk?

- Bennünket abba az intézetbe visznek, amelyet a nagyapánk alapított. De a szegény apa...

- Hát ő mit fog tenni?

- A jó Isten tudja. Szomszédunk, az öreg porosz katona, jószágigazgatónak hívja a birtokára.

- Így hát a kastély...

- Biz az volt-nincs. Itt valószínűleg a Rozenberg-kisasszonyok fognak aludni, mert a birtok mindenestül a volt bérlőnk kezére kerül.

- Sohase jövünk vissza többé?

- Soha!

A két leány csöndesen zokogni kezdett, amíg Ella újra meg nem szólalt:

- És hogy történt mindez?

- Azt nem tudom. A missz azt mondja, hogy apa igen sok váltót írt alá.

- Mi az a váltó?

- Nem tudom, hogy mi lehet. Valami olyas, mint amiről az *Ulrik története*-ben olvastunk: szerződés a pokolbeli sáttánnal.

Ella ijedten húzta magára a paplant, de néhány perc múlva ujólag kérdezősködni kezdett.

- Mindent eladnak?

- Mindent.

- A könyvtárt is?

- Persze.

- És apa vadászfegyvereit?

- Azokat is.

- Meg a képeket, a szobrokat, a zongorát?

Az utolsó szónál ijedten megállott és majdnem sírva ismételte:

- A zongorát is eladják?

- Mindent, mindent, mindent, - válaszolta Mici baronessz bánatosan.

Jó ideig mind a ketten hallgattak, végre Ella susogva megszólalt:

- Tudja, mit gondoltam?

- Mit?

- Még egyszer el kellene játszanunk azokat a darabokat, amelyeken valamikor mulattunk...

Mici izgatottan ült föl ágyában és szinte látni lehetett, amint nagy kék szemét az ablak ezüsthénya felé fordítja.

- Hogy lehetne az? - kérdezte halkán a testvérétől.

- Vegyük föl csendesen a reggeli pongyolánkat és gyujtsunk lámpát a szalonban...

- Várjon egy kissé...

Mici óvatosan gyertyát gyújtott és egy percig kémlelőre figyelni kezdett. A ház belsejében semmi nesz se hallatszott többé. A két leány magára vette a délelőtti csipkeruháját s aranyos topánkájában végiglopózkodott a sötét folyosó szőnyegén. Öt perc múlva már mind a két ezüstgirandole égett a szalonbeli zongorán...

Ella leült a zongora mellé és álmodozva kérdezte:

- Mit játszszam?

- Játssza el azokat a darabokat, amelyekre legjobban mulattunk valaha...

- Akarja a tánciskolabeli menuettet?

- Igen...

A kis baronessz belecsapott a billentyűkbe s a szalonon végigcsendült a régi rokokó-melódia, melyen valamikor, havas téli alkonyatok idején, az öreg francia kisasszony tanította őket. Mily boldogok voltak akkor! Inasok, fehérkötényes szobalányok, pénz, jókedv, gondtalan élet! Apa mindennap pompás nyalánkságokkal tért haza és anyuska még nem költözött el ama komor vasajtó mögé, mely születésük óta csak egyszer volt nyitva! A menuettet azon a felejthetetlen estén játszották, mikor a vidék valamennyi rózsásarcu babája náluk gyült össze táncpróbára egy márciusi éjszakán.

- El fogom játszani azt a keringőt, amit a huszárok majálisán táncoltunk...

Mici lesütötte a szemét; eszébe jutott a pompás délután, mikor a hadgyakorlatra összegyűlt huszárok lampionos majálist rendeztek a kastély angolkertjében. A városból cigányzenét hoztak és a filagóriában meg a kastély terraszán pezsgő folyt... Akkor táncoltak legelőször komoly férfiakkal; Mici a feketearcu Kód kapitánnyal, Ella a pelyhes állu Turn-Schneckendorf herceggel, a hadapróddal. Kis naplókönyvük be sok részletet tudott volna mesélni arról a juliusi délutánról! Ella akkor este írta le ezt a mélyértelmű axiómát: „Kolostorba vonulni a legnagyobb boldogság lehet, de azt hiszem, hogy a férjhezmenés se kellemetlen...”

Mici csillogó tekintettel dőlt a zongorának, aztán a szemét lehunyva susogta:

- Most játszszam el a második négyest, amit a jászabonyi pikniken táncoltunk...

A szalonból operettáriák suhantak ki a szeliden szendergő platánok közé és míg a budapesti asszonyok irigykedve néztek föl a kivilágított ablakokra, a Mici rózsás arccskája kigyulladt a visszaemlékezés lázától.

- Emlékszik... a piknik után éjjeli zenét kaptunk az *Arany Griff*-ben... És másnap két rózsabokrétát... harmatos olaszországi rózsákból...

A park fái között most már friss hajnali szellő lopózott végig, a víz fölött kipirult az ég alja, koránkelő madarak csicseregtek valahol az ablak alatt. Oly édes nyári hajnal volt, mintha a földön nem is lenne egyéb, csak boldogság... Mici halkán rebegte:

- Még csak egyet: az anyuska nótáját...

Ella, miközben könnyei végigömlöttek arcán, még egyszer eljátszotta a bánatos népdalt, amely édesanyjukat annyiszor megríkatta:

Ha tudtad, hogy nem szeretted,
Hálódba mért kerítettél?
Elvett volna engem más is,
Náladnál szebb virágszál is...

Miért szerette a sírbatért szép asszony ezt a szomorú nótát? Talán az ő sorsa valami összefüggésben volt a dal melankolikus szövegével? A két kis leány csak azt tudta, hogy szegény anyuska néha minden ok nélkül könnyezni kezdett...

Ella és Mici most megcsókolták a zongorát, melynek utolsó akkordja is elveszett a fák között. És míg az ébenfafödél mindörökre eltakarta előlük a zongora billentyűit, talán csak öntudatlanul érezték, hogy gyermekségük tiszta harmóniájának, ezüstös kacagásuknak, a havas téli esték és az illatos nyári éjszakák boldog poézisének immár örökre vége... A parkon túl, ahonnan még a kastély tornyát se lehet látni többé, a piszkos, az önző, a rút, a hazug élet kezdődik... És nem hallották, amint az öreg zongora, gyermekségük bizalmas társa, így szól hozzájuk, amint a folyosón eltűnnek: Ti jó, rózsásarcu, buksi, aranyhaju kis babák, mi lesz belőletek, ha mellőlem elkerültök?

A püspök halála.

Verőfényes délben, a rezidencia nagy hálótermében haldoklott az öreg püspök. Ragyogó napsugár aranyozta meg a vár szürke házait, a szentháromság szobrai csillogtak a déli verőfényben s a várhegy meredek oldalát teljesen elborította az üde májusi zöld. Ebben a csöndes, elhagyatott zugolyban, a papi házak ódon kötömegei közt élni, örülni látszott minden; a nagyrépost háza fölött szinte mosolygott az allegorikus istenszem, a szeminárium táján egy világos női napernyő látszott és az északi bástya felől egy délceg huszártiszti egyenruha csörtetett fölfelé. Mindez illat és ragyogás közepette, a május gyöngyvirágos levegőjében, csöndes agoniában feküdt az agg egyháznagy, várva a halált, amelynek szárnyacsattogását érezte.

Egy-két kanonok, a jámbor, kéköves canonicus magister sopánkodva járt a palotában ki és be. Az öreg Szabó Benedek, a püspöki helynök, aki már négy püspöki interregnumban vezette az egyházmegye ügyeit, a szentszéki irodában komoly tanácskozásokat folytatott a szemüveges püspöki titkárral. A Szentháromság-téren néhány kíváncsi ember bámulta a kastély elzárt ablakait s a gimnazista deákok hazafelé tartva, megállottak az útfokban. Lenn a piacon, a kereskedők boltjaiban s a kis kofasátorok alatt sajnálkozva suttogták a nevezetes hírt: haldoklik a püspök!

A kis összetöpörödött, beteges egyháznagy, akinek sovány, viaszsárga arcát csak nagy néha látták az ekvipázs fényes tükörüvege mögött, jóformán ismeretlen volt ebben a vidéki városkában, hol utolsó napjait eltöltötte. A félmillió püspökség középpontja ez a zöldredőnyös, impozáns palota volt, e középkorias kastély, amely messze kiemelkedett a vár romantikus szikláin fölött, de a kegyelmes úr, amíg szívbjaja nem tört ki rohamosan, alig töltött itt évenként pár napot s a városka lakóit nem igen ismerte jobban, mint a gasteini majorosokat, akikhez nyaranta, a fürdőzés ideje alatt be szokott látogatni a titkárjával.

Évenként jóformán alig volt itt többször, mint a két főünnepen s a lakosság előtt szinte misztikus színben tűnt föl a püspök, aki mint valami uralkodó fejedelem, félénken elvonult az emberek kíváncsi szeme elől. Csak husvétkor látták őt, midőn a fényes püspöki fogat, a bakon a kávészínű inassal, robogva kanyarodott a székesegyház kapuja elé s a főpap áldást osztva vonult be a szentélybe, hogy pár perc múlva aranyos papi süvegében, harangzúgás közt kerülje meg a biboros baldachin alatt a szentháromság magasra kiemelkedő oszlopát. Csak nagy ritkán adott egy-egy ebédet, amelyen a város előkelőségei: a kanonokok, egy nyugalmazott generális, az öreg főispán, a törvényszéki elnök, s az összes helybeli notabilitások évente megjelentek, s a kis székváros mitsem élvezett a püspöki luxus fényéből, mint a pompás fogatot, mely a piacon át olykor-olykor a vasuti állomásra robogott.

A szegény püspök haldoklott. Lenn az irodában még elfojtottabbá válik a suttozás s a folyosókon összebujnak az inasok. A kulcsárné még most is vígan csörgeti kulcsait, épp olyan rendesen kiadja a szükségeseket, mint tegnap, tegnapelőtt s mint nyolc éve már, amióta a kegyelmes úr szolgálatába fogadta. A pincemester ma is lebaktat a borokért, mivel az ebéd rendes menetét nem zavarja meg különösebben az a tudat, hogy a püspök utolsó perceit éli. A nagy, költséges gépezet ma még mozog; a kerekek forognak, a küllők működnek, de ama pillanatban, amikor ő excellenciája csendesesen elpihen az Urban, mindez megáll, mozdulatlanul lesz; a konyhákat becsukják, a kapus naphosszat varrni fog a páholyában s odafönn az emeleten mélységes csend borul a nagy termekre, amelyekből minden élet kihál. S ezt a nagy változást csupán két csésze tea fogja okozni, meg néhány lány tojás s egy pohárka tokaji bor; mivel a szegény püspöknek két hosszú esztendő óta jóformán mi egyéb sincs szüksége az

életben. E csésze teáért fütik most a konyhák nagy tűzhelyeit, tizenkét szolgálattevő inas ezért jár-kezel most a folyosókon, a pincemester ezért csapolja meg a penészes hordókat, mert mindez egyszerű staffage a husz kanálnyi tea mellé, amire a püspöknek szüksége van.

A szegény püspök haldoklik. S míg ő függönyös ágyában utoljára függeszti szemét a mennyezet barokk-cifrázataira, két vagy három teremmel odébb, a könyvtári szoba kis benyilójában lázas szemlék tartatnak a nagy püspöki gyűrűk, az aranyos egyháznagyi keresztek, a papirok, az aranypénzek között s egy becsületes rokoni kéz sietve kutat, rendezkedik itt ama közeli pillanatig, amikor a közjegyző pecsétet fog nyomni az elhagyott termekre s a temetési előkészületek megkezdődnek. Mert a kamarás úr, aki ez esetben a rokonságot képviseli, kitűnően felfogja, micsoda kötelességeket ró az emberre az a körülmény, ha a kegyelmes nagybácsi örökre búcsút mond a zsiros püspöki javadalmaknak.

Haldokolva bár, a szegény egyháznagy még fölveszi az egyházi szentségeket s meggyón, megáldoz, mielőtt a nagy útra megindulna. Ime, az öreg Albonics Lázár, a káptalan legöregebb kanonokja, most hagyta el a hálótermet s szomorúan halad végig a szőnyeges folyosón, hol az inasok kezeit csókolnak neki. Mindenütt résztvevően suttojják: „Óh, szegény jó Urunk!” S magukban rögtön hozzáteszik: „De mi lesz holnap, ha e kitűnő szolgálatnak vége szakad?”

A szentszéki iroda világos fauteuiljében egy-egy percre helyet foglal valami kiválóbb személyiség s keztyüs kézzel beírja nevét az ívre, amelyet az asztalra kitétek. Óh, mennyire résztvesznek valamennyien ama fájdalomban, melyet a nagy csapás kelteni fog! Erőtéljes, katonás írásával legfőképpen a tábornok jegyzi föl a maga olaszos nevét, s a főispán olvashatatlan manu-propíája után egy egész csomó sikerült névalírás díszíti a violába játszó kartonpapírt. S mialatt a titkárral - aki e percben is gondosan ügyel, hogy fölvevett diplomata modorát megtartsa - néhány barátságos szót váltanak: valamennyien megnyugodva gondolnak arra, hogy a nevük benne lesz holnap abban a hirlapi referátóban, mely a szegény püspök állapota felől megjelenik. Ezekből a cikornyás aláírásokból nem a részvét beszél, ezek egyszerűen a riporterek kedvéért íródnak ide, akik ceruzájukkal pontosan megjelennek a püspöki palotában!...

A szegény püspök haldoklik. S míg a kopasz megyei főorvos, a maga affektált tekintélyével, aggódalmasan tapogatja ki az ütőér halkabbá váló verését, amíg a személye körüli, bajszatlan huszár - utolsó, reménytelen kísérletül - erős champagnei cognacot önt az apró aranykanálkába: vajjon az agónia utolsó öntudatában nem ejti-e kétségbe a haldokló aggastyánt e palota jéghideg csöndje, a lépések nesztelen suhanása s az a rémületes tudat, hogy e világon senki sem fogja megsiratni igazán s hogy a nagy gyász, mellyel emlékét megtisztelik, nem a szívek, az érzelmek mélyéből ered, hanem a kenetteljes pásztorlevélből, melyet a püspöki helynök kibocsát?

- Nos, remélhetünk-e még?

De az orvos, aki most a hálótermet elhagyta, szomorúan rázza a fejét. S a kis titkár, az egyházmegye legcsinosabb papja, - mialatt a fejét sötétben horgasztja le - önkéntelenül is az egyik kanonoki stallumra gondol, amely még mindig betöltetlenül áll, a viola kanonoki övre s a nagy, fénylő aranykeresztre, amely a káptalani székkal együtt jár. Kilenc évig várt erre a nevezetes állásra s ebben a kilátásban kísérte a szegény püspököt mindenüvé, ahol az utóbbi esztendőkből megfordult.

- Óh, óh, a szegény kegyelmes úr!

Alant a folyosókon s az előcsarnok nagy kőkockáin, mindenütt meghatva beszélnek a fenyegető katasztrófáról s anekdotákat, részleteket említenek föl a haldokló egyháznagy életéből. De mind, akik itt állanak, a szakács, az inasok, a két szakácsnő s az összes konyhai személy-

zet, a sepróbajuszu parádés kocsisok s a halzsiros majorságbeli cselédek, mind-mind kivétel nélkül már a ravatalra, a temetésre gondolnak s összehasonlításokat, jövendöléseket kockáztatnak meg aziránt, vajjon lesz-e olyan fényes ez a temetés, mint ama híres tizenkét esztendő előtti, amikor a másik elhunyt püspököt vitték le a székesegyház sírboltjába. Nem a szívük, az érzelmeik szólalnak meg e pillanatban, hanem a fantáziájuk s lelki szemek előtt már látják a püspökkert buja déli növényeit, az üveges koporsót, amelynek fölibe helyezik az elhunyt egyháznagy aranyos süvegét, a püspök fényes halotti ornátusát, a lobogó gyertyalángokat, melyek alatt négy irgalmas nővér s négy ferencrendi barát fog csendes imát mormolni, a kis vánkost, az elhunyt ragyogó rendjeleivel. Már szinte látják, ahogy a szomszéd egyházmegye püspöke a temetési menet élén megindul, látják a növendékpapok fehér, csipkés ingeit, a káptalan tizenkét kanonokát, a szörköteles barátokat, az angol kisasszonyok kékruhás leánykáját s hallják a harangzugást, az éneket, az öreg címzetes püspök remegő circum-dederunt-ját!... S mindannyit már előre valami különös izgatottság fogja el, az a könyörtelen, kimélet nélkül való izgatottság, mely a háztetőkre, a lámpák oszlopaire kergeti az embert, ha a temetési menet közeledik.

S mialatt a szegény püspök odafenn utolsó küzdelmét folytatja, mialatt nagy, fekete szemek utoljára nyitja föl, a terjedelmes palotában, e megrémült aggódó arcokon egyetlen igazi könny sem gördül le érette s a női szívek szánalmát, melegséget pusztán kíváncsiság pótolja. Csak alant, a virágcserepes ablakok mögött, a hátsó bejárat valamely elrejtett zugolyában, zokog talán egy érzelmes asszonyi lélek, de ebből mi sem hallatszik föl a tömjénfüstös levegőn keresztül, amely e fényes palotát betölti. Nagy, fenséges ájtatosság veszi körül a haldokló püspököt, kövér kezek cerimoniásan fonódnak együvé, s az egyházmegye örökös gyászát klasszikus zamatu frázisokban emlegetik a folyosókon és az előszobákban...

A szemináriumi igazgató, aki neves egyházi költő, már az alkaiosi gyászzengzeten törli a fejét, amellyel a szomorú esetet megénekli. Itt-ott már talán az utód személyét is találgtják s a nyomdász, aki a gyászjelentés szövegét várja, kuporodva huzódik meg az egyik folyosói széken. Minő mondhatatlan melegséget hozna a halál zordon levegőjébe, ha a közelben valahol egy gyermek etikett nélkül való kiáltása csendülne meg s amaz érzéketlen fabábu helyett, aki feszesen áll ágya mellett, egy remegő asszonyi kéz öntené ajkai közé az utolsó csepp cognacot...De im! a harangok megszólalnak s a vár összes papsága megrendülve kapja le a fővegét... A palota hideg nyugalma zajos futkosás, hangos beszéd váltja föl egy pillanatra... A kamarás az ágy mellett zokog... S mindig szélesebben, mint a hullámok gyűrűje, néhány rövid perc alatt az egész városon végig jár a szomorú eset híre: meghalt a püspök, a szegény püspök kiszenvedett.

Mese a szeszélyes asszonyokról.

Huszárék, végighallgatva az olasz staggione Carmen-jét, a Márkus-térre mentek vacsorázni, a Flórián egyik bizalmas szögletébe. Huszár az előadás közben is észrevette már, hogy a feleségének ismét elérkezett a rossz órája. Mikor a torreadorok kardala végigharsogott a piszkos színházon, Huszárné villámló szemekkel tépdeste a csipkekendőjét s fojtott hangon szólt a férjéhez:

- Szégyen, - legalább ne mutasd ki ennyire, hogy irtózol tőlem. Ahelyett, hogy egy tisztességes szavad lenne hozzám, a tolakodásig gukkerezed azt a kifestett asszonyt, aki a jobboldali páholyban ül. Mindenki gúnyosan a szemembe nevet - bizony Isten elsülyedek szégyenletemben...

Huszár az ölébe tette a gukkerjét.

- Kis anyám, - szólott szeliden, - hiszen azt sem tudom, micsoda páholyról beszélsz...

A vörösbluzos szép asszony idegesen kacagni kezdett.

- Haha, talán azt hiszed, hogy nincs szemem...

Mikor a Flórián pincére a vacsora fogásait behordta, Huszárné sápadtan nézett az abroszra:

- Botrány, - mondta, - még az sem jutna eszedbe magadtól, hogy egy pohár vízzel megkínálj...

- De fiacskám, hiszen csak egyetlen szavadba kerül...

- Óh, valaha nem kellett erre figyelmeztetés...

Ettek néhány falatot a vacsorából, majd fizettek és indultak. A piazzettán áthaladva, füttyentettek egy gondolásnak, aki pár perc alatt elvitte őket a víz partján fekvő hotelbe, amelyből néhány évszázad előtt vidám olasz hercegek szálltak be esténkint a lampionos csónakokba. Szobájukban átkozottul hideg volt, a gyönyörű porcellánkandalló feketén ásitott a villamos lámpák fényében. Huszár borzongva vetette le a kabátját, de a haragos szép asszony kiméletlenül szakította most föl az ablak vékonyka szárnyát, s miközben a víz felől fagyos levegő áramlott be, egész testével kihajolt.

- Mit csinálsz? - kérdezte Huszár rémulten.

- Talán csak azt is megtiltanád, hogy a szabad levegőt élvezzem?

- De kis anyám, hiszen négy fok hideg van odakünn...

- Haha, valaha azt ígérted, hogy meghalni is kész volnál értem, most egy hitvány náthától is megijedsz...

Huszár fölvette a kabátját és a feleségéhez lépett.

- Elég legyen, - mondta remegve, - mert bizony Isten elmegyek hazulról.

- Fenyegetsz?

- Meg is teszem...

- Nem lepsz meg, régóta tudom, hogy kivel van dolgom...

Huszár magára kapta a téli kabátját s hangos léptekkel kopogott végig a folyosó kőkockáin. Nem ült csónakba, gyalogszerrel szaladt át a hotel oldalsó utcáján, s pár pillanat múlva egészen belegabalyodott Velence zeg-zúgos sikátoraiba. Csönd volt, éjszaka, kékes világosság

ömlött végig a széles csatornán, a kísérteties paloták homlokzatán, az aranyos oszlopokon. Oly hangtalan, oly rejtelmes volt a holdfényes viziváros, misztikus árnyékok lepték el a tenger menyasszonyát, távolról a Lido és a Giorgio Maggiore sötét faltjai látszottak. Huszár sietve botorkált végig az egy méter szélességű utcákon, az apró hidak karfájáról egy percre végigsuhant szeme az alvó gondolák fekete függönyén, az ölfás, főzelékes, teherhordó gályákon, amelyek nesztelenül pihentek a part rozsdás karikái mellett, egy-egy ablak sárga világosságán, amely némán fénylett ki az utca alattomos vizére. Oly végtelenül elhagyottnak érezte magát, hogy nem is félt ebben a hideg egyedülvalóságban, amely mázsás súllyal borult a lelkére. Mit tudta, hova megy? Csak ment, sietve, gondolatok nélkül. Mi lesz e borzalmas élet vége? Pár éve - boldog vőlegénykorában - azt hitte, hogy ismeri Terkát és csak később, az esküvő után tudta meg, hogy az édes, nyíltszívű leányban egy merőben idegen kisasszonyt vezetett haza az oltár mellől. Terkának megvoltak a rossz órái és jaj volt minden teremtett léleknek, amikor ezek a gonosz órák fölvirradtak. Terka ideges, házsártos, türehtetlen volt s Huszár bámulva hallgatta a váratlan kitöréseket. Ilyenkor csodálkozva nézte végig, annyira idegen volt előtte ez a szeszélyes teremtés! De lecsendesülvén a vihar, Huszár boldogan ismerte föl megint a szép asszonyban az ő régi Terkáját, aki kék selyemszalagokat ajándékozott neki valaha, a Hungáriabeli kisterem bizalmas táncestéi után.

Éjfél jóval elmúlt már, a piszkos sikátorokban egy teremtett lélek sem jött szembe vele, pedig már ott kóborolt a hosszú vasuti híd körül, amelynek sötét szalagján egy vasúti vonat vörös lámpája szelte át a holt laguna vizét. Huszárt hirtelen elkapták az egyedüllet borzalmi, s eszébe jutottak vőlegénykori álmai, amikor hevülő szívvel gondolt a velencei hotel idilljére. Oly szomorúan furcsa volt, hogy az ő Terkája egyedül pihen egy idegen fődél alatt, míg ő ébren, cél nélkül csatangol az álomvárosban... Fázni kezdett a fehér decemberi fagyban, a fogai vacogtak és egyszerre így szólott magában:

- Bár egy meleg szoba és egy nyitott ajtó akadna az utamba!

Mintha csak valami titokzatos szellem hallgatta volna meg a kívánságát, a legközelebbi utcában világos sugarak vetődtek ki a holdvilágos éjszakába. Afféle olasz zúgkorcsma volt, ahol az ivóban szárogatják a nedves ruhát s a törött ablaküvegen belül penészes branzinók és haragoszöld uborkák csábítják a megéhezett járókelőt. Csak a söpredék jár ide, meg az etnografiára szomjas idegen. Huszár boldog volt, hogy világosságot lát s elszántan nyitotta ki az osteria ajtaját. Körülnézett; a csapszékben nem volt más, mint egy kashmirmellényes olasz suhanc s egy vöröshaju, utazókabátos angol ember, aki egyedül üldögélt a szalmafonatos chianti palack mellett. Huszár megbillentette a kalapját, aztán leült az idegen mellé és bort rendelt. Egyideig mind a ketten hallgattak, csak a kashmirmellényes járt ki és be az ujságokkal teleaggatott falajtón. A chianti silány volt, de Huszár egyre-másra ürítette ki a poharakat s egy pillanatra úgy tetszett neki, hogy valami kidőlt-bedőlt alföldi csárdában ül, hajléktalan betyárok tanyáján... Marcangoló keserűség fojtotta el a szívét és majdhogy nem könnyekre fakadt. A fejében ez a gondolat motoszkált:

- A szép feleségem egyedül alszik odahaza, - és én ki vagyok verve, mint egy kóborló, útszéli kutya...

Oly különös volt mindez s a bor lassanként a fejébe szállt. Az idegen mosolyogva nézte s Huszárnak úgy tetszett, hogy ez a vörös, gyapothaju ember komolyan részt vesz a bánatában... Jóformán azt sem tudta, mit tesz, egyszerre elfogta a barátkozás vágya s a poharát odaütötte az angoléhoz. És a bihari magyar ember olaszságával rögtön felköszöntötte az idegent:

- Ha nem haragszik, éltesse az én istenem...

Az idegen udvariasan meghajolt:

- Köszönöm, kegyedet is tisztelt úr. Hová való, ha kérdenem szabad?

- Magyarországba...

- Óh, Magyarországba!...

Közelebb huzták egymáshoz a székeket, koccintottak, s Huszár elénekelt a kondorosi csárdát. Az angol később bizalmasan hunyorgatott.

- Nászutas?...

- Dehogy, két éve, hogy nős vagyok.

- És egyedül jár Velencében?

Huszár nagyot sóhajtott.

- Nem, a feleségem is velem van. De ő otthon alszik, míg én magamban kószálok, mint egy ágról szakadt csavargó...

És leküzdhetetlen vágyát érezvén annak, hogy a szívét kiöntse valaki előtt, csüggedten folytatta:

- Összevesztünk, megharagudtunk és én este elrohantam hazulról... A világ legszebb asszonya az én gyűrűmet hordja, de mit ér ez, mikor néha igazi pokol az életünk... Olykor csupa vidámság és napsugár, de olykor csupa szeszély, csupa idegesség, csupa érthetetlen bogár... Mintha nem is az volna, akinek lánykorában ismertem...

Az idegen csillogó szemmel egyenesedett föl a székén és lecsüngő, vörös haját lelkesedve csapta föl a homlokáról. Oly titokzatos volt ebben az érthetetlen pózban és Huszár ijedten nézett rá.

- Szeszély, idegesség, hisztéria! - kiáltott föl az ismeretlen, - hiszen ez megint egy újabb eset a Clarey-féle teoriához...

- Miféle teoriához?

- A Clarey-theoriához, az én teoriámhoz... Ha akarja, elmondhatom, érdekelni fogja...

A Clarey-féle lélekvándorlás.

- Clarey az én nevem, - szólott az idegen, - és talán hallott is felőlem valamit, föltéve, hogy a külföldi ujságokat olvassa. Doktortanár vagyok egy angol egyetemen, de az anatómia nem ölte ki belőlem a rejtelmesben való hitet, mert a mi boncolókésünk megáll egy bizonyos ponton, ami semmiképp sem mondható a dolgok végső okának. Köztünk és a laikusok között egyszerűen annyi a különbség, hogy mi előbbre vagyunk egynéhány centiméterrel a világrendszer logikájának országútján, de ez a pár centiméternyi előny nevetséges semmiség... Az orvos, aki mákszemnyi tudománya révén fitymálva beszél a természetfölötti dolgokról, ostoba vagy szédelő... A péterkebogár gyorsabban mászik, mint a hangya, de a péterkebogár is elég lassu alkalmatosság az orient-expresszhez képest... Pedig a péterkebogár meg a hangya közt mennyivel nagyobb a különbség, mint köztünk és a laikus emberiség közt...

Az asszonyi szeszélyek kútforrásairól, a hisztériáról úgyszólván annyit sem tudunk, mint a botokud nyelvről. A hisztéria értelmetlen szó, amit az orvos csak okosabb hijján használ. A Clarey-féle teoria az első elfogadható magyarázata az asszonyok érthetetlen szeszélyeinek...

A hisztéria nem más, mint lélekvándorlás. Nem a régi barbárok lélekvándorlása, a megholt ember lelkének titokzatos útja az újdonszülött emberbe, hanem a lélek akut változása az élő emberi testben. Az asszonyok lelkét egy természetfölötti hatalom olykor összevissza cseréli pár rövid napra vagy órára és az ismerős női arc vonásain belül egy ismeretlen lélek mozgatja az érzések és a hangulatok rugóit. A feleségében, mikor az ő rossz órája elérkezik, egy idegen asszony lelke nyilatkozik meg, s a szeszélyek, amelyek önt elüldözik a lakásából, egy idegen, kötekedő lélek mélyében fakadtak. De a lelket, amely a felesége szép testében pár órára úrrá lett, ön mégis mindig ugyanannak véli azzal a másikkal, amelyet régebből ismer...

A költők talánynak mondják az asszonyi lelket, amely olykor minden ok nélkül hullámszerűen kezd, mint némely csodálatos tengerszemek. Pedig az ok világos: a szelid, odaadó asszonyba hirtelen egy szenvedélyes, nyughatatlan lélek költözködik. Ez a lélekvándorlás egy természetfölötti Erő gonosz játéka, amely már sok ezer galibának és büntettnak volt az oka. Erről sokat mesélhetnék önnek, de elégedjek meg egy ismeretlen velencei történettel, amelyet még semmiféle poéta sem vett eddigé a tolla hegyére...

Bevilaqua herceget, a köztársaság legelőkelőbb arisztokratáját, egy nap halva találták az ágyasházában. A palota aranyos façadeját, a Veronese és Tizian freskóit, a tanácsterem csodálatos mozaikját ön is jól ismeri; hiszen a Sansovino remekét most ötven centesimiért mutogatják a kíváncsi német utazóknak. De ahol jelenleg szemüveges tübingeni nyomdászok csiptetnek szemérmetlenül a Veronese asszonyai felé, az oszlopos termekben valaha a szőke Bevilaqua hercegnő szunnyadt habkönnyű csipkái között...

A szőke hercegné nyugodtan szunnyadt csipkái között, amikor egy napon ijedt futkosás törte meg az aranyos palota csöndjét. Bevilaqua herceget halva találták ágyasházában; a vérvörös mennyezeten belül hidegen, átmetszett nyakkal feküdt a legelőkelőbb velencei úr és sápadt, összezsugorodott keze egy kicsiny medaillont szorongatott. Mikor a poroszlók szétfeszítették a holt herceg tenyerét, az egyik inas keresztet vetve dadogta:

- A hercegasszony medaillonja...

A szőke hercegné nyugodtan szunnyadt csipkái között, mikor a poroszlók fölverték álmából. Szeliden, értelmetlenül nézett aranyzöld szemével az idegen férfiakra s mikor a rémhírt elmondták neki, bágyadtan hunyta le a szemét.

- Álmodom, - susogta, - mert a szívem mindjárt megérezné, ha az én uram nem lenne az élők között...

Befelé fordult, hogy tovább aludjon, de az egyik poroszló, aki szomszédosan nézte a pihenő hercegnét, így kiáltott föl diadalmasan:

- Vér!

Apró, fehér vércseppek voltak a Bevilaqua hercegné éjjeli pongyolájának csipkéin. A szőke princessa elájult és mire fölébredt, egy durva pokrócon pihent, a dozsépalota börtönében...

Eléje tartották az aranyos medaillont és megkérdezték:

- Kié ez a kicsiny jószág?

- Az enyém, - felelte tikkadtan, halálra válva.

- Hát hogyan került ez a meggyilkolt herceg kezébe?

Tehetetlenül, szárnyaszegetten hajtotta le a fejét, mint egy haldokló galamb.

- Nem tudom, - mondta - tegnap még rajtam volt, amikor ágyasházamba vonultam...

- És honnan kerültek a vércseppek a csipkére?

- Nem tudom, - sóhajtott, - tegnap még fehérebb volt a hónál, amikor az én szerelmes uramtól megváltam...

- Meggyilkoltad a te uradat! - mondta kegyetlenül a dózsé.

Értelmetlenül nézett a félelmes úr szemébe a szőke, halovány rabasszony.

- Meghaltam volna inkább, semhogy az én szerelmes uram egy hajszála meggörbüljön...

Ki lát a szívekbe és a vesékbe? A holt herceg nem nyitotta föl az ajkát és a hercegné a kinzó kamarákban is csak így szólott...

- Az életemmel is megváltottam volna az én uramat egyetlen pillanatnyi szenvedéstől...

A bírák is csak gyarló emberek és a bírák is csak együgyü jelekből ítélnék. És a Bevilaqua hercegné szőke haját a hóhér durva keze vágta le, amikor a szép rabasszony ájultan omlott össze a csillogó pallos láttára...

Mikor a hóhér fényes bárdja megsuhant, rémületes kacagás hallatszott messziről, a megborzadt tömeg sorai közül. Reszketve néztek arra mindannyian, a hóhérlegények fölágaskodtak a vörös pódiumon és halálos csönd támadt, amikor egy friss, fiatalos leányhang hahotázva megszólalt:

- Evoé, le van hát vágva a szép, aranyszőke, feje... És most tudjátok meg, ti ostoba velencei bírák, hogy Bevilaqua herceget nem a felesége ölte meg... Én gyilkoltam meg, akit hűtelenül elhagyott a nyomorult, porontyommal együtt... Asmodei, a házasságrontó ördög, az én lelkemet bujtatta egy éjjelen a Bevilaqua hercegné testébe és én öltem meg a csábítót, a hites felesége alakjában... Az ő keze szorongatta akkor éjjel a gyilkos tört, de a kéznek az én lelkem parancsolt... Asmodei meghallgatta a könyörgésemet és most ime, porba hullt a gyalázatos teremtés feje... Fogjatok hát el, nosza fogjatok, ti ostoba velencei bírák, mert lám, én vagyok igazán a Bevilaqua herceg gyilkosa...

- Így beszélt a gonosz hetaira, - folytatta Clarey doktor, - és bár ez a történet misztikusnak tetszhetik ön előtt, én a legutolsó betűig hiszek benne. A velencei tanács ártatlant végeztetett ki a szép Bevilaqua hercegnében, mert a vérpadon már nem a gyilkos asszony állt, hanem a régi, szelid hitves, aki az életét is föláldozta volna, semhogy az ő szerelmes urának egy hajszála meggörbüljön...

*

Mikor Huszár hajnal felé valahogy visszabotorkázott a hoteljébe, a canalérről beáradó világosságban ébren, a vánkosain könyökölve találta a szépséges feleségét. Huszárné szégyenkezve tekintett az ő ura szemébe, majd hízkelkedve simította végig forró kezével az ura összekuszált szakállát.

- Mennyire vártalak, édes, - susogta halkán, egy szerelmes asszony odaadásával az ő szelid, leánykori Terkája...

Téli hangulatok.

Hiszen Budapest is szép a maga ragyogó téli pompájában! Mikor a mult hetek egy reggelén fölébredtünk s az utcákat térden felül borította a hótömeg, a szél fujt, mint valahol a geleméri csárda környékén, s a barátok terének szürke kőszobra fehér hermelin bundában ékeskedett; mikor a modern közlekedési eszközök helyett a jó ősi alkalmatosság, a zsiráfnyaku szánkó vidám csöngetője verte föl a magyar metropolis reggeli csöndjét: a jobb fantáziájú ember okvetetlenül azt hitte, hogy Szent-Pétervárott jár, ahol a tarantászok vígan siklanak tova a gyémántfényű hómezőkön. A kerepesi-prospekt szemfüles rendőrbácsija, mikor duplarétü köpenyegét a nyakára húzta, olyan volt az ő mozdulatlan lova hátán, mint valami muszka poroszló az öreg „London News” fametszetén, aki titkos nihilista nyomdát fedez föl, vagy elitelt gonosztevőket kísér a szibériai ólombányákba. Még ennél is jobban tévútra vezette az embert az a ritka körülmény, hogy a piros-sapkás sarki gárda - ha nem is halt meg, - de megadta magát a minus tizenhatnak s egytől-egyig elmaradt a posztról, melyet idegenszerű csönd vett körül az egész napon át. De legszebb volt odakünn, az Andrassy-út köröndjén, ahol a nagy fehér hórétet még nem szántotta föl a gördülő kocsik kereke, s melyet szinte hangtalan csönd borított reggel kilenc óra felé is. A szitáló hópelyheken át idáig feketéllettek a liget kopár lombzatai, s az arannyal ékes házak egyetlen hanggal sem árulták el, hogy bennük él valami. Szinte a Faubourg-Saint-Germain hangulata csapta meg az embert, a visszavonult francia arisztokrácia, a legitim főúri családok tartózkodó csöndje. Hangulatos, finom téli kép volt; egészen szokatlan itt, Budapesten, ahol minden a maga egyhangu programja szerint gördül le...

De engem, az én vidékiesen konzervált kedélyemmel, mindez nem elégített ki s élénk szív-fájdalommal képzeltem el az olyan telet, aminők nálunk, a Bakonyban dülnek, amikor a havat harsogó szél fujja hegyeken-völgyeken át, amikor a szegény vásárosok hétszám *rostokolnak* egy-egy elhagyott, útszéli csárdában, rántottán és gulyáson tengetvén életüket s nyolcával-tízével huzódva meg éjszakára az ivóbeli asztalokon; amikor a gyorsvonatot a bakonyi hegyek közepén állítja meg a haragos fürgeteg s aztán két hétig se ide, se oda, ha csak a jószívű márkói sváb létrás szánkóján nem; mikor a Papodban farkasok zengenek s a balatonmelléki vincellérek a kéményen át ássák ki magukat reggelenként. Ez ám az igazán szép világ s annak van csak jó dolga, aki megreked egy-egy kis vidéki város kaszinójában, ahol őskorbeli troglodithák ütik a tarokkot s kergetik a bikát: mitsem tudva a külső világról s hírét sem hallva az ujságoknak két álló héten keresztül. Megalakul az önkormányzatu köztársaság, mely a világon senkivel sem érintkezik; intézi a belügyeket (tudniillik nőegyleti kóstolókat rendez a Korona nagytermében), célirányos külügyi politikát fejt ki (amennyiben az ottrekedt utazóktól kártyában elnyeri a pénzüket), közlekedési reformokat létesít (tudniillik átjárókat vágat a hóhegyeken keresztül az egyik járdáról a másikra), gondolt fordít a hadügyekre (kettővel megszorítván az éjjeli bakterek számát), s az igazságszolgáltatást sem feleli ki a programjából (a konvenció téli rabot a meleg téli hajduszobába csukják, ahol a téns városi huszárok lóding-jait tisztogatja).

E hideg, hófehér milieu keretében még most is gyakorta megjelenik az emlékeim között egy kicsiny szoba, odahaza, ami girbe-gurba városunk legmagasabb pontján, ahol a legszebb, legkedvesebb téli napjaimat eltöltöttem. Ez a kis szoba egy zordonul épített kastélyforma épületben volt, melynek kéményein át a szél egész nap rémítő históriákat dudolt be, s melynek hátsó részén apró, börtönforma ablakok nyitak a konyhából és a folyosókról, növelve a mi romanticizmusunkat, mely az ablak vasrácsán úgyis szalmazsákból font köteleket látott, ahol a

rabok viharos éjszakákon leereszkednek. Ebben a házban lakott az én tizennégyesztendő korom legjobb barátja, egy halvány, komoly, öröklött mellbetegségben szenvedő fiu, akit a szegény anyja még a szellősuttogástól is féltett s aki valóságos rab volt ebben az óriási épületben, ahol nagy kényelemmel laktak vagy tizenhat szobát. Jómódu vagyonos népek voltak s még a nagymamától is sok örökség nézett rájuk, aki ott lakott velük egy házban: csakhogy alant, a földszinten, pár világos, meleg szobában, ahol apró porcellánkutyák álltak az etagéreokon s mindig finom, ódonszerű pacsuli-illat volt érezhető. Az egész ház: a jóságos nagymama, az apróbb fivérek, a halvány, ideges mama, a kis szőke, filigrán-testalkatu leányka, mind-mind a fiu kedvét keresték, akiről tudták, hogy nagy beteg s hogy nem igen viheti tovább egy-két esztendőnél. Óraszám elüldögéltünk odafenn az ő szobájában, melyet a szalon-tól csupán egy üvegajtó választott el; s míg a franciás kandallóban vígan lobogott a tűz, mi hosszan bámultunk ki az ablakon a hóval borított hegyekre s a távol, szürke látóhatár szélére, ahol már szinte láthattuk a Balatont, ezt a bűbajos kék tavat, melynek à la Jules Verne való áthajózására egész programokat készítettünk. A melankólikus hajlamu álmodozó Miklós (a beteg fiu) egész nap itt állt, e mellett az ablak mellett, s bámult-bámult ki a messze hórétgre, amíg csak a kora téli alkony be nem fedte homályával az egész vidéket. Komoly fiu volt, akit csak ritkán láttak mosolyogni s a jó nagymamája minden tréfája s a szegény anyja minden hizelkedése teljesen kárba veszték nála. A mulatsága az volt az egész napon át, hogy sakkozott magában s szorgalmasan tanult angolul. (Mintha bizony odaát ezt a nyelvet beszélnék!) S a melankóliára hajló kedélyét még jobban leverte, mikor a kis hugocskáját, ezt a kis szőke, vidor madárkát, akit Edithnek hívtak, egy nap virágos koporsóba tették s a lépcsőkről nehézkes emberek kopogása hallatszott ide föl... S a kínos köhögés odaát a szobában örökre megszűnt s a nagymama megint erős kezdett lenni (az volt a legszomorúbb, mikor ő azt affektálta, hogy nincs megtörve s odalenn egész éjszakákon át zokogott a szobájában), s mikor a mama halvány arcszíne még átlátszóbbra fordult... Óh, mennyire remegtek azóta a Miklós életéért! Sejtették, tudták, hogy ő nemsokára elmegy a hugocskája után s megint érzik itt a szobában a koporsóra helyezett koszorúk átható illatát. A vagyonukat odaadták volna, ha a fiu párszor jóízűen mosolyog; de hiába volt minden, nem bírták fölvidítani... Azaz, hogy mégis - igen... amikor én fölmentem... Engem nagyon, nagyon szeretett s én is igazán szívből szerettem őt. Bánatos, komoly arca szeliden mosolygott, mikor meglátott s melegen nyujtotta felém hosszú fehér kezét. S a család, a nagymamától a legkisebb fivérig mind szeretett, kényeztetett engem, a Miklós egyetlen barátját. A boldogtalan mama szinte könnyekben uszott az örömtől, uzsonnára a kedvenc ételeimet adatta fel s odalenn a szakácsnak ki volt adva a parancs, hogy a csokoládékrém-cukorkáimból, melyet egy parányi vanille zamatjával tettek ellenállhatatlanabbá, mindig elegendő legyen készletben. Engem mindenki úgy szeretett ott a háznál, mintha a saját fiuk lettem volna s a Miklós valóságos testvére. A nagymama egy furcsa arcú, porcellán kéményseprővel ajándékozott meg, aki örökösen elfintorított arccal állt nála a kétszázéves íróasztal fölött. A mama a névnapjaimra halmozott el cukrokkal, könyvekkel s egy egész croquet-fölszereléssel; sőt még az elhalt kis leány egy képes könyvét is odaadták emlékül. Mikor a házi orvos, a kopaszfejű megyei fizikus, a maga csontfejű botjával belépett, az is barátságosan nyomott barackot a fejemre s néha a nyakamat is megcsiklandozta, ami nála a legteljesebb jóakarát jele volt. Mindannyi hizelgett nekünk, biztatott bennünket: „Csak játsszatok, mulassatok és szóljatok, ha valami kell!” Csak a szegény anya tette hozzá aggódva: „Hanem aztán, kis Mikolóm, az anyácskád kedvéért ne beszélj ám hangosan!”

S mi játszottunk egész délutánon át, azaz hogy nem, ennél komolyabbat cselekedtünk: fölolvastunk. A kedélyünk mindakettőknek romantikus volt a végletekig. A Schmidt Kristóf, Hoffmann könyvei nem kellettek; hanem a vadölő, a kém, a bőrharisnya, a Nautilus és Nemo kapitány, meg a híres utazók illusztrált kalandjai. Egész délutánokon keresztül az őserdőben kószáltunk, ahol paradicsommadarak ugrálnak a liánok között, a tengerparti sziklákon,

melyeknek barlangjaiban meg lehetne húzódni éjszakára, az amerikai pampászokban, a prairie közepén egy barátságos farmban, valami lakatlan szigeten, ahol az ember úgy vadássza meg naponként a táplálékát, az Amazon mellékén, víg karaván közepette, s a sík tenger habjain, egy pompás yacht vagy brick-goelette szalónjában, amellyel pár hó alatt az egész világoceánt át lehetne kóborolni... S a szegény Mikoló szemei fölragyogtak ilyenkor, mintha már csakugyan ott járna valahol a messzeségben...

Egy év múlva, a következő télen, mikor Mikoló ismét erősebben kezdett köhécselni, itt, ebben a szobában találtuk ki azt a pompás mulatságot, amellyel az egész téli évadot eltöltöttük. Nem tudom, melyikünknek jött előbb az az eszméje, hogy mi tőlünk a haza joggal várhat egy szépirodalmi hetilapot, habár illusztrációk nélkül is. A munkatársak megvoltak (mi ketten és Laci, a Mikoló öccse), a nyomdát és a papirmasszát hamar megvásároltuk (három tollat, harminc ív papírt s egy kis üveg alizarin tintát) s azzal megnyitottuk a redakciót. Előfizetési felhívásokat nem bocsátottunk ki, mivel az előfizetők - a nagymama, a mama, a doktor, sőt egy falusi öreg nagynéni is - csakúgy özönlöttek, hanem a szoba ajtajára kifüggesztettünk egy hatalmas papírlapot ezzel a fölírással:

<p>A „TÜNDÉRVILÁG” SZERKESZTŐSÉGE. A szerkesztővel értekezni lehet naponként d. u. 3-4.</p>

Lehetett bíz azzal máskor is s - fájdalom - nem is jött senki, aki értekezni kívánt volna, de nekünk ez a tábla mégis nagyon tetszett és sokszor magunk kopogtattunk be magunkhoz, avagy Lacinak kellett bejönni kívülről egy csomó „szerény költeménnyel”, csakhogy a jelenetet élénkebben elképzelhessük. Ez a szerkesztői foglalkozás hónapokig boldogokká tett bennünket. A jóságos nagymamának direkt be kellett szerezni egy papirkosarat, amiből az anyagot naponként kiszedegettük, hogy másnap ismét bele dobhassuk. Én pompás elbeszéléseket írtam török bégekről, indus rájákról, csauszokról, muftikról s a Jókai elragadó regényeinek minden impressziójáról; s egy egész regényt is: „Utazás a jégtáblákon” a Jules Verne modorában. Mikoló tudományos értekezéseket írt, melyeknek eredete mind e mai napig homályos előttem s Thümmelből fordított, mivel más német klasszikus nem volt a könyvtárunkban. Laci volt a riporter, de micsoda riporter! Egész nap keservesen sóhajtott, ha a rovata még nem volt meg s szenzációs híreket hozott Kaczorné asszonyról, aki a férjét, Kaczor urat három apró cicával méltóztatott megajándékozni... Az anya is, meg a gyermekek is jól érzik magukat, de az asszonyság a gyermekágyat még nem hagyhatja el... Azonkívül hoztunk entrefilé-kat arról, ha a spájzot kimeszelték; az új szakácsné megérkezését a személyi hírek közé igtattuk... A fontosabb híreket, minő például „Lapunk belmunkatársa, Kajuthy László ma jeles sikerrel végezte a helybeli gimnázium harmadik osztályát. Gratulálunk!” - avagy: „Lapunk felelős szerkesztőjének új husvét-i öltönye kiválóan sikerült” - a lap élén közöltük. Adtunk táviratokat a ház messzebb eső részeiből, mint: „*Majorság.* (Eredeti távirat.) Az új istálló fölépülése már a közel jövőben várható.” - „*Cselédszoba.* (Eredeti távirat.) Elize komorna közeli fölgöygyulását orvosi körökben kétségtelennek tartják.” S néha a szerkesztőség vendégének, a kis nyolc éves Antal cousinnak is csináltunk reklámot: „Pilothy Antal úr német írásbeli dolgozata hivatott helyen nagy feltűnést keltett.” Mindezt magunk írtuk le egyetlen példányban és a lapkihordó szerepére sem resteltünk vállalkozni. Az előfizető úr vagy hölgy köteles volt azonnal végigolvasni a példányát, hogy tovább vihessük. Maga az előfizetési ár nagyon különböző volt; a nagymama hetenkint egy névvel ellátott csokoládé-tortát fizetett, a mama minden szám

után egy képes könyvet s a doktor egyszersmindenkorra egy szoba-billiardot. Szóval, a lap kitűnően volt szerkesztve (jobban, mint sok igazi ujság) s az ember elég jól megélhetett belőle, ha a teljes ellátásról különben a szülői házban gondoskodtak... S milyen kedvvel, milyen ambícióval dolgoztunk mi ezen a kis ujságon! Mikoló valósággal megpirult az egészségtől! A szegény mama hogy örült ennek az eszmének! Ha jöttem, mindig megcsókolt s komolyan reménykedni kezdett, hogy a Mikolónak mi baja sincsen... Egyszer már - óh boldog aggodás - attól kezdette félni, hogy katonának sorozzák be s „akkor a kis fiam egészen elfelejt majd engem, ha egyszer a lovára föl pattan...” Sőt annyira mentünk, hogy egyszer egy napon az egész szerkesztőségnek odalenn terítettek uzsonnához, a nagymama illatos kis szalónjában s igaz, hogy csak a zárt folyosón át, de mégis kimehettünk a szobából. Már éppen egy valóságos kézisajtó beszerzéséről kezdtünk gondoskodni, mikor egy este Miklóst újra elfogta a láz s másnap megtiltották neki, hogy az ágyból fölkeljen.

Attól fogva csak kétszer beszélhettem vele. Egyszer, mikor kissé jobban lett s a nagymama bevezetett hozzá. Másodszor, mikor a tavasszal teendő nagy balatoni utazást beszéltük meg, amelyhez a brick-goelettet már meg is ígérték neki, ha meggyógyul... Úgy terveztük, hogy az egész tavat megkerüljük s a szigeteken kikötünk, esetleg sátort is ütünk... Akkor már a szegény Mikoló fehérebb volt, mint az ágy vánkosa...

Aztán sokáig nem láttam, heteken át; csak egyszer, a tavasz felé, mikor - óh istenem, micsoda nap volt ez! - a szalón üvegajtaján át láttam a szerkesztőségben (ahová engem nem bocsátottak be) a Mikoló üveges koporsóját s azon túl a nagy, messzelátó ablakon át a távoli hófedte vidéket... A látóhatár széle ködbe olvadt s minden oly ragyogóan fehér volt... Odabenn a püspökkert üvegházából kikölcsonzott dús déli növények vették körül a koporsót s a hatalmas karos gyertyatartók alatt, támogatva a nagymamától, ki megint *erős* volt, a Mikoló mamája ölelte át a kis fía koporsóját... Mikor engem meglátott, zokogva közelített felém s oly szenvedélyesen szorított a keblére, hogy ezt a pillanatot sohasem felejttem el. Egyre azt ismételte: „Óh, kicsikém... milyen magam vagyok... Azok *odaát* mind magukhoz hívnak... Mintha már nem volna ott elég!...”

A koporsó fejénél, ünnepélyes fekete ruhában, kalapja körül gyászfátyollal, csendesen zokogott a kis Laci, aki most már igazán *egyedül* maradt... azaz hogy nem, nem maradt itt, mert pár év múlva azt is elhívták *oda* a többiek, hogy ki se hiányozzék...

S nekem, egy-egy pillanatban, mikor a fehér utcákon végignézek, eszembe jut ez a zordon kastély és a világos, meleg szobák benne... meg a szerkesztőség és a kis Mikoló... meg az a hódító, erős illat, amit a koporsó koszorui terjesztettek...

Tatjana.

A temérdek koszorú közt, amely a köztisztelőben álló matróna koporsóját elborította, a rokonság a temetés előtt egy fölírás nélkül való krizantémum-koszorút talált, amelynek nem akadt gazdája. A habos selyemszalagon ezek a misztikus szavak állottak: *A hét fehér nap emlékére!* A megtört férj, aki az apácaikkal együtt egész délelőtt ott imádkozott az úrasszony ravatalánál, értelmetlenül nézte a különös fölírást, de Róza kisasszony, az elhunyt matróna nevelt leánya, akinek délfelé valami dolga akadt a városka egyetlen virágkereskedésében, kérdezősködésére azt a választ kapta, hogy a koszorút egy ismeretlen öreg úr rendelte. Többet a virágos boltban sem tudtak, s így a *fehér napok* igazi jelentősége mindörökké titok maradt a gyászaborult család előtt...

*

Galamb, az öreg táblai elnök, már kora délelőtt végzett a törvényszék inspiciálásával, s mivel a vonat csak késő este indult vissza a kerületi központ felé, egész délután ott sétálgatott a kis város utcáin. Így történt, hogy a könyvkereskedés előtt is megállott egy darabig, közömbösen szemlélve az irodalmi újdonságokat, amelyek ide, az Isten háta mögé is eljutottak. A könyvek közt később egy gyászkeretes fotográfia tűnt a szemébe, egy fehérhaju, szelidtekintetű matróna képe ezzel a fölírással: † *Idősb Jobbágy Miklósné*. Az öreg úr megdöbbenve nézte a képet, majd hosszabb tünődés után a boltba is bement.

- Most halt meg az az úrnő, akinek az arcképe a kirakatban van? - kérdezte kissé izgatottan a könyvkereskedőtől.

- Igenis, ma reggel. Korányi tanár úr is itt járt a múlt héten, de az se tudott már segíteni rajta.

- És ki volt az az idősebb Jobbágy Miklósné?

- Hát nem méltóztatott hallani róla? Ő a helybeli nőegyesület elnöknője volt, Jobbágy Miklósnak, a megyei tiszti ügyésznek a felesége. Aranyszívű öreg dáma, akiért a környék minden szegénye könnyet ejt. A maga korában talán hetedhét vármegyében a legszebb asszony...

A táblai elnök megköszönte a fölvilágosítást, - aztán gondolkozva végigbotorkázott a piacon. Szent Sebestyén szobránál fölkanarodott a vár felé, ahol csak egy-két öreg, szóval kanonok sétálgatott a téli délután csöndjében. A bástyáról lenézett a havas völgybe: a kis folyó körül gubbaszkodó házakra, melyek szinte félve lapultak meg a mély szakadékban, a ködbe vesző hegyormok alatt. A fehér viskók közül idáig csillogott a befagyott folyó, a bástya ormán pedig büszke fenségben trónolt a kivilágított püspöki palota. A vén ember álmadozva nézett szét a hideg, fehér világon, aztán halkán így szólott magában:

- Kicsi Tatjana... édes ismeretlen... ég veled...

*

Micsoda drága emlék jutott eszébe a kihült szívű öreg embernek? Mit jelentett az orosz leánynév, melyet könnyezve, mély megindulással susogott, mint valami szerelmes siheder? Életének mely poétikus epizódjaira gondolt itt, az ismeretlen vidéki városban?

Harminc év ezer csalódásán, kalandjain, keserűségén kellett áthatolnia, hogy a kis Tatjana hófehér emlékét most ily váratlanul fölújítsa...

Zimankós januári este volt, Galamb épp Vacsorához készült a tamáshalmi kastély vendéglőjében. Akkoriban közelebb állt a harminchoz, mint a negyvenhez, de ő már megcsontosodott

agglegénynek hitte magát, aki itt fog megöregedni a tamáshalmi rozsföldek között. A kasznár, aki vacsorára állandóan a kastélyba járt, épp a boros üvegeket bontogatta, mikor Galamb legénye a szobába lépett.

- Tekintetes úr, - mondta a legény, - odakünn egy vasuti konduktor várakozik, aki mindenáron beszélni akar a tekintetes úrral.

- Ha beszélni akar velem, hát bocsásd be.

Pár perc múlva egy alázatos ember sompolygott az ebédlőbe, aki mély hajlongások között elmondta, hogy a személyvonat megakadt a tamáshalmi őrháznál, s mivel a hóesés még mindjobban fokozódik, nincs is igen remény arra, hogy három napnál előbb kikászolódhatik a nagyvilágba. A parasztokat elszállásolták valahogy az *őrházba*, de az utasok között egy előkelő uriaszony is van, aki nem tudna meglenni a dohányfüstös lebuiban. Mély tisztelettel azt bátorodik hát instanciázni, hogy a tekintetes úr egy kicsike szobát engedjen át neki a gyönyörű kastélyban.

- Persze valami öreg satrapáról van szó, ugye-e? - kérdezte a házigazda mosolyogva.

- Öreg satrapáról? Óh, dehogya! Édes fiatal teremtés az, akinek még a szellő is megárt...

Mikor az ismeretlen vendég félóra múlva az ebédlőbe lépett, Galamb kissé megdöbbenve nézett rá: bajosabb teremtést még csakugyan nem igen látott. Húsz-huszonkét évesnek látszó fiatal asszony volt, kék szemében bámulat és zavar tükröződött, szőke haja kissé ziláltan csillogott ki strucc-tollas utikalapja alól. Pár percig, zavartan néztek egymásra, de a házigazdában csakhamar úrrá lett a gáncs nélkül való gavallér és uriember.

- Asszonyom, - mondta udvariasan - az a hely, az asztalfőn, az öné. És öné minden, amit maga körül lát: a kastély, a birtok, a cselédség. Boldogok leszünk, ha megengedi, hogy önnel együtt vacsorázzunk; de ha esetleg jobb szereti a magányt...

A fiatal asszony kedvesen meghajolt s miközben keztyűjét bájos zavarral lehúzta, nevetve így szólott az urakhoz:

- Foglaljanak csak helyet, itt az asztal mellett. És legyenek jókedvűek és mulatságosak, hogy az elhagyott feleség szomorúságát elűzzék...

*

- Kicsi Tatjana... édes ismeretlen... ég veled! - susogta az öreg úr álmadozva, amíg a várhegy kőszikláin lefelé haladt. És amíg gyöngülő szeme a havas világ fehérségébe kalandozott, csak ott volt megint, a tamáshalmi kastély ebédlőjében, mely bizalmas, meleg fészekként húzódott meg a jégsivatag közepén...

Mint történt, hogy a bájos teremtés a keblére omlott? Mint bukik el egy tisztességes asszony, aki sohase gondolt még arra, hogy szenny is van a világon? A vén embernek most egyszerre eszébe jutott a harminc év előtti romantikus találkozás; a hajnalig tartó együttlétek, a teaasztal feledhetetlen tete a tete-je, a pironkodó vallomás, hogy a férjét sohase szerette, az utolsó este melankolikus csendje, míg odakünn itéletnapi szélvihar dühöngött, a jól elzárt kastély körül... Mintha még fülében csengett volna a fehér gyermekasszony sírása, mikor bűnének tudatára ébredt... És megint hallotta a feledhetetlen szavakat, míg odakünn, az üveges verandán az esti homály lassanként az egész világot elborította csillagos fátyolával:

- Ki vagyok, mi vagyok, sohase kérdezze... Egy álom vagyok a maga egyhangu életében, mint maga is egy édes álom az enyémben... Tatjana vagyok, a maga kicsiny Tatjánája, akiről Puskin dalolt az Anyegin történetében... Én a maga emlékében mindörökre az illatos poézis leszek,

akinek nincs neve, nincs ideje, nincs bűnbánata... Szárnyaim vannak, mesebeli szárnyak, melyek huss, elröpítenek magától...

Szólt és eltűnt, mint a májusi verőfény. Ki volt, hogy hívták, hová szállt? Harminc éven át szomjuhozó vágygal gondolt rá, de a tamáshalmi kastély tündérének sohasem tudott többé a nyomára találni... Pedig a savanyu öreg ember szívében ez a hét fehér nap képviselte az ifjúságot és a poézist...

*

- Kicsi Tatjana... édes ismeretlen... ég veled, - susogta még egyszer a vén ember, mikor a matróna gyászkeretes arcképét utoljára megnézte a könyvesbolt ablakában... És míg a virágkereskedésben összeviharogtak a tanulólányok, ő csöndesen megcsókolta a krizantemum-koszorút, szívének, fiatalságának, egész életének hideg halotti koszoruját...

Mese a sellőről.

Önök így olvasták:

„Imrey Gyulának, a *Kiviteli Bank Részvénytársaság* egyik cégvezetőjének neje, a város előkelő társaságának bájos és kedvelt tagja, akinek Tizian-színű haja szinte hozzátartozott a Stefánia-út szépségeihez, ma, hajnalban, a vasúti összekötő hídról a Dunába ugrott. Ugyancsak a híd egyik karfáján a rendőr egy gazdátlan kalapra és felöltőre bukkan, amelyekről utólag kiderült, hogy dr. Raben Jenő, a lengyel származású budapesti orvos tulajdonai voltak. Minthogy Raben már hosszabb idő óta intim barátságban állt Imreynével, nagyon valószínű, hogy együtt és közös akarattal követték el az öngyilkosságot.”

Ez, mint önök láthatják, egy banális és közönséges szerelmi történet volna, ha úgy állana a dolog, ahogy az ujságok megírták. De nem úgy áll. Imreyné története egy különös és csodaszzerű sellő-történet, melyet érdemes leírni és meghallgatni.

*

Imrey Gyula valaha verseket írt és koplalt. Még akkor koplaltak néha a költők s oly komolyan vették a Muzsa csókját, akár a mai, józanabb poéta-nemzedék a salgótarjáni vagy a rimamurányi részvények kuponjait. Imrey huszonöt forintért dolgozott egy hetilapnál s borzas haja volt és kissé megkopott kabátja. Künn lakott egy ferencvárosi tejáruló asszonynál, de a háromforintos szobácskában hercegekisasszonyokról és tündérekről írt ötfelvonásos tragédiákat.

Egy este kissé több bort ivott a kelleténél s mámorosan bolyongott a Duna partján, valahol a Csepel-sziget környékén. Holdvilágos éjjel volt, a folyam csöndesen mosta a mocsaras partokat, messziről, a Gellérthegy mögött, már sejtelmesen pirult az ég alja. Az Imrey lázas feje úgy látta, mintha a fák kiterjesztenék feléje karjukat és szürke, penészes törpék dugnák ki rubintos orrukat, a bokrok közül. A nedves parton egy nagy kő hevert a piszkos víz között; Imrey fáradtan leült rá és a kékes sötétséget bámulta. Kezére hajtotta fejét és füttyörészett, - mikor egyszerre egy csodálatos női hang ütődött a fülébe, s mikor föltekintett, egy fehérvallu, vöröshaju asszony nézett vele farkasszemet a habok közül. Égő, vörös palástja vállára omlott, fekete szemei mosolyogva nézték az ábrándozó poétát, fehér teste megvillant a holdsugárban. Imreynék elfogódott a szíve, - egyszerre tisztában volt azzal, hogy magával a sellővel találkozott.

A beszélgetés úgy kezdődött, mint a mesékben, a sellő csábítóan nézett a szöghaju költő szemébe, s így szólt egy dallam édes hangján:

- Jöjj velem alá, hüvös vizalatti palotámba, csókkal és szeretkezéssel fogjuk eltölteni az életet...

De a költő modern ember volt és alaposan tudta a népmesékből, hogy a víz alatt moszatos, zöld halál várja a szerencsétlent, aki a sellő szavára hallgat. Őt tehát nem vesztegette meg a vízi asszony dallamos hangja, hanem így szólt:

- A víz hideg és tekintettel gyöngé idegeimre, az orvos megtiltotta a fürdőt tizennyolc fokon alul. De ha szeretsz, szépséges asszony, jöjj el velem kicsiny ferencvárosi szobámba, ahol be is fűthetünk, ha hideg szél fujna a kilencedik kerületben. Nem ígérek sokat, mert huszonöt forintból végre is nem telik sokra, de becsülettel eltartalak, azt fogadom.

A sellő sokáig nézett a fiatalember sötét szemébe és ki tudja, mit gondolt magában? A sellők is megváltoztak a hosszú századévek alatt, s a tizenkilencedik század végén már velük is lehet váltani egy józan és okos szót. Lágy, vörös haját, melyből villamos szikrák pattantak ki (Imrey Gyula úgy érezte), a költő térdére fektette, s egy földi asszony vágyával nézett a sóvárgó poétára. Nem szóval, egy futó lehelettel sugta inkább:

- Veled megyek...

De szomorúan, bájos szeméremmel tette hozzá:

- Ámde nincs ruhám, amelyben elkísérnélek.

Imrey Gyula körülnézett; messziről egy kis vasúti őrház ablakából sugárzott ki valami árva gyertyavilág. Gyorsan elfutott a sínek mentén s utolsó forintjáért szerzett egy zöld kreton ágyterítőt. A sellő magára vette a puha kelmét, de karcsu, fehér alakja olykor kivillant alóla a holdvilágban. Aztán beaggatta karját a poéta kopott kabátja alá s lassan megindultak az éjszakában. A ferencvárosi ház hátulsó udvarán Imrey bizonyos grandezzaival mutatott egy fehér, fenyőfaajtóra s így szólt az ő különös pátozával:

- Ime, királynőm, jövődő lakosztályod bejárása...

A sellő besuhant, kissé fázva huzta össze vörös haján a zöld kreton ágyterítőt s bágyadtan hajtotta le fejét a kanapéra, melyből itt-ott kikandikált egy acélrugó s egy szál kíváncsi tengeri fű...

*

Az öreg Imreynek, aki valahol a Tisza mentén gazdálkodott, ezt írta a fia egy őszi napon:

- Hát jó, nem fogok többé verset írni, de küldj azonnal négyszáz forintot, hogy a szigorlatokkal végezhessenek. Leteszem a doktorátusokat és hazamegyek gyakorlatra a vármegyéhez.

Az apa elküldte a kívánt pénzt és a költő cserfalombokból koszorút font a pénzeslevélhordó feje köré.

Aztán így szólt a szegény, ruhátlan sellőhöz:

- A kreton ágyterítő is szép viselet, ha a te fehér testedet övezi, de zöld kreton terítőben mégis bajos volna elmenni a színházba vagy a Dunaparra. Mondd meg hát, istennőm, a derekad számát, hogy vállfüzörölről és utcai toalettekről gondoskodjam.

A háziasszonytól kölcsönkértek egy centimétert és megmérték a sellő karcsu tailleját. Imrey vett egy halcsont fűzöt, amelyet kék selyemszalagok díszítettek s a Koronaherceg-utcában rendelt egy sötétzöld kimenő ruhát. Később cipőkről is gondoskodott s egy kicsiny, rózsaszínű csipkekalapról. A friseur-kisasszony mikor babrálni kezdett a lány, vörös fürtökben, elragadtatva csókolta meg a sellő kezét, s így beszélt az igazak őszinte meggyőződésével:

- Ez a haj épp úgy föl fogja forgatni a Belvárost, mint az Andrassy-út villáit és a Múzeum mögötti palotákat...

A költő büszkeséggel hallgatta ezt a jóslatot és így szólt:

- Margitnak foglak hívni, mert Margitról énekeltem a verseimben...

Egy este karonfogva suhantak ki a gázvilágos utcára és lóvasúton mentek el a Népszínházig. Mikor a földszinti körszékeken helyet foglaltak s a szép asszony levette a kalapját, csodálatos moraj futott végig a parketten és a páholyokon. Akik a sellő Tizián-hajcsomóit látták, bágyadtan szóltak a szomszédaihoz:

- Észbontó ez a vörös haj... Milyen válla lehet ennek a gyönyörű asszonynak...

Nem nézték az előadást, csak őt nézték. Akik szemébe pillantottak, hirtelen megérezték, hogy ezek nem földi szemek, ezek a csábító, gyilkos sellő szemei... A buffetben sohasem adtak el annyi limonadot, mint ezen a forró őszi estén.

Mikor hazamentek, Margit diadalmasan vetette le sötétzöld ruháját s kacérul nézett boldog költője szemébe.

- Légy nyugodt, - mondta, - nem sokáig fogunk mi élni havi huszonöt forintból...

*

Reggel azt kérdezte tőle:

- Értesz-e valamit a könyvvitelhez?

- Akár az indiai brahminok, - mondta kacagva a költő.

- Mindegy, ma látogatást fogok tenni a Kiviteli Bank Részvénytársaság igazgatójánál...

A direktor svájci ember volt és nem szerette az asszonyokat. De mikor Margit mellette ült a piros jutta-pamlagon és egyszerre ráfordította moszatszerű, zöld szemét (ha akarta, zöld volt a szeme), az igazgató, mintegy könyörögve, azt mondta neki:

- Ki van nevezve a kedves férje a könyvviteli osztályba...

Egy vén könyvkiadó, aki mindaddig csak dilettáns uralkodók és hercegek műveit bocsátotta a könyvpiacra, rögtön megkötötte a szerződést az Imrey összes verseire, mikor Margit meglátogatta az irodájában. Tízezer forintot adott értük és nagy kvartalakban bocsátotta ki őket, hollandi merített papíron.

A költő levetette a kopott, szürke kabátot és fekete zsakettet rendelt egy előkelő lipótvárosi szabónál. Honnan került, honnan, nem, egyszer csak fiakkeren jártak, a Stefánia-úton és páholyt béreltek az Operában. A habituék, meglátva az Imreyné vörös haját, fogvacogva dörmögtek, olykor:

- Ah, milyen istenien vörös!

Egy diák öngyilkos lett érte, egy bankár csődöt mondott, egy gróf elvált miatta a feleségétől. Amikor a kiosk egyik szélső asztalánál behunyt szemmel szopogatta a hideg fagyalt-szeleteket, a korzón megállottak az emberek. Mikor a Redutban kibontott hajjal táncolta a szupé-csárdást, a párbajorvosok inspekciót tartottak az előcsarnokban. Mikor a lóversenyen szeméhez emelte az emailos gukkert, a jockeyk rajta felejtették a szemüket és mindannyian harmadiknak érkeztek be. Mikor délben végigsétált a Váci-utcán, a szegény aszfaltbetyárok sápadtan fogózkodtak meg a kirakatok vasában. És a költő, aki ekkor már cégvezetője lett a Kiviteli Banknak, kárörvendve nézte az általános bomlást és ezt gondolta magában:

- Ha mindezek tudnák, hogy sötétzöld szeméből nem földi asszony tekint rájuk, hogy a habos, lehellészerű napernyőt a sellő tartja vérvörös hajfonata fölé...

*

Dr. Raben Jenő a költő iskolatársa volt és gyerekkori barátja. Mikor Margit egy délben migrén felől panaszkodott, Imrey elhívatta a lengyel orvost. Raben később egyedül is benézett dél-előttönkint, amíg a költő a prokurákat jegyezte a Kiviteli Bank íróasztalánál...

A doktor egy délelőtti térdre esett a renaissance-stílusú hálószobában, ahol rózsaszínű függönyök takarták el irigyen az ágy faragott amorettjeit. Margit pongyolában volt, vállfűző nélkül, de így is karsuan bontakozott ki széles válla, szoborszerű csípője a nyers francia selyemből. Érzéki és bájos volt, mint egy földi asszony...

A doktor talán sohasem vallott még szerelmet, de e pillanatban öntudatlanul esett térdre. És amíg Margit érzelmesen emelte rá rejtelmes jaspis-szemeit, halkán mondta, mint egy iskolás gyermek:

- Szeretlek, szeretlek...

Gyulladnak-e a sellők földi szerelemre, átjárja-e vérüket földi vágyódások láza, hogyan tudjam én? Imreyné lágyan simította végig finom ujjaival a doktor szőke hajfürteit és szemében felgyulladt a láng, amelyért feneketlen ingoványokba rohannak a gyöngye földi emberek.

A vöröshaju asszony egy nap elvonult a világ elől és hat héttel később egy tarkarokolyás dunántúli dajka ült a mély fogat átellenes ülésén. A kicsiny Margit örökölte anyja veszedelmes sellő-szemeit, és négyéves korában a szomszédék hatesztendős fia letaszította érette az öccsét a harmadik emeletről, mert a kis Margit azzal osztotta meg a délelőtti vajjas kenyerét.

A páholy hátulsó ülésén később ott látták a lengyel doktort, a farsangon ő kísérte föl Imreynét a lépcsőházak bolyhos szőnyegén. És utóbb frivol pletykákat meséltek a molett, csodaszép vörös asszonyról, aki mellett állandóan ott világitott az orvos aranyszőke Krisztus-arca.

Imrey, aki most már nevetve mesélte el, hogy valaha verseket írt, mindig félénken rezzent össze, mikor a gyermek babrálni kezdett a szakállával. A kis leány zöldes szemébe nézve, mely néha aranyos fényben csillogott, így szólt az egykori poéta:

- Nem vagy gyermek, rossz tündér vagy, mert nem földi asszonytól származtál.

Imreyné és Raben doktor egy este messze kísértáltak a Duna partján. Senkisem tudhatja, miről beszéltek, de az éj hirtelen följük borult. Távol, Kelenföld táján, csillogott a hold és a habok ezüstös fényben siklottak tova a mocsaras partok közt. A vashídon mellettük suhant el két óriás vörös szem, aztán félelmes csönd borult a gyárak fölé, melyekből nem áramlott ki a kémények otthonias füstje. Oly hideg volt minden, oly kísérteties és Raben doktor egyszer így szólt, mintha álmot látta:

- Meghalnék érted, ha úgy kívánnád.

Margit megrázkódott, kezével végigdörzsölte szemét, fényes vörös palástja vállára omlott. Mintha elfeledett volna mindent, a renaissance hálószobát, a színházak plüssét, a kioszkot, a fogatokat - így szólt egyszerre, egy dallam édes hangján:

- Nem vagyok földi asszony, hazugság minden, amit rajtam látsz. A sellő vagyok, a vizek királynője és ime ez itt az én birodalmam. Jőjj velem, szeretlek, a tied vagyok...

És ledobta magáról a ruhát, a fűzöt, a kalapot, a cipőt, és a doktor előtt ott állt a sellő, fényes, vörös hajköpönyegében. Zöldes szemei csillogtak a holdvilágban és amikor a következő pillanatban eltűnt a habok között, a vörös hajfonat végig terült az ezüstös folyam fölött.

A doktor ledobta kalapját, felöltőjét, mert hallotta, amint a sellő kacagva szól a víz hullámos gyűrűjéből:

- Jőjj, várlak.

A kacagást félelmesen verték vissza a holdvilágos hegyek és a doktor kiterjesztett karokkal vetette át magát a híd magas korlátján.

Willy Sauters.

Willy Sauters, aki karácsony hetében a nizzai hangversenyterem összes vendégeit elbűvölte hegedűjátékával, visszafelé átutazott a sondersbergi nagyhercegségen s egy napra megállapodott a rezidenciában. A moszkvai császári opera egymásra küldte utána a táviratokat, mivel február közepén okvetetlenül elő akarták adni a Wagner nagy tetralogiáját. Sauters az *Arany Griff*-ben szállt meg éjjelre s vacsora előtt bejárta a tiszta kis rezidencia előkelőbb utcáit, megnézte a márványos szökőkutakat, a híres Goethe-emléket és I. Albert Henrik nagyherceg gyönyörű lovassobrát. Tíz órakor megvacsorázott az étteremben, s tizenegy felé, mikor az alabárdos éjjeli őr a piactéri szökőkútnál énekelni kezdett, nyugodtan a fal felé fordult és elaludt.

Reggel hét óra sem volt még, mikor a szobapincér gyöngéden költögetni kezdte. Míg Sauters álmosan hunyorgatott, a pincér így szólt hozzá:

- Méltóztassék fölkelni, egy lakáj van itt a nagyhercegi palotából.

- Mit akar?

- Egy levelet hozott nagyságod számára.

Sauters dühösen morgott.

- Szemtelenség éjnek idején fölverni az embert. Szeretném látni, mit szólna az az úr, ha én küldözgetnék neki ilyenkor leveleket.

S fenhéjázón tette hozzá:

- Küldje hát be...

Egy halványsárga libériás lakáj csakhamar mély bókot vágott a hálóinges nagy ember előtt.

- Egy levél, - mondta, - Crailsthal gróftól, a főudvarmestertől.

Sauters fölszakította a címeres borítékot, s míg a lakáj a hófehér függönyt szolgálatkészen fölhúzta, gyorsan elolvasta a levelet, amelyben a főudvarmester hízog bókok kíséretében hívta meg a nagyhercegi palotába. A fenséges úr ugyanis, VII. Albert Henrik, aki egyizben már hallotta a híres művészt, örömmel ragadja meg az alkalmat, hogy a nagy Sauters Willy egy napot a rezidenciában töltsön, s ebéd előtt, három órakor, egy kis rögtönzött hangversenyt óhajtaná bemutatni Adél és Sophie nagyhercegnőknek, akik a maguk részéről is szenvedélyes imádói a zenének. A hangversenyt a nagyhercegi palota dísztermében tartanák meg, a fenséges úr és a nagyhercegi udvar jelenlétében.

Sauters visszatette a levelet a borítékba.

- Jelentse a gróf úrnak, - mondta, - hogy pontban három órakor ott leszek.

Mikor a lakáj betette maga után az ajtót, Sauters ezt dörmögte a vánkosába:

- Tudja az ördög, ér-e valamit a *Kék keselyű*- és a *Zöld hollórend*, vagy a jó ég tudja, hogyan hívják ennek a kis operettfejedelemnek a rendjelecskéit, de egy rozettával több, az bizonyos...

VII. Albert Henrik nem érdemelte meg, hogy ilyen hangon beszéljenek róla, mert a kis Sondersberg nagyhercege, ősi hagyományai értelmében, lelkesen pártfogolta a zenét, az irodalmat és minden néven nevezendő művészetet. A sondersbergi nagyhercegi színházban pompás előadásokat tartottak, s az ibolyakék udvari páholyból estéről-estére figyelmesen

hajolt a szinpad felé egy barna körszakáll s néhány aranyos szőke hajfürt. Az első a nagyherceg rózsás arcát árnyékolta be, a hajfürtök az Adél és Sophie nagyhercegnők gyönyörű coiffurejéből szabadultak ki olykor, az *Egmont* vagy a *Torquato Tasso* előadása közben...

Sauters Willyt nem hívták mindig Sauters Willynek; ifju éveiben mint Rothmann Vilmos tanította zenére a budapesti Lipótváros csodagyermekait. De a szerencse és tagadhatatlanul nagy tehetsége gyorsan fölemelték a hírnév magaslatára, koncertjein minden fővárosban tomboltak, és a vérvörös plakátok, melyek farsang táján öles betűkkel hirdették SAUTERS WILLY, a moszkvai udvari hangversenymester egyetlen föllépését, örvendetes szenzációt keltettek a Volgától a Póig. Sauters csakhamar vagyont szerzett és gyorsan megszilárdult fölöle az a szédítő vélemény, hogy ezidőszerint első hegedüse Európának. Fájdalom, ez a szőke, hosszuhaju fiatalember maga is el volt ragadtatva a saját nagyságától s mélységes megvetéssel nézett az embereknek alatta hullámozó millióira. Mikor egy-egy újabb sikere után valami fejedelmi személyiségnek bemutaták, Sauters, aki rozettás frakkjában jeges arroganciával tekintett körül, szeretetreméltó leereszkedéssel nyújtotta kezét az uralkodóknak és a főhercegeknek s köteles adóként fogadta az udvarias bókákat. Hazamenet pedig, mikor feltűrt gallérral ült egy jól bezárt fogatba, így szólt néha az impresszáriójához:

- Értetek is valamit a zenéhez ezek a cretinek...

Három óra előtt öt perccel Sauters a nagyhercegi palota elé hajtattott a hotel világoskék batárján. A kapubejárás szobrai mellett szalutáltak a pikkelhauvés sondersbergi katonák, a boltozat üvegajtaja mögöl négy vagy öt lakáj szaladt a fogat elé, hogy ajtót nyisson. Az üvegajtón át Sauters egy magas, paradicsomvörös urat látott közeledni a virágágyak közül, aki egy kissé hadarva üdvözölte a fenséges úr palotájának küszöbén. Ez Crailsthal gróf volt, a főudvarmester (a *Prinz Adalbert* című víg opera dilettáns szerzője), aki a lépcsőházban kedveskedve karolt Sauters Willybe.

- Adél nagyhercegnő maga is gyönyörűen játszik s feszült érdeklődéssel várja az ön hangversenyét, mester...

Willy hanyagul bólogatott.

- Zongorázik, - mondta jóindulatu mosollyal, - hát kedveli a zenét a kis hercegnő... Na szép, hát majd játszunk neki valami jóra való darabot.

Az előcsarnokban, ahol a sondersbergi nagyhercegek ódon képei függtek aranyos rámaikban, Sauters föltette a csiptetőjét. Mikor Crailsthal a kardját kezében tartva melléje állt, a művész jókedvűen hunyorgatott.

- Az öregek kissé értelmetlenül bámulnak, - szólott, - nem valami fin de siècle-legények - mi?

A főudvarmester mitsém felelt, de a lakáj most föltárta a nagy szárnyasajtókat, melyeken belül a plafond aranyos diszítései szórtak derűt a termék fényes parkettjére. Az ötödik teremben egy rózsás arcú, fiatal ember állt föl közeledtükre az íróasztala mellől: - VII. Albert Henrik, a sondersbergi uralkodó nagyherceg.

Crailsthal bemutatta a művészt, a nagyherceg pedig barátságosan nyújtotta a kezét.

- Örülök, hogy itt láthatom, - szólott, - mert már egyszer, hallottam, mikor felséges rokonomnál, a német császárnál játszott. Adél és Sophie nagyhercegnők, a hugaim, szintén türelmetlenül várják a hírneves művész hangversenyét.

Sauters meghajtotta a fejét.

- Helyes, - mondta lekötelező jóindulattal, - hát meg fognak hallani, ha úgy akarják...

Mikor később a szolgálattelvő kammerjunker jelentette, hogy a nagyhercegnők készen vannak, VII. Albert Henrik barátságosan intett a művésznek:

- Menjünk hát kedves Sauters, ne várassuk őket.

Adél és Sophie nagyhercegnők arcképét mindannyian láttuk már az illusztrált lapokban: Adélt, az idősebbet, kombinációba is hozták nemrégiben egy hatalmas trón örökösével. A két sondersbergi princessz két bájos, fehérruhás gyermekleány volt, s mikor Sauters a ruha szelid kivágására omló aranszőke fürtöket meglátta, halkán csettintett a nyelvével:

- Terringettét, - mondta magában, - micsoda édes két baba ez...

A nagyherceg bemutatta a hugainak, s egy öreg, fehérhaju dámának, aki mint a két nagyhercegnő udvarmesternője szerepelt sok év óta a sondersbergi udvarnál. A vörös, aranydíszítésű fauteuilek között itt-ott állt néhány kamarás és katonatiszt, de Crailsthal gróf intésére mindannyian helyet foglaltak a karosszékekben, míg Sauters föllépett a rögtönzött, szőnyeges emelvényre.

Affektálva hangolta pár percig drága koncerthegedűjét, gyémántgyűrűje csillogott a napsugárban. Majd az ő híres, álmatag pozában, mely minden asszony szívét feléje fordította, egyszerre csak rázendített a Bach csodaszép *Zacone*-jére, miközben hosszú, gesztenyeszínű haja selymes simaságban omlott le átszellemült arcáról. Mikor a lelkesült tapsok elhangzottak, szó nélkül magához intette Crailsthal grófot, s az ő ügyes zongorakísérete mellett játszotta el ráadásul a Beethoven hegedü-hangversenyét.

A nagyhercegnők mámorosan tapsoltak, Adél, az idősebb, álmadozva dőlt hátra, VII. Albert Henrik pedig sajátkezüleg tűzte mellére a sondersbergi házirend elsőosztályu, gyémántos keresztjét. Sauters kegyesen bókolott:

- Köszönöm fenséges úr, köszönöm a szép kitüntetést.

Az ajtónál a fülébe súgta Crailsthal gróf:

- A nagyherceg szívesen látja ebédre.

Sauters a nadrágzsebébe dugta a kezét.

- Tudja, - szólt bizalmasan, - csak aztán ne kellessék valami nagyon soká várni arra az ebédre. Pokolian éhes vagyok, megvallom...

Míg a nagyhercegi család visszavonult, a főudvarmester megmutatta a művésznek a sondersbergi rezidencia műkincseit, a drága metszeteket, ékszereket, néhány ritka eredeti szobrot, a Goethe tizenhat levelét, melyet a nagy költő III. Albert Henrikhez intézett annak idején Weimarból. Sauters egy pillantást vetett a levelekbe, de utóbb türelmetlenül dobta le a megsárgult írásokat.

- Egy darab tisztességes filet-t többre becsülnék e percben, mint az egész Goethe-múzeumot...

Végre csöngettek az ebédhez, - délután hat óra volt. Az ebédlőben föl voltak gyujtva a mesés Gruintz-gyűjteményből való aranykandeláberek, a jardiniére-ekben csillogott a narancs vörös héja, aranyoszöld szőlőfürtök bujtak ki a kövér levelek közül. A fal mellett feszesen állt hat főlszolgáló lakáj a sondersbergi udvar halványsárga, meggyszegélyes libériájában, a galéria mitológiai asszonyai teljes világosságukban ragyogtak a csillár odavetődő fényében. Sauters, aki sok fejedelmi udvarban megfordult, szinte elkábulva állt meg ebben a csillogásban, de nem sok ideje maradt a csodálkozásra, mert pár perc múlva széttárult a szomszédos szárnyasajtó, s a következő pillanatban megjelent VII. Albert Henrik, a két szőke nagyhercegnőt vezetve karjain az ebédlőbe.

Összesen nyolcan vagy tizen voltak az ebéden és Sauters bizonyos önérzettel fogadta, mikor a kamarás Adél nagyhercegnő mellett jelölte ki helyét az asztalnál. Amíg a lakáj az osztrigákat fõlszolgált, fesztelen mosollyal fordult a szomszédnõjéhez:

- Fenséged csak most hallott elsõ ízben?

- Csak most, legnagyobb sajnálatomra...

Késõbb a nagyherceg magasztaló szavakkal emlékezett meg a berlini császári hangversenyról, ahol elõször volt alkalma gyönyörködni a Sauters Willy hegedûjében. Akkor Vieuxtempstól játszott valamit és a tizenöt-hûsz fõbõl álló hallgatóság bizonyára még most sem felejtette el azt a páratlan élvezetet.

- Mindnyájan meg voltunk hatva, - mondta a nagyherceg, - de a császárné könnyezett azon az estén...

Sauters kettõtört egy zsemlyét.

- Csinos darab is, - szólott a zsemlyét ropogtatva, - de dicsekedés nélkül legyen mondva, ezidõszerint nincsen is más rajtam kívül, aki eljátszaná...

- Ismerte Vieuxtempst, mester? - kérdezte Sophie nagyhercegnõ.

- Óh, persze, hiszen az öreg korhellyel együtt kóboroltunk valaha Algirban. Nem egy jó délutánt töltöttünk el a *Hotel Mediterranea* erkélyén.

Beszélni kezdett néhány anekdotát a Vieuxtemps életébõl, fesztelenül, kedélyesen, ezeknek a nagy mûvészeknek a kedves és szinte érthetetlen arroganciájával. Közben szorgalmasan ürítgette a boros poharakat, melyekbe a lakáj sűrûen töltögette a Medocot, késõbb négy, vagy öt pohár savanykás champagneit hajtott föl egymásután. Egyszerre csodálatos jó kedve támadt, a bor fejébe szállt, s merészen, hosszasan tekintett az Adél nagyhercegnõ gyermekes kék szemébe. Ilyenkor, midõn így szemtõl-szemben állt a föld e szerencsés kiváltságosaival, mindig valami szédítõ mámor fogta el egész lényét, s anélkül, hogy az ajkai mozogtak volna, így szólott magában.

- Abban a nyomorult harmademeleti szobában, ahol a gyerekéveimet eltöltöttem, ugyancsak nem gondoltam volna, hogy valaha királyokkal fogok szincerizálni. De most itt vagyok és az én koronám is ér annyit, mint ezeké a báboké...

A keblét feszülni érezte, a szemei ragyogtak. És mert minden nagy tehetségben van egy szemernyi a kalandorok vérébõl, egyszerre úgy tünt föl elõtte, hogy a hercegnõk is csak szerelmesen hajolnak meg az igazi férfiak akarata elõtt. Maga sem tudta volna megmondani miért, de mámorában és mûvészi lelkesedésében hirtelen valami leküzdhetetlen szomjuság kapta meg ez aranyszõke, fehér ruhás leány iránt, aki mosolyogva fordította feléje pisze orrát. Talán örült volt, vagy csak részeg, - s miközben a nagyherceg kissé elmerülve csevegett a fiatalabb hugával, õ óvatosan tépett le egy darabot az aranyszegélyes menülapról, s az óraláncán csüggõ aranyos ceruzával a következõ szavakat írta rá:

„Megengedi-e hercegnõ, hogy egész lelkembõl imádjam?”

A hercegnõ elolvasta a cédulát, mosolyogva szakított le pár fûrtöt a zöldessárga szõlõbõl, s maga is ivott egy gyûszûnyit az elõtte álló pezsgõbõl.

Sauters félhangon sugta:

- Nem fog válaszolni?

A két nagyhercegnő utóbb egyetértő pillantást váltott, mire VII. Albert Henrik fölkel az asztaltól, s a többiek is követték példáját. A nagyherceg udvariasan köszönte meg a művész szívességét, Adél és Sophie hercegnők kedvesen hajtották meg kissé előtte a fejüket. Később mindannyian visszavonultak a termeikbe, de Adél nagyhercegnő előbb váltott néhány halk szót Crailsthal gróffal, a főudvarmesterrel.

Sauters ostobán állt egy percig, de Crailsthal gróf most hízelve karolt bele:

- Nem sétálnánk egyet, mester?

A lakáj föladta a kabátjukat és karonfogva mentek le a nagy lépcsőházon át a kapuig. A griffeknél megint szalutáltak a pikkelhaubés katonák, odakünn lágyan csörgedezett a márványmedencébe a szökőkút vize. A III. Albert Henrik lovasszobránál, mely közvetlen a rezidencia előtt állt, Crailsthal váratlanul kivette karját a művészből, udvariasan megemelte a cylinderét, s anélkül, hogy a kezét nyújtotta volna, szó nélkül visszasietett a palotába. Sauters ijedten bámult utána és mert érezte, hogy csúful be van csípve, zavartan végigsimította a homlokát. Úgy látszik kijózanodott kissé, mert így dörmögött:

- Bizony Isten kidobtak...

Fölhajtotta a télikabátja gallérját, visszament a vendéglőbe s egy félóra mulva elutazott Sondersbergből.

A fehér holló.

Ha azt mondjátok, hogy vannak kivételes lények az irodalomban, fenkölt és független jellemek, akik csak belső kényszerből írnak, de akiktől idegen minden emberi hiúság: épp oly együgyű dolgot beszéltek, mintha azt mondanátok, hogy a gőzvasút elől hiányozhatik a mozdony, mely a kocsikat magával ragadja... A költő a szalmán is szépet álmodik, de álmait nem írja papírra, ha emberi hiúsága nem sarkalja rá... Beszéljetelek bár megvetéssel a kortársak együgyűségéről, titokban a kortársak tetszését és tapsait áhíjtjátok... Hagyjátok békén az utókort, mely szétmállott csontjaitok fölött épül s amelynek alkotását sohase látjátok meg földi szemmel... Az utókor hüvös és idegen és ah, oly véghetetlenül messzire van tőlünk... Ilyenforma kérdések fölött vitatkoztak egy irodalmi kávéházban, természetesen ifju és kissé zöld belletristák, mert az öregeket nem igen érdeklik már az akadémikus kérdések. Hangozan, sok szenvedéllyel disputáltak, lármájukkal elriasztva néhány békés ujságolvasót, akik megütődve néztek a hosszukás törzsasztal felé. Egy nagyon borzas és sápadt fiatalember, aki irodalmi - vagyis kis adag - sonkát rendelt, forradalmi gesztusokkal fejtette ki, hogy nem is lehet igazi genie, aki az eszméit megbecsteleníti azzal, hogy nyilvánosságra hozza őket. A világnak azok voltak a legnagyobb írói, akik egyáltalában nem írtak semmit, hanem csak a lelkük szüzi mélyében építették föl a maguk poézistól csillogó remekműveit...

- Bánom én, - szólott az irodalmi sonkát evő ifju, - hogy az alsó-zsilvölgyi segédjegyző talentumnak avagy számárnak tart-e magában? Irok, mert különben éhen halnék, de ha csak egy rongyos millióm is lenne, sohase jutna az eszembe, hogy gondolataimat a világgal is közöljem. Végigálmodnám a leggyönyörűbb regényeket és színműveket, de csak belülről, a lelkem mélyében, anélkül, hogy valaha csak egy betűt is papírra vetnék abból, amit magányos éjjeleim közben elképzelttem. Csupán a magam számára alkotnék, mint a nagy művész, aki bezárt szobában, négy fal között, rögtönzi zongoráján a legszebb rapszodiákat... Akár helyeslitek, akár nem, azt mondom, hogy csak a hülyék és az opportunisták bectelenítik meg gondolataikat a nyilvánossággal...

A többiek helyeslőleg bólogattak, csak egy igen csinosan öltözött, de fölöttébb kiskorú ifju, aki nemrégiben jött fel a vidékről, s így még mindent igen komolyan vett, szólt közbe bizonyos leplezetlen bámulattal:

- Hát a régi nagy írók, kedves Turcsányi úr, Tasso, Shakspeare, vagy Goethe? Bizonyára ön se tartja őket hülyéknek, pedig ugyebár mindent leírtak, ami a lelküket foglalkoztatta? Azt merném mondani, hogy azok se voltak kevésbé hiu emberek, mint mi, akik egy-egy - úgynevezett megírt - ujdonsággal pályázunk a genie-címre és jellegre...

Az irodalmi sonkát evő ifju megvetőleg vállat vont.

- Uraságod sokkal nagyobb viziló, semhogya azt kívánná, hogy komolyan válaszoljak a megjegyzéseire... Egyébként méltóztassék tudomásul venni, hogy nem a kisebb rendezett tanácsu városok és osztatlan népiskolák számára beszéltem...

A vita mind nagyobb hullámokat vetett, amikor végül az a pápaszemes veterán, aki mindeddig szótalanul nézegette az asztalfőn az illusztrált külföldi lapokat, szintén közbeszólt. Régi ujságíró volt, cinikus, szófukar, embergyűlölő, aki mindennap itt virrasztott hajnalig, de még sohase ivott meg két deci bort egyszerre. A fiatalok őt is hülyének mondták, ha még nem volt itt, de ha itt volt, kivétel nélkül respektálták!

- Azt mondom, - szolt a vén kávéházi embergyűlölő, - hogy annak a külvárosi Peturnak nincs igaza... Minden író hiú, a legnagyobb épp úgy, mint a legkisebb... Hosszu életem alatt mindössze csak egyetlen író ismertem, akit nem bántott, ha bárgyunak mondták, - a többi kivétel nélkül nagyon is törődött azzal, hogy a kortársai miféle véleménnyel vannak felőle...

- De egyet mégis ismert, ugy-e? - vágott közbe Turcsányi diadalmasan.

- Ismertem, de várja be a végét: ez az eset se a maga hóbortos elméletét igazolja. El fogom mondani a fehér holló történetét, majd meglátjuk, akkor is olyan nagyra lesz-e azzal, hogy kivételek is egzisztálnak...

A név mellékes, mondjuk, hogy Csiknak vagy Tatárnak hívják a történetem hősét. Csik előkelő író volt, divatos elbeszélő, akinek a munkáiért törték magukat az olvasók és a szerkesztők. Körülbelül negyvenéves koráig csak úgy ontotta magából könnyüszerral a novellákat, de mikor az ötödik X-be átlépett, egy nap észrevette, hogy baj van: az írás sehogyse ment úgy, mint eddig. Igen nehezen, mondhatnám verejtékes homlokkal fogalmazta meg a kis elbeszélő műveit, újra meg újra földolgozta a régi témáit és ötleteit. Amikor egy-egy műve megjelenése után rendes szokása szerint, az irodalmi kávéházba ment, hogy a vazallusai hódolatát fogadja: úgy tetszett neki, hogy a törzsasztal kissé lagymataggá lett a dicséretben és az elismerésben. Szóval kétségtelennek látszott, hogy elérkezett a hanyatlás ideje és a szegény Csik a lakására térve, borzongó háttal így szólott magában:

- Most már bizonyos, hogy az agyvelőm állaga cseppfolyóssá lesz...

Csik önérzetes ember volt, akinek derogált volna, hogy a régi dicsősége morzsáiból tengesse szomorú életét... Egy darabig még megírta valahogy a rendes vasárnapi tárcáit, de mikor egyszer csakugyan elkövetkezett az az előrelátott idő, hogy a szerkesztők hétfőn és kedden adogatták ki a vasárnapi novellákat, Csik elhatározta, hogy végét veti a szájalmas tengődésnek. Betért egy idegen kávéházba, megivott egy cognacos teát, aztán megpróbálta, hogy régi jó számvető létére meg tud-e még szorozni fejből két számot két számmal? A szorzás sikerült, s Csik némileg nyugodtabban dőlt hátra a kényelmes börszékben.

- Paralitikus még nem vagyok, - mondta, - legalább ebben a pillanatban nem. De mivel nem akarom, hogy a rendes társaságom hirtelen abba hagyja a diskurzust, ha véletlenül közénk toppanok s ahhoz nincs kedvem, hogy öreg koromra referádákat írjak a pincetüzekről, hát úgy teszek, ahogy minden becsületes férfi tenne a helyemben: ott hagyom a pályát, mely számomra nem terem több babért. Szerencsére akkor se leszek arra utalva, hogy népkönyhatalványokkal fizessem az ebédemet...

Csiknak egy kis apai birtoka volt a Dunántúl, egy Istentől elhagyott, vadregényes tanya, két órányira minden zszindelyfödeles emberi lakástól. A meghasonlott író összecsomagolta a holmijait: némi fehérneműt, egy becsületben megöszült szmokingot, s igen sok arcképet a művészet világából, - s egy novemberi hajnalban búcsút mondott Budapestnek.

Aznap este már a tanyája nappali szobájában, egy hatalmas cserépkályha mellől, hallgatta a nyárfák fölött zizegő őszi szelet, s mikor reggel fölébredt, a tanyai ház kicsiny ablakából nézte a szomorúan hulldogáló novemberi esőt...

Eleintén bíz' nem volt mulatságos az önkéntes remeteség, de vagy hat hét múlva Csik boldogan ébredt annak a tudatára, hogy ő voltaképp a pusztai élet számára született... Fiatalos hévvel vetette bele magát a kis gazdaság ügyeibe, naphosszat vízhatlan csizmában járta a hideg mezőket és a mocsarakat, s egy napon örömmel vette észre, hogy a tintája beleszáradt a kalamárisába...

Mikor kitavaszkodott, a Csik lelkében a régi lánggal támadt föl fiatalos életösztone: érezte, hogy az idegessége elpusztult, s hogy ismét erős, egészséges, mint annakelőtte. Az elhanyagolt kis gazdaság is föllendült, az ősi ház tisztességesebb formát öltött, új magtár és kukoricaszárító épült s a béresek, érezvén a gazda közellétét, kinyujtották fáradt tagjaikat, s újra nekiláttak a munkának. Csik, ha alkonyat idején (máskor ilyenkor még az ozsonnáját ette a kávéházban) fáradtan nyugalomra tért, némi büszkeséggel így szólott magában:

- Ha így megy, pár év múlva milliomos leszek...

Egy májusi napon odakünn kószált az erdőben, álmodozva szívta magába a zöldelő pázsit illatát, s mikor este hazatért, egy csomó gyöngyvirágot tett a pohár vízbe, mely az éjjeli szekrényén állt. Talán tizennyolcéves kora óta se érezte úgy az írás vágyát, mint e csillagos tavaszi estén. Egy ideig, az illatoktól becsípve, járt föl- s alá a ház előtt, utóbb egy béresasszonyt tintáért s papirosért küldött az ispánhoz. Körülbelül éjfélig lázasan írt, s másnap délben maga adta föl elbeszélését a szomszéd falu postájára. Az elbeszélés alá, melyet az ispán másolt le, ismeretlen álnév volt írva, s Csik diákos félelemmel tért haza a postáról a tanyájára.

- Ha kiadják, hát bizonyos, hogy nem a nevem miatt adják ki, - szólott izgatottan. - A Csertán András neve iránt ugyancsak nem lesznek regarddal a budapesti szerkesztőségben...

Az elbeszélés negyednap megjelent az előkelő ujságban s a második kísérlet után a szerkesztő külön hírben figyelmeztette olvasóit az ujonnan fölbukkant talentumra. Csik nem cserélt volna még a római császárral se s a harmadik elbeszélést már az előrelátott siker biztosságával adta a következő héten a postára...

Sejtik, hogy mi lett a furcsa játék vége? Csik megtette azt, amit rajta kívül csak igen kevesen tudtak megtenni: megcsinálta másodszer is a karrierjét. Épp úgy vagy talán még sokkal jobban megcsinálta, mint első ízben. A Csertán András neve az irodalmi körökből lassanként átszivárgott a nagyközönség körébe, s az ismeretlen író cikkei után lázasan törték magukat az ujságok szerkesztői. Ahol az irodalmat ismerik, mindenütt rajongva beszéltek a csodálatos genieről, aki az anyaföld szűz báját és illatát tudta belehozni az írásműveibe. A falusi Csertán András sokkal népszerűbbé lett, mint amilyen valaha a budapesti Csik Sándor volt s első könyvét, mely új nevével a könyvpiacon megjelent, két hét alatt az utolsó példányig szétkapkodták az irodalmi csemegék barátai...

Mivel eközben a kis gazdaság dolgai is jól folytak, Csiknak ugyancsak nem volt oka arra, hogy megváltozott sorsán bánkódjék. Néha föllátogatott Budapestre, az irodalmi kávéházba, s szerényen adta a pipázó falusit, aki immár a nagy betűket is elfelejtette. Mikor látta, hogy hülyének és agyalágyultnak tartják, mennyei boldogsággal így szólott magában:

- Csak ti tudnátok, amit én tudok, ostobák!... De esküszöm, hogy sohase fogjátok megtudni...

Fitymálva, bizonyos leereszkedéssel beszéltek vele s olykor hosszan eldisputáltak a rejtélyes Csertán Andrásról... Ki ő, mi lehet, mennyi idős? Nős-e vagy nőtelen, tud-e idegen nyelvet, avagy csupán azt az egyet ismeri, amit az anyatejjel magába szívott?... A vita hevében többnyire ügyet se vetettek arra, hogy a szegény Csik Sándor is mondott valamit...

A kétlelkű író később felköltözött Budapestre, de inkognitóját mind a mai napig nem vetette le. Az élő Csertán Andrást nem látta még eleven ember. Talán köztetek van, talán hallja is, amit beszéltek róla, - egy jel, egy gesztus, egy vigyázatlan szó, nem árulja el, hogy a lelke csak úgy röpdös a boldogságtól... Mindig az elfeledt író szerény testi alakjában issza kapucinerjét s valószínű, hogy egykor Csik Sándorral együtt a Csertán András titkát is mindörökre a föld alá teszik...

Ő az egyetlen író, akinek nem bántja a hiúságát, ha azt hiszik felőle, hogy együgyüvé lett... Csik Sándor nem törődik a világ ítéletével, mert a lelkében ott lobog a Csertán András édes és boldogító titka... Az a nekrológ se bántja, amit majd egykor a kávéházban mondanak fölötte, mert ő a sírba is magával fogja vinni azt a gyönyörűséges érzést, hogy sokkal különb volt annál, aminek látszott...

Ez a története az egyetlen fehér hollónak, akit hosszú életemben megismertem...

A vén újságíró ezzel hátradőlt megint a karosszékében és tovább olvasta a Police Gazette-et... A többiek is elhallgattak és kissé megdöbbenve néztek rá...

Jávor tanár.

Egy premiér után volt, január közepén, s Jávor tanár magára öltvén a ruhatárban bundáját, egy percig elvonultatta maga előtt a foyer prémekbe és drága szőrmékbe burkolt szép asszonyait. Már éppen távozni akart, amikor a szeme hirtelen egy magas, fejedelmi termetű hölgyre esett, aki egy tizenhat-tizenhét éves fiu karján készült elhagyni a színház előcsarnokát.

A tanár tétovázva állott meg, s a következő pillanatban már mosolygó arccal lépett közelebb a szép nyulánk asszonyhoz.

- Kommerné ő nagysága, ugyebár? - mondta barátságosan.

Az asszony hüvösen nézte végig.

- Az vagyok. És nekem kihez van szerencsém?

A férfi hangosan elnevette magát.

- Nem tudja? Igazán nem tudja? No nézzen meg egy kicsit jobban, nagyságos asszonyom.

Az asszony még mindig idegenül pillantott rá, de egyszerre élénken kipirult.

- Jé, nem Jávor Feri? Bizony Isten csak most ismerem meg. De mennyire megváltozott, mennyire, szinte hihetetlen! Mikor utóljára láttam, ugyan hány éve is ennek, mondja csak?

- Van már legalább is tizenöt. De a nagyságos asszony most éppen olyan, mint akkor, amidőn a táncpróbán a második négyest velem táncolta...

A szép asszony könnyedén fölsóhajtott.

- Jávor, maga nagyon udvarias, de szemtelenül hazudik... Tizenöt év egy asszony életében, no köszönöm alássan!

Kacérul megigazgatta a bundája gallérját, amíg Jávor udvariasan melléje szegődött. E pillanatban ő is arra gondolt, amire a kísérője: a havas, Isten háta mögött fekvő vidéki városra, amelynek annyi sok éven át ő volt a koronázatlan királynője. Kommerné! ez a név szinte fogalommal lett a férfiak között, akik megszokták, hogy a gyönyörű elvált asszonyban tiszteljék a női grácia, az igazi előkelőség, az elegáns mondaine-világ képviselőjét. Hogy miért vált el az urától, azt a kis városban már talán senki sem tudta (hiszen mindössze egy évig se éltek együtt), de szinte hagyománnyá lett, hogy minden fiatalember ő beléje legyen először szerelmes s minden asszony ő utána rendelje meg a kalapjait és a toalettjét. Mikor Jávor, érettségiző diák korában utóljára koptatta a vidéki utcák kövezetét, Kommerné már túl volt a huszonötödik életévén; most tehát közel járhatott a negyvenhez. De ugyancsak nem akadt volna férfi, aki a karcsu, bársonyos arcu, ragyogószemű fiatal asszonyt ennyinek nézze. Jávor, amint a pillantása újra és újra végigsiklott rajta, ámulva ezt gondolta magában:

- Szinte úgy tetszik, hogy magam is diák lettem újra... Ez már aztán igazán a csodánál is több...

Egyszerre eszébe jutott a fiatalsága, amikor három éven át lakott a szép elvált asszonnal egy földél alatt; ő volt ugyanis a Kommerné két gimnázista öccsének a nevelője... Szegény fiu létére nagy szerencsének tarthatta, hogy tanárai jóvoltából a gazdag és előkelő házhoz bejuthatott. Hányszor falta szinte föl mohó pillantásával a bájos teremtést, mikor az ebéd vagy a vacsora alkalmával egy asztalnál ült vele... A kisvárosi pletykák az ő füléhez is eljutottak, s így jól tudta, hogy Kommerné ugyancsak nem irtózik az udvarlóktól... Mindig volt egy-egy

szerencsés kópé, akinek a nevét összefüggésbe hozták az övével, s a kis instruktor, akárhányszor szórakozottan, tüzelő homlokkal hallgatta ki a tanítványait a természettanból, amíg a főnöknője egyedül ült a harmadik szobában valamelyik udvarlójával... Hogy irigyelte őket, milyen pokoli féltés lobogott ilyenkor a gyermekesen rajongó szívében! De a titkát óvatosan magába zárta, hiszen nem akarta, hogy kinevessék...

Tizenöt éve mult annak, hogy a kisvárosból elkerült, s azóta szédületes karriért futott be, A szegény kis nevelőből kitűnő orvos lett, majd az egyetem egyik tanszékére is meghívták. Jávor tanár: ezt a nevet most már az utolsó faluban is ismerték. Boldogtalan félholtak csillogó szemmel álmotdák arról, hogy a híres tanár a betegágyuknál megjelenik, s haldokló nábobok a félvagyonyukat ígérték neki, ha tudományával még két-három évet kikényszerít számukra a gondviseléstől...

- Maga aztán csinos kis karriért csinált, - mondta a szép asszony kipirulva, amikor hármásban az utcára kiértek.

Jávor udvariasan meghajolt, Kommerné pedig tréfás mentegetőzéssel folytatta:

- Bocsássa meg, hogy olyan illetlen vagyok és így egyszerűen csak *magának* szólítom... Tudom, hogy azt kellene mondanom: Tanár úr, de higgye el, nem megy rá a nyelvem... Szinte azt hiszem, hogy az az egész tizenöt esztendő csak álom: maga meg mindig diák, én pedig fiatal és szép vagyok...

A férfi válaszolni akart valamit, de az asszony mosolyogva leintette. Szótalanul mentek a legközelebbi kocsiállomásig, ahol Kommerné, - bár kissé tétovázva, - odanyújtotta neki a keztyűs kis kezét.

- Elmegy? - kérdezte Jávor tanár, amíg a kis kezét egy pillanatig a magáéban tartotta.

- Hát mit tegegyek? Csak nem sétálhatunk itt föl s alá a havas esőben?

- Tudja mit? Van egy kitűnő ötletem. Ha nincs jobb dolga, engedje meg, hogy önökkel vacsorázzam... Szépen elhajtattunk valami fogadó elé s éjfélig elbeszélgetünk és cigánymuzsikát hallgatunk.

A szép asszony habozva fordult fiatal kísérőjéhez.

- Vendéglőbe menjünk, mikor odahaza fejedelmi vacsora bár bennünket?... Mit mondasz hozzá Bandi, mit gondolsz?... Te vagy a lovagom, tőled függ, hogy mit csináljunk?...

- Óh, nekem egészen mindegy, - szolt a gyerek illedelmesen. - Ha a néni úgy parancsolja, hát vendéglőben is vacsorálhatunk... Majd a fogadóból telefonálok haza, hogy ne várjanak bennünket...

Rövid eszmecsere után beültek egy kényelmes fiakkerbe, s elhajtattak a Dunapartra, a szőnyeges, fehér világosságban úszó, cigánymuzsikától hangos és mégis diszkrétül finom vendéglőbe, ahol a híres Jávor tanárt jól ismerték; hamarosan kerítették is a számukra egy jó sarokasztalt, pálmák között, a zenéhez közel, a dunaparti fogadók obligát törzsalakjai: a kékatillás, kipirult, pezsgőző huzárönkéntesek szomszédságában.

A tanár pompás menüt állított össze, a jegesvödör is odakerült később az asztal mellé, a cigány régi magyar nótákat húzott, s a füstös levegő farsangiasan vidám és mámorító hangulattal volt tele... Jávor rágyújtott egy nagy szivarra, bizalmasan közelebb hajolt egykori úrnőjéhez, aztán halkán, csillogó szemmel ezt mondta:

- Nagyságos asszonyom, most elárulok egy titkot, de előbb meg kell ígérnie, hogy nem haragszik érte...

- Szent Isten, Jávor, maga megijeszt... Ha a sejtelmem nem csal, hát azt fogja bevallani, hogy szerelmes volt belém...

A férfi melankólikusan bólintott, aztán egyszerre megeredt belőle a szó:

- Hogy szerelmes voltam, ez nem a kellő kifejezés, egyszerűen majdnem megbolondultam a féltékenységtől. Amíg a fiúkkal a természettant, meg, a történelmet átvettük, az én eszem egészen másutt járt: odabenn a maga kis szalónjában, ahol egy-egy kitüntetett barátjával csevegett... Mit nem adtam volna, ha csak a kulcslyukon át is benézhetek!... Sokszor úgy éreztem, hogy az ereim megpattannak az indulattól, s a szegény szívem úgy vert, hogy szinte belesápadtam... A fantáziám izgató képekkel telt meg s úgy képzeltem, hogy amíg én itt a Cartesius ördögöcskéiről prelegálok, odabenn a titokzatos félhomályban, egy boldog fickó a maga kicsike kezét csókolja... Hányszor sóhajtottam föl magamban, mialatt a homlokomat hideg verejték borította el: „Egyszer valamikor, majd ő is megtudja, hogy ki vagyok; de mit ér nekem most minden jövődöbeli diadalom, ha e pillanatban egy gérokkos számár bókjait és ömlengéseit hallgatja...”

Kommerné szeme sajtáságosan csillogni kezdett.

- Szegény barátom, hát igazán olyan szerelmes volt belém? És igazán azt hitte, hogy odabenn a nyitott ajtó mögött ilyen titokzatos jelenetek történnek?... Ha tudná milyen együgyű volt, mennyire csalódott... Az a gérokkos számár kisvárosi pletykákat mesélt nekem és volt eszemben, hogy a szerelmi vallomásait meghallgassam... Amíg maga a féltékeny szerelmes kinszenvedéseit érezte, én talán ásitottam és unatkoztam odabenn a harmadik szobában...

Jávor hitetlenül nézett a szép asszonyra, aki melankólikusan folytatta:

- Hát igazán rossz és könnyelmű asszonynak tartott? Hát igazán azt hitte, hogy szerelmi kalandokon járt az eszem?... Jávor, nem gondoltam volna, hogy maga is ennyire félreismer...

Oly megindultan mondta ezt, hogy a fiatal embernek hirtelen megdobbant a szíve... Itt, a hófehér világosságban, a parfümös, mámorító levegőben, a cigány érzékeny nótái mellett hirtelen úgy rémlett neki, hogy az elmúlt tizenöt esztendő csak egy bolondos álom... A fiatal, rózsás arcú, csillogó szemű asszony most szebbnek tűnt fel előtte, mint valaha... Ez a bájos teremtés csakugyan a negyvenedik életévében járna? Csúf és hihetetlen hazugság az... Jávor amíg látszólag a cigány nótáját hallgatta, újra és újra lopott pillantást vetett a Kommerné tüzelő arcába, csillogó szemére, hosszú és mégis gyönyörű alakjára... Addig-addig nézte, amíg a szép asszony halkan meg nem szólalt:

- Ugy-e, hogy csúffá és öreggé lettem? Ugy-e, hogy most már nem dobogna meg a szíve, ha a harmadik szobában a pénzügyigazgatósági titkárral beszélgetnék?...

A tanár néhány percig hallgatva szívta a szivarját, s gondolkodó arccal nézegetett a szivarja füstjébe, aztán komolyan válaszolt:

- Igaza van, nagyságos asszonyom, hogy most más szemmel nézem, mint akkor... De tudja-e, mi ennek az oka?... Az, hogy többé már nem a holdsugaras sóhajgatás, hanem az úgynevezett összehasonlító szerelem híve vagyok... Azé a szerelemé, mely józan megfontolással állítja szembe az egyik asszonyt a másik asszonnal...

- Engem például kivel állít szembe?

- Mindazokkal, akik évek óta az utamba kerültek, a sorsomat irányították, s az életemben valamiféle szerepet játszottak...

- És mit mond a józan megfontolása?

- Azt, hogy magához hasonló asszonnyal még sohase találkoztam... Lehet, hogy csupán az én idegrendszeremre hat ilyen erővel, de bizonyos, hogy maga az én szememben a legvonzóbb, a legbájosabb, a legcsábítóbb asszony... Én, a lusta és fáradt ember, szinte frissebbnek, elmésebbnek, vállalkozóbbnak érzem magam, hogy magával szemben ülhetek... Mintha oxigént lehelt volna be, vagy mintha egy erős éter-injekcióval hoztam volna mozgásba a vérem keringését...

Kommerné hangosan elnevette magát - vigyázva nevetett, hogy a fehér fogsora kilássék - aztán jókedvűen szólott:

- Az már bizonyos, hogy maguk orvosok, még az udvarlási rendszerükben is mások, mint a többi férfi... Azt lehetne mondani, hogy szinte anatómiai alapon udvarolnak... Az oxigén meg az éter-injekció pompás!... Nem csodálnám, ha hiteles bulletinnel igazolná, hogy csakugyan szerelmes belém; olyan bulletinnel, mely a hőfokát, a szívedobbanásait, a léleketvételeinek pontos számát is közölné velem...

Ragyogó szemmel kacagott föl még egyszer, - látszott rajta, hogy milyen jól esik neki a híres ember beszéde. Jávor tanár tréfásan bólogatott, aztán lemondólag intett a kezével.

- Most is csak annyiba vesz, mint mikor a gimnazista öccseit a matematikára tanítottam... Pedig, ha a szívembe látna...

- Melyik kamarába? A rekeszizom innen vagy túl levő részét gondolja?

- Hiába mulat rajtam, nem mindennapi dolog, hogy valaki a szerelmét tizenöt éven keresztül konzerválja...

- És az se, hogy valaki tiszteletreméltó matronákba szerelmes...

A tanár közelebb hajolt Kommernéhez, az arca kipirult, s majdnem diákos izgatottsággal súgta:

- Tudja mi lehetne a legforróbb kívánságom az életben?

- Micsoda?

- Hogy egyszer, egyetlen egyszer is, én ülhetnék ott a harmadik szobában, ahol a pénzügyigazgatósági fogalmazó ült...

Az asszony elpirult, leányosan lesütötte a szemét, majd szóval csipegetni kezdte a jardiniéren sárgálló szőlőfürtöt. Aztán egyszerre mintha egészen más témáról beszélne, hangosan, jókedvűen szólt a tanárhoz:

- Ha kedves volna Jávor, hát holnap délután feljönne hozzánk egy csésze feketére... Nemcsak pompás kávé kapna, de egy jótéteményt is követne el: egy unatkozó asszonyt elmulattatna, vagy egy félórán keresztül... Ebéd után egy teremtett lélek sincs otthon, s az az egyetlen szórakozásom, hogy egész az uzsonnáig alukálok... Már akárhányszor megtettem, hogy a konyhában a szakácsnéval pletykáztam, csak hogy az időt valamivel agyonüssöm...

- Akarja, hogy holnap délután feljöjjelek? - szólt Jávor tanár ragyogó szemmel.

- Ha nem fél, hogy halálra unja magát, akkor jöjjön föl!

Csábító tekintetet vetett a férfira, akit egyszerre szilaj jókedv fogott el; intett a cigánynak s diadalmas pillantással ütötte a pezsgős poharát az asszonyéhoz...

A banda utóbb, mikor az étterem már jóformán kiürült, egészen oda hurcolkodott az asztalhoz, s a pincérek fűrgén, szolgálatkészen sűrögtek-forogtak a kis mulató társaság körül... Egy szigorlóorvos, aki vidéki rokonaival szerényen húzódott meg az egyik sarokban, csodálattal és

megdöbbenéssel nézte, hogy a híres tanár ég felé emelt karral dirigált hajnal felé a cigánybanda primásának...

Jávor később egészen hazáig elkísérte a mindjobban érzékenyülő Kommernét, s a míg a ház-mester ajtót nyitott, még egy utolsó mélységes pillantást vetett a szép asszony szemébe. Aztán erősen megszorították az egymás kezét s Kommerné lehunyt szemmel így szólott:

- Tehát holnap!

- Holnap, - suttogta Jávor tanár reszketve.

Gyalog indult hazafelé a lakására, szivarra gyujtott, s jó darabig kóborolt a csillagsugaras éjszakában, melynek homályát a keleti pályaudvar felől, már kezdték áttörni a hajnal rózsás és aranyba játszó színei... Otthon kitárta az ablakát s egy ideig a körüli fák kopott ágait nézte. Bár a háztetőket csillogó hószilánkok fedték, Jávor tanár úgy érezte, hogy tavasz van, odalenn mandulafák nyílnak s édes, részegítő illatok suhannak be szomorú aglegény lakásába... Füttyörészni kezdett valami keringőt, amelyet még orvosnövendék korában hallott odafönn, a karzat legutolsó sorában, mert jobb helyre, fájdalom, nem tellett... Aztán becsukta az ablakot, leült az egyik karosszékbe, s dobogó szívvel így szólott:

- Tehát holnap!

De mi volt ez? A dolgozószoba sarkában, a villamoszó gép mellett, egy ösztövérszontváz állott, egy csöndes, de fölöttébb gunyolódó fickó, aki Jávor tanárral az éjszakai órák magányában nem egyszer érdekes diskurzust folytatott már...

A szontváz mindent tudott és mindenről megmondta őszintén a véleményét. Jávor tanár legalább a maga elfogultságában, így képzelte... Bölcs és szókimondó legény volt, aki szuverén felsőbbiséggel nézte e gyarló világ eseményeit... A tanárnak úgy tetszett, hogy a szontváz most is csúfolkodva pillant rá a sarokból, aztán lenézéssel így szólt hozzá:

- Tehát holnap lesz, méltóságos tanár úr, az a nap, amikor a gyerekkori regény legutolsó fejezete lejátszódik... Hogy vacogott egykor a fogunk, arra a gondolatra, hogy a szép, a búbajos, a kacér Kommerné szerelmesen, dobogó szívvel borul a vállunkra. Holnap diadalt ül a gyerekkori szerelem: az udvarlásnak, a vonakodásnak, a pillanatnyi haragnak, csók és ölelés lesz a vége... Csak pár óra még és méltóságod azzal a tudattal jön le a lépcsőkön, hogy a tudomány férfija, mint nőcsábító se tartozik éppen az utolsó legények közé...

A szontváz hangtalanul föl kacagott, aztán még gúnyosabban folytatta:

- És aztán? Mi lesz aztán? Méltóságod egy diadallal gazdagabbá lesz, de egy szép, egy édes, egy poétikus illúzióval szegényebbé... A valóság, méltóságos tanár úr, mindig megöli az álmokat, s a hitvány életben egyedül az álom ér valamicskét... A Kommernék csak addig teszik boldoggá az embert, amíg egy elérhetetlen álom hősnői, s rögtön, szétoszlanak, eltűnnek a semmiségbe, amikor megfogható valósággá tömörülnek... A gyerekkori regény ma még egy rózsaszínű mese a méltóságod szívében, de holnapra hideg, szürke, közömbös emlékké fakul, olyanná, amelynek se színe, se illata többé... Ne örüljön hát a diadalának, méltóságos tanár úr, mert ez a diadal sokkal többjébe kerül, mint amennyit megér... A multjának legbájosabb melódiáit adja könnyelműen cserébe érette...

Jávor tanár sokáig maga elé meredt, aztán közelebb ment a szontvázhoz, s gyöngéd, majdnem hálás pillantást vetett a szontember homályos szemüregébe... Aztán lefeküdt, magára húzta a paplant, s tíz perc múlva jóízűen aludt.

Titánia nászúton.

Miután fél Európát szerencsésen átkóborolta, Nyitray megállt egy napra Münchenben, hogy a Bavariáról is mesélhessen majd otthon, a rendes vacsorázó asztalának. A droschke elvitte a Vier Jahreszeiten-be, ahol a portás jóakaratóból megkapta azt az első emeleti szobát, amelyből tizenöt perccel azelőtt utazott el egy porosz vezérkari ezredes. Nyitray fölvitette a csomagjait, átöltözködött, majd lecsavarván a villamos világítást, vállalkozón nekiindult a bajorok ismeretlen fővárosának. Körülbelül másfél óráig csatangolt, tizenegy után pedig betért egy café restaurantba, ahol lomha jóakarattal nyugodott bele abba a menube, amelyet a fehérkötényes főlzolgaló kisasszony ajánlott neki.

Őszintén szólva, Nyitray nem is igen tudta, mit eszik, mert a huszonnégyórás utazástól megernyedte idegei ez estén még jobban zaklatták, mint rendesen. Öt héten át szerencsésen kiverte a fejéből azt az ostobaságot, amely az első nap majdnem az öngyilkosságba kergette - és most megint szomorúan érezte, hogy nincs egészen meggyógyulva. Az utazás nem izgatta többé, az egyedüllét pedig terhes volt neki. Amíg a rossz bajor kalácsot öntudatlanul morzsolgatta, így szólott magában:

- Bár megfojtották volna azt a csacsit, aki legelőször szerelmes volt.

Nyitray most is az volt, hiába akarta magával az ellenkezőt elhitetni. Egy reggel a himenhirek közt olvasta, hogy Terka kisasszony jegyet váltott Katona úrral. Terka kisasszonyt Nyitray úr öt évig a magáénak tekintette, üres óráiban képzeletbeli lakásokat butorozott be, amelyekben Terka kisasszony himzett köténnel járna ide-oda, mint a világ legbájosabb felesége, - s ime egy nap kiderült, hogy tervezgetései nem értek egy fabatkát. Egy öreg nagynéni vagy egy egyes házasságközvetítő kihalásztta Katona urat az ismeretlenség homályából, Terkáéknál föltették az ezüstgirandole-okat, az idősebb nővér és a Terka sógora bizonyos méltósággal foglaltak helyet a családi asztal mellett, s egy szombat este, ötödfél napi ismeretség után, Terka szerelmesen omlott a Katona úr nyakába. Nyitray úgy szégyelte magát, mint egy siheder kölyök, s talán tíz évet elenged az életéből, ha így szólhat a hűtelen leányhoz:

- Szálanként szeretném kitépni a hajamat, hogy csak egy pillanatig is eszembe juthatott az a badarság... Maga lenne a feleségem, maga?... És én még ellágyulva sóhajtozhattam az arcképéhez, amíg maga türelmetlenül várakozott erre a kövér, duplatokás filiszterre... Ötödfél-napos ismeretség után belebolondult egy fekete jaquetbe, mert hiszen Katona urat sem ismerhette jobban, mint a jaquetjét... De azért ne bánja, az ő ostobasága mellé kitünően illik a maga üressége és hiúsága...

Nyitray azonban nem mondott semmit, hanem úgy vágatott az utcán két napig, mintha elvesztette volna a józan eszét, Később, mikor az esküvő napjának is hírét vette, ideges gyorsasággal váltott meg egy fél Európára szóló körutazó jegyet. Egy nappal a Terka esküvője előtt Nyitray már az orient-express kocsijában ebédelt s azóta öt héten át, amíg a színházakat, a galériákat és a legalávalóbb chantantokat bujta, bizonyos meglepéssel konstataálta magában, hogy a Terkával kezdett egész epizódot véglegesen kiverte a fejéből.

Sajnos, nem úgy volt, - most jobban érezte, mint valaha. Nyitray még bejárt vacsora után néhány kávéházat, egymásután a földhöz vágott egy csomó rossz bajor szivart, s éjfél után hazatért a hoteljébe. Miután meghagyta, hogy kilenc előtt ne háborgassák, rosszkedvűen ment föl a szobájába és vetközni kezdett.

Cigarettaáztatva oldogatta le a nyakkendőjét, mikor a szomszédos szobában, amelyet magas szárnyasajtó választott el az övétől, hangos beszélgetést hallott. Az ajtót zajosan nyitotta föl pár későn jövő vendég s a papírfalakon át tisztán lehetett hallani, amint egy férfihang így szólott magyarul:

- Azt hiszem, pont tizenkettőkor indul Bécs felé a párisi expressz.

Egy női hang így felelt:

- Jó lesz, ha nyolc után fölkelünk, mert még Hanfstaengnél is rendbe kell hozni az acélmetszetek dolgát.

Nyitray úgy érezte, hogy szédülni kezd, - a hang ismerős volt előtte. Mi volt ez, álmódott? De nem, a női hang megint megszólalt a szomszéd szobában és Nyitray rémülten esett le az egyik fauteuilebe. Nem lehetett többé tévedésről szó; a Terka hangját hallotta. Terka itt volt a szomszédban, alig öt lépésnyire tőle.

Honnan került ide, micsoda pokoli véletlen volt ez? Nyitray egyszerre úgy érezte, hogy megbolondul, Terkát és a férjét egy vékony ajtó választja el az ő szobájától. Mielőtt valami ostobaságot elkövethetett volna, izgatottan nyomta meg a villamos csöngetőt.

A szobaleány csak egy negyedóra múlva került elő éjjeli pongyolában.

- Kik laknak itt a szomszéd szobában? - kérdezte tőle Nyitray.

- Egy fiatal pár, amely tegnapelőtt jött Párisból. Azt hiszem, nászutasok lehetnek.

- Hogy hívják őket?

- Azt nem tudom, de magyarok és Budapestre valók.

Nyitray diszkrétül mosolygott:

- Két éjjel nem aludtam, - szólt - és most meg ezek háborgatnak a folytonos csacsogásukkal. Nem volna egy üres szoba, ahová átköltözhetném?

- Nincs, még az udvari szobák is mind el vannak foglalva. Tegnap húsz vagy huszonöt angol vendéget kaptunk Londonból.

Mikor a szobaleány kiment, Nyitray végigsimította a homlokát.

Mit tegyen? Érezte, hogy nem tudná behunyni a szemét. Meg kellett volna vetnie ezt a léha, nevetséges leányt, de a szíve tele volt kicsorduló szerelemmel!... Még mindig szőke, leányos pompájában látta maga előtt a kis Terkát, akinek ablakai alatt órákig elgyalogolt olykor a legesősebb éjszakákon, aki fehér, bolyhos belépőjében néha olyannak tűnt föl előtte, mint egy illatos, májusi tündér. Amióta egyizben Terkával táncolt valami vidéki majálison, évekig érezte az erdei fenyők harmatos, részegítő illatát, ha a kékszemű leányra gondolt. És ez a kis tündérkirályné lenne itt a szomszédjában egy idegen férfi oldalán? Nyitray előtt világos volt, hogy valami ostobaságot kell elkövetnie, de most fogalma sem volt arról, hogy mit fog tenni? Egy pillanatra az járt a fejében, hogy hangosan meg fogja kopogtatni a szobáikat elválasztó szárnyas ajtót, s ha egy félénk hang megkérdi, ki van itt, így felel majd az ő láthatatlan rejtekéből:

- Én vagyok, Nyitray, tudja, akivel a második négyest táncolta azon az erdei majálison. Ha egyébre nem emlékszik, kis Terka, ezt a négyest még talán nem felejtette el. Itt vagyok és tanuja vagyok a boldogságának. Ne haragudjék hát, ha ilyen szokatlan időben gratulálok.

Később furfangos terveket eszelt ki, amelyekkel Katona urat el lehetne csalni a felesége mellől. Ilyenformát gondolt magában:

- Valami távoli pontról, teszem föl a Luitpold-kávéházból névtelen levelet küldök Katona urnak, hogy azonnal jöjjön, mert egy szomorúan sürgős ügy forog szóban. Ha aztán kitette a lábát, az én gondom, hogy Terkához bejussak. Ha pedig egyszer odabenn vagyok, akkor emberhalál lesz a tréfás kaland vége.

De Nyitraynak még fölindulásában is volt annyi esze, hogy így feleljen önönmagának:

- Csak azt lessem, hogy egy névtelen levélre kimozduljon a puha fészekből. A pincért alkalmasint kidobná, mint ahogy én is kidobnám, aki a házasságom negyedik hetében háborgatna.

Szinte csiklandozta a torkát, hogy átkiáltson:

- Itt vagyok és minden szót hallok. Pfuj - kis Terka, nem szégyenli magát, hogy ez előtt a kövér, idegen úr előtt bontja ki aranyzőke haját...

Már csaknem kiszaladt az ajkán az első szó, mikor tompa hangok ütötték meg egyszerre a fülét. A Terkáék szobájában két nehéz cipő koppant meg a kemény parketten, - Katona úr levette a cipőt. Később a lavoírban megloccsant a víz, majd egy álmos, ásítással megszakított hang verődött át a Nyitray rejtkehelyéig.

- Teringettét, hogy megint nem találom. Pedig biztosan tudom, hogy az este ide tettem a kékításkába.

- Mit keressz? - kérdezte Terka.

- A hálóinget.

Hangosan dobáltak ide-oda néhány ládát, az apró kulcsok megfordultak a lakatokban, Katona úr (világosan lehetett hallani) szuszogva motozott mindenütt a különböző ruhaneműek között. Terka pedig így szólt az ő édes, dallamos hangján:

- Ott nincs, már honnan került volna az én utcai toalettjeim közé? Talán abban a meggyiszínü kofferben van, vagy várj, nézzük csak itt a skatulyában...

Nyitray, mintha a lába gyökeret vert volna, ijedten állt meg a legelső szónál, de egyszerre hangosan elnevette magát. Oly pokolinak találta, hogy az ő szép, poétikus Terkája, a fehér ruhás, gyöngyvirágillatu májusi tündér, a Katona úr hálóingét keresi, hogy hirtelen úgy érezte magát, mintha becsipett volna. A zőke Titánia tavaszias glóriája eloszlott, a kis bolyhos belépő, a majális, a harmatos fenyők illata - mind elmosódott a levegőben, mint a szivar füstje. A kis Terka zőke, leányos bájossága helyett egy borzas, józan, köznapi asszony jelent meg a képzetében: dr. Katona Ferencné. Most már ezt szerette volna átkiáltani:

- Nem hiányzik-e egy gomb a hálóingről nagyságos asszony? Ha hiányzik, varrja föl, mert Katona úr meghúthatná a nyakát.

Oly keserü világmegvetéssel kacagott föl, mint Gyenes úr néha a Faust második fölvonásában. Aztán fölvette megint a kabátját s világos reggelig csatangolt München öreg tornyai és házai között.

Bella kisasszony tudománya.

Egy szép, szőke kis leányt, akinek Fodor Bella volt a neve, megkért egy komoly és némileg szótalan fiatalember. Előbb jó ideig ott csavargott a leány ablakai alatt, aztán megismerkedett vele a kereskedelmi egyesület kosztümbáljáján, miután, mindenesetre nagy lelki és testi szenvedések után megtanulta valahogy a boszton-táncot is. Ez, valljuk be, nagy áldozat volt a részéről, miután a fiatalember nem tartozott az úgynevezett viveurök közé; rossz szabású kabátokat viselt; ha leányokkal beszélt, mindig elpirult, s reggeltől napestig mint gépészmérnök dolgozott egy óriási kiterjedésű vasgyárban. Ilyenkor ő is ócska bluzt viselt, a kezei kormosak és piszkosak voltak s mikor a hatalmas, forróságtól fülledt munkatermekben, a kék lángok között ide-oda járt és a vérvörös, sziporkázó, folyékony vasat nézte, maga is olyan volt, mint valami alvilágból idetévedt ördögfiók. Este megmosta ugyan a kezeit s zubbonyát fekete kabáttal cserélte föl, de őszintén szólva, ilyenkor sem vedlett át igazi szalónemberré, a társaságban nagyokat hallgatott s ha megszólalt, többnyire naiv és ostoba dolgokat beszélt. Nem azért, mintha neki is nem lett volna annyi esze, mint a többi férfinak, hanem abból az egyszerű okból, hogy a lányok jelenléte módfölött fölizgatta. Nem szabad hát csodálni, hogy a szép, szőke Fodor Bella, mikor az apja tudatta vele, hogy a gépészmérnök a kezére pályázik, ajkbigyesztve így szólott:

- No lám, nem is akar kevesebbet, mint hogy a felesége legyek?... Hát még mi kéne a kis portici némának?... Ez vajjon komolyan azt hiszi, hogy elég, ha a nagy szeméit rám méregette néhányszor?... Nem, ott még nem tartok, hála Isten, hogy a két balkezes embert válasszam élettársamul...

Az apa, aki alelnöke volt a kültelki demokrata-pártnak, inkább a külszín megtartása kedvéért, semmint komoly meggyőződésből, tett néhány felületes megjegyzést:

- Gondold meg, kis leányom, hogy ő a munka és a becsület képviselője... Talán nem tud úgy beszélni, mint a nagykövetségi attachék, de a keblében derék és nemes szív dobog... És a munka, édes leányom, a munka...

A leány itt vállátvonva félbeszakította a patétikusan szavaló öreg urat.

- Hagyd, apám, nekem a munka nem imponál... Ha munkás ember volna az ideálom, akkor egy ácsmesterhez, vagy egy öregbéreshez mennék feleségül... Én azzal, hogy a jövőbelim dolgozik-e, vagy nem: annyit se törődöm, mint azzal, hogy Chinában volt-e eső a mult csütörtökön?... Nekem egy szép, kedves, elegáns és ötletes fiatalember kell, aki a legszebb gérokkot és a legszenzációsabb nyakkendőket viseli az egész városban...

S mikor az öreg Fodor rosszalólag rázta meg a fejét, így folytatta:

- Nem azért tanultam zongorázni, nem azért beszélem perfektül a francia nyelvet, hogy most a Schlemil Péter karjaiba temetkezzem...

E szavak után visszavonult a boudoirjába, hogy egy pikáns francia hetilap legújabb számát elolvassa. Később felöltözött s elment egy barátnője jourjára s talán végképp megfélemedezett volna a kérőjéről, ha ez estén, vacsora után, mikor kékfüggönyös, csipkével díszített ágyszékében nyugalomra tért, s félig ébren, félig álmodva hánykolódott selymes plumeau között, egy furcsa s valószínűtlen vendég nem kopogtat a hálószobája ajtaján.

A szőke, hófehér Bella ijedten nézett az aranycirádás szárnyasajtó felé.

- Vajjon ki lehet? - kérdezte magában dideregve.

De csakhamar elmúlt az ijedtsége: a küszöbön egy régi és kedves ismerőse jelent meg. Még most is, bár nagy, eladó leánnyá serdült, igen jól emlékezett rá: hiszen valaha, kicsike baba-korában, minden áldott estén találkozott vele... Szép, nedvesszemű, csillaghímes ruhába burkolt leány volt, akinek fűrtái fölött villamos fény ragyogott... Bella, amíg nagy leánnyá nem lett, minden este látta, mikor zöldfüggönyös ágyába lefeküdt; a szomorú tündér ilyenkor helyet foglalt az ágya szélén s jóságos, szinte anyai pillantásokat vetett rá... Bella érezte, hogy a pilláira jótékony álmot bocsátkozik, de azért tisztán hallott minden szót, amit különös látogatója intézett hozzá:

- Jó voltál-e, nem haragítottál-e meg senkit? - kérdezte halkán a tündér. - Nem torkoskodtál-e a spájzban, nem kínoztad-e a szegény cicát, ami nem mehet el panaszra az édesanyádhoz?... Megtanultad-e a leckédet és nem voltál-e irigy a barátnődhez?... Mindent el kell mondanod nekem, mert, amint tudod, én vagyok a te jó szellemed...

A Bella szemét ilyenkor elfátyolozták a könnyek, a szívéből pedig kitört az igazi búbanat... A jó szellemének mindent megvallott s százszor őszintébb volt hozzá, mint az édesanyjához... Egy este azonban a Bella tündére még szomorúbb, még bánatosabb volt, mint rendesen.

- Kicsi Bellám, nézz meg jól, - mondta meghatottan, amíg csillaghímes ruhájában megint helyet foglalt az ágy szélén. - Nézz meg, mert talán ma látsz utoljára az életben...

- Nem fogsz többé eljönni hozzám? - kérdezte Bella megdöbbenve.

- Nem, mert az én hivatásomnak vége... Holnaptól fogva nagy leány leszel, aki már maga is meg tudja különböztetni a jó cselekedetet a rossz cselekedettől... Amíg kicsike voltál, én vigyáztam minden lépésedre; most már itt az ideje, hogy magad vigyázz magadra... Pá, kis Bellám, sohase feledd el, hogy mire tanított a jó szellemed...

Bella e nap óta nem látta többé a nedvesszemű tündért. Annál nagyobb volt a meglepetése, hogy most, mikor már majdnem megfeledkezett róla, hirtelen csak ott termett megint a hálószobájában...

- Te vagy? - kiáltott föl örömmel, míg a vonásai egyszerre megváltoztak. A gazdag leányok göggye egy pillanat alatt eltűnt az arcáról s az ágyban ismét a kicsike, gügyögő baba feküdt, aki sírva borult valaha a jó szelleme karjai közé, amikor a lelkiismerete foltos volt valami rossz cselekedettől...

A nedvesszemű leány helyet foglalt az ágy szélén s a Bella kezét jóságosan végigsimította. Aztán lágy, szívbelpózó hangon szólalt meg, oly szomorúan, hogy a Bella szíve elfacsarodott a fájdalomtól.

- Hát erre tanított valaha a jó szellemed? - susogta szemrehányólag. - Göggyös, szívtelen és könnyelmű lettél, aki nem a szívet nézed, hanem a kabátot és a nyakkendőt. ...Oh, kis Bellám, mennyire sajnállak... Hát belőled is rossz és kacér asszony lesz, aki nem a boldogságot keresed, hanem a vétkest, a hivalkodót, a bűnrecsábító csillogást...

A leány lesütötte a szemét, a jó szelleme pedig így folytatta:

- Azt mondtad tegnap, nem azért tanultál zongorázni s nem azért beszélsz perfektül franciául, hogy most a Schlemil Péter karjai közé temetkezzél... Szegény kis Bellám, ha tudnád, amit én tudok!... Ne dicsekedj a zongoratudományoddal és a francia beszédeddel, mert a műveltségeden száz és száz ember vére tapad... Egy temető félig-meddig megtelt emberi hullákkal, hogy tebelőled finom és úri kisasszony lehessen... Akarod hallani, hogy honnan származik a tudományod?...

- Akarom.

- Legyen, kis Bellám, hiszen itt az ideje, hogy mindent megtudj... Az apád nem volt ám mindig gazdag, előkelő úr, akinek te ismered, mióta az eszed megjött... Szegényen, egy szál kabátban vándorolt ide a felföldi hegyek közül s mivel nem jutott okosabb dolog az eszébe, hát pálinkásboltot nyitott a gyár szomszédságában... A gyárban hatszáz szegény ember dolgozott, hatszáz nyomorult, földhöztapadt ördög, aki a keresményét mind odahozta a pálinkásboltba... Nappal a gyár kísérteties tüzei körül forgolódtak, este kurjongatva öntötték magukba a pálinkát... Addig öntötték, míg egy napon elérte őket a végzetük: kiben a pálinka gyulladt meg, ki az utcán esett össze, kit a gyár kegyetlen gépei kaptak el, amikor részeg fejjel a nagy szíjjak körül támolyogtak... Megölte őket az ital, amit apád a kicsiny boltban mért... Szinte naponkint kihurcoltak egy-kettőt a temetőbe, ott estek össze a bolt lépcsőjén, az utca sarában, a kocsni véresen vitte el azokat, akiket a gép összemarcangolt, de az üzlet virágzott és jövedelmezett... Húsz ember halálából kikerült annyi, hogy te zongorázni megtanulj, más húsz pedig azt is lehetővé tette, hogy franciául gagyogj... Ők hitványul elpusztultak, de belőled finom, úri kisasszony lett... Büszke vagy-e hát a tudományodra, kicsi Bellám? S nem érzed-e, hogy oktalan és rossz-szívű voltál, amikor az egyszerű kérdést kikosaraztad?...

A nedvesszemű leány e szavak után mélyen belenézett a Bella szemébe, le, egész a lelkéig. S mivel meg volt elégedve azzal, amit látott, a következő pillanatban eltűnt a hálószobából. Bella sóvárgó pillantással nézett utána, de csakhamar nyugodtan lélegzeni kezdett.

Mikor reggel fölkelte és felöltözött, szelíden így szólott az édesatyjához:

- Apa, te azt mondtad, ugye, tegnap, hogy a gépészmérnök megkérte a kezemet?

- Azt, gyermekem.

- Nagyon kérek, hívd meg ma ebédre azt a fiatalembert... Az éjjel elhatároztam, hogy még egyszer megnézem... Én azt hiszem, hozzá fogok menni, mert a francia nyelv meg a zongora, hála Isten, nem ölte meg a szívemet... Inkább sohase beszéljek többé franciául, de boldog és elégedett asszony akarok lenni...

-&-